

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

รายงานผลการวิจัย เรื่อง
ความต้องการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา
ในภาคตะวันออก

ทิพภา ปลีหะจินดา

- 5 ส.ค. 2552

25 143 1

เริ่มบริการ

11 ส.ย. 2552

ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
ผ่านคณะกรรมการบริหารเครือข่ายการวิจัยภาคกลาง ตะวันออก
ประจำปีงบประมาณ 2548

ประกาศคุณูปการ

การวิจัยเรื่องความต้องการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
ผ่านคณะกรรมการบริหารเครือข่ายการวิจัยภาคกลาง ตะวันออก ประจำปีงบประมาณ 2548 ผู้วิจัย
ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอบคุณผู้บริหาร โรงเรียน และครูบรรณารักษ์ห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษาใน
ภาคตะวันออกเฉียงใต้ทุกแห่ง ที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทั้งในการตอบแบบสอบถามและการเก็บ
ข้อมูลในเชิงลึก

ขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำใน
การทำวิจัยและสอนเรื่องสถิติเพื่อการวิจัย

ขอบพระคุณอาจารย์มนตรี พาณิชย ที่ทำให้เกิดเวทีเพื่อการเก็บข้อมูลในเชิงลึก และ
ให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดมาจนสำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณ นิสิต กศ.บ. รหัส 47 ทั้ง 17 คน และวิทยาเขต
สารสนเทศจันทบุรี มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มีส่วนช่วยให้เวทีนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอบคุณคุณอภิทธิพันธ์ โยระพันธ์ ที่ให้คำแนะนำและความช่วยเหลือในการวิเคราะห์ข้อมูล
รวมทั้งคุณชุตินา โกกอง ที่ช่วยเหลือในการจัดรูปแบบงานพิมพ์

ขอบคุณอาจารย์กุศลวัฒน์ คงประดิษฐ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์จิตาภา สุขพล่า ผู้เป็น
ทั้งเพื่อนและครูที่อยู่ใกล้ตัว คอยให้คำแนะนำปรึกษาและสามารถช่วยเหลือแก้ไขปัญหาทุกประการ
ให้สำเร็จลุล่วงด้วยความอดทนและเมตตา คอยกระตุ้นเตือนให้เกิดความคืบหน้าและให้กำลังใจมา
โดยตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง

ขอบคุณลูกผู้เป็นที่รักยิ่งทั้งสอง ภารวี และภักสุภา ที่คอยช่วยงานเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่าที่ทำได้
ด้วยความเต็มใจ ให้ความและให้กำลังใจแม่เสมอมา

สุดท้าย ขอขอบพระคุณคุณพ่อผู้ล่วงลับ ขอขอบคุณคุณแม่ผู้เป็นครูคนแรก และเป็น
แรงบันดาลใจให้ลูกเกิดความรักและผูกพันกับห้องสมุดโรงเรียน ขอขอบคุณผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่
มิได้กล่าวนาม ณ ที่นี้ รวมทั้งบูรพาจารย์ทุกท่านตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ที่ประสิทธิประสาทวิชาให้
แก่ผู้วิจัย จนได้มายืนอยู่ ณ จุดนี้

ทิพภา ปลีทะจินดา

บทคัดย่อ

การศึกษาความต้องการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานภาพของห้องสมุดโรงเรียน ความคิดเห็นของผู้บริหารในการสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ และความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์ ผลการวิจัยพบว่าห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่ เป็นห้องสมุดขนาดเล็ก 1-2 ห้องเรียน ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการในภาพรวมในระดับปานกลาง โดยสนับสนุน ด้านเวลา ด้านบุคลากรและ ด้านงบประมาณ ตามลำดับ ผู้บริหารอาวุโสให้การสนับสนุนด้านงบประมาณมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีอายุน้อย และผู้บริหารที่มีวุฒิปริญญาโทให้การสนับสนุนด้านเวลามากกว่าผู้บริหารที่มีวุฒิปริญญาตรี

ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นข้าราชการ ส่วนใหญ่ไม่มีคุณวุฒิการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์และมีภาระงานในตำแหน่งอื่นรวมทั้งงานสอนด้วย มีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการโดยภาพรวมในระดับมาก โดยลำดับที่ 1 คือ การศึกษาดูงานในห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน รองลงมาคือการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น 1-2 วัน และการเข้าชมนิทรรศการ ด้านเนื้อหาหลักสูตร ครูบรรณารักษ์มีความต้องการเนื้อหาในระดับมากทุกด้าน โดยลำดับ 1 คือ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน รองลงมาคือการจัดบริการส่งเสริมการอ่าน และการนำระบบห้องสมุดอัตโนมัติมาใช้ โดยต้องการให้บรรณารักษ์ผู้มีประสบการณ์เชี่ยวชาญมาเป็นผู้สอน/วิทยากร ในโครงการอบรมสัมมนาในระดับมากที่สุด ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์ ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรม/สัมมนา/บรรยาย ลำดับแรกมีความต้องการให้ใช้สถานที่/สถานการณ์จริง โดยจัดในศูนย์ฝึกอบรม/โรงแรม ในเขตพื้นที่ต้นสังกัด

Abstract

The objectives of the research were to survey the status data of secondary school libraries, the administrators' supporting in academic services participation of school librarians, and the needs of academic services participation of school librarians. The findings are (1) most of secondary school libraries in the Eastern part of Thailand are small size (1-2 class rooms), (2) the administrators' supporting in academic services participation of school librarians is middle level, by supporting times, human resources, and budgets respectively. (3) senior administrators support budgets more than younger administrators and master degree administrators support times more than bachelor degree administrators.

Librarians are almost civil servants, non professional degree holders, and responsible in other duties and teaching as well, need to participate the academic services in high level. The needed services are visiting standardized libraries, taking a short course workshop, and going to an exhibition respectively. The topics of course in reading promotion, reading promotion service, and applying library automation system were needed. They also need the expert librarians to teach the courses, and need to sit in workshop in real situation at a hotel or a training center in working area.

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ห้องสมุดเป็นสถาบันของสังคมซึ่งมีความสำคัญและมีบทบาทด้านการศึกษาดังแต่อดีตสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดโรงเรียน ถือเป็นหัวใจของการศึกษา เป็นแหล่งวิชาการสำหรับครู นักเรียน และชุมชนเพื่อใช้ศึกษาหาความรู้ ส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เข้าห้องสมุดได้รับสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการ ถูกต้อง รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์และได้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด (จันทร์เพ็ญ กล่อมใจขาว, 2544, หน้า 92) ในปี 2539 รัฐบาลได้ประกาศนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ เพื่อให้เป็นเครื่องมืออันทรงประสิทธิภาพในการพัฒนาสังคม โดยมีภารกิจที่เร่งด่วนประการหนึ่งคือ การลงทุนพัฒนาคุณภาพของพลเมือง ได้แก่ การสร้างพลเมืองที่อ่านออกเขียนได้ และการสร้างฐานทรัพยากรมนุษย์ที่มีทักษะเพียงพอทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งเสริมการเรียนการสอนทางไกลและการศึกษาต่อเนื่องในผู้ใหญ่โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ให้ดำเนินโครงการระดับชาติ “ระบบสารสนเทศโรงเรียน” มุ่งนำระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาแก่เด็กนักเรียน โดยใช้เป็นเครื่องมือรับข่าวสารความรู้ ต่อเชื่อมโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และห้องสมุดด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ที่อยู่ห่างไกลได้อย่างรวดเร็ว (ไอที 2000 : นโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ, 2539, หน้า 43)

นอกจากนั้นรัฐบาลยังได้มอบให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติบรรจุเนื้อหาและข้อเสนอในนโยบายเข้าไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) และฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาคน โดยมีแนวทางการพัฒนาในด้านการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่อง เน้นการใช้สื่อเพื่อการศึกษาทุกรูปแบบให้กระจายสู่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งการพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศที่เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

ห้องสมุดจะยิ่งทวีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผลกระทบของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

โดยรัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบอย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองการศึกษาตามอัธยาศัยของประชาชน สาระสำคัญที่ปรากฏทั้งใน นโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ดังกล่าวแล้วนั้น ล้วนชี้ให้เห็นว่าห้องสมุดจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ถูกระดม นำมาใช้ในการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (ชุตินา สัจจามันท์, 2544, หน้า 20)

ท่ามกลางความคาดหวังในบทบาทสำคัญของห้องสมุดดังกล่าว หากได้มองถึงสภาพ ความเป็นจริงแล้ว จะพบว่าห้องสมุดโรงเรียนพัฒนาไปอย่างเชื่องช้าและมีประเด็นปัญหาต่าง ๆ หลาย ประการ (จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์, 2546, หน้า 17) ได้แก่ ปัญหาด้านผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งไม่เห็นว่าเป็น ห้องสมุดเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาจึงมิได้ให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมเท่าที่ควร (วันทนี มีเครือ, 2538) ปัญหาด้านการเงินซึ่งได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอ (สง่า พิษณุวาทิน, 2540) ปัญหาด้านทรัพยากรสารสนเทศซึ่งขาดแคลน ไม่เพียงพอ เก่าและชำรุดมาก รวมทั้งไม่สอดคล้องกับ เนื้อหาหลักสูตร (จารุวรรณ จันทราศรี, 2541) ปัญหาด้านบุคลากรซึ่งผู้บริหาร ไม่เห็นความจำเป็นและ ความสำคัญที่ห้องสมุดโรงเรียนควรมีครูบรรณารักษ์รับผิดชอบงานห้องสมุดโดยตรง (วันทนี มีเครือ, 2538) ปัญหาด้านวิธีสอนซึ่งพบว่าครูและนักเรียน ใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนไม่เต็มที่ อันเนื่องมาจากไม่ได้รับการปลูกฝังให้ใช้ห้องสมุดอย่างถูกต้องหลักเกณฑ์ (ไชยา ภาวะบุตร, 2536) และ ปัญหาด้านสถานที่ พบว่าห้องสมุดมีเนื้อที่คับแคบและไม่เหมาะสม จากสภาพปัญหาดังกล่าวจะเห็น ว่า ห้องสมุดโรงเรียนยังต้องเผชิญกับภาวะการต่อสู้ภายในหน่วยงานของตนเอง เพื่อให้หลุดพ้นจาก สภาพปัญหาต่าง ๆ ให้ได้ก่อนจึงจะมีความพร้อมสำหรับการเป็นองค์ประกอบสำคัญใน การดำเนินงานเพื่อตอบสนองนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ และ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังกล่าว

ในสถานการณ์ที่ห้องสมุดโรงเรียนต้องการความช่วยเหลือนี้ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ในฐานะที่เป็นหน่วยงานวิชาการด้าน บรรณารักษศาสตร์และสารานเทศศาสตร์ ผลิตบัณฑิตออกไปปฏิบัติงานในวิชาชีพและมีขอบเขต การให้บริการวิชาการในสาขาดังกล่าวแก่สังคมชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรจะได้มีบทบาทใน การให้บริการวิชาการแก่ห้องสมุดโรงเรียนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดโรงเรียนระดับ มัธยมศึกษาซึ่งมีความสำคัญในการปลูกฝังทักษะพื้นฐาน แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้า ด้วยตนเอง และนิสัยรักการอ่านให้แก่ นักเรียนอันจะมีผลสืบเนื่องเมื่อก้าวไปสู่การเรียนใน ระดับอุดมศึกษาส่งผลถึงคุณภาพบัณฑิตในอนาคต นอกจากนั้นห้องสมุดโรงเรียนยังต้องปรับตัว เพื่อรองรับบทบาทใหม่ในการขยายขอบเขตการให้บริการเพิ่มเติมให้กว้างขวางออกไปสู่ชุมชน ผู้วิจัยจึงจะดำเนินการวิจัยโดยการสำรวจความต้องการบริการวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนและครู

บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการวางแผนดำเนินการจัดกิจกรรมบริการวิชาการที่เหมาะสมแก่ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ห้องสมุดโรงเรียนได้นำความรู้ทางวิชาการที่ได้รับไปแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง เตรียมพร้อมที่จะรองรับบทบาทสำคัญดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานภาพของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารในการสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ
4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารในการสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ จำแนกตามเพศ อายุ คุณวุฒิ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง และขนาดของโรงเรียน
5. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์ จำแนกตาม สถานภาพ อายุ คุณวุฒิ ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง จำนวนชั่วโมงสอน ประสบการณ์ และขนาดของห้องสมุด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้รับข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับภาพรวมของสถานภาพห้องสมุดโรงเรียนมัธยมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำไปใช้ในการพิจารณาวางแผนดำเนินการด้านการเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการวิชาการ และอื่น ๆ
2. ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้รับทราบความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการส่งเสริมสนับสนุน
3. ครูบรรณารักษ์และผู้บริหาร ได้มีโอกาสแสดงความต้องการและความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ ให้ผู้บริหาร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมบริการวิชาการสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนารูปแบบและเนื้อหาหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับครูบรรณารักษ์

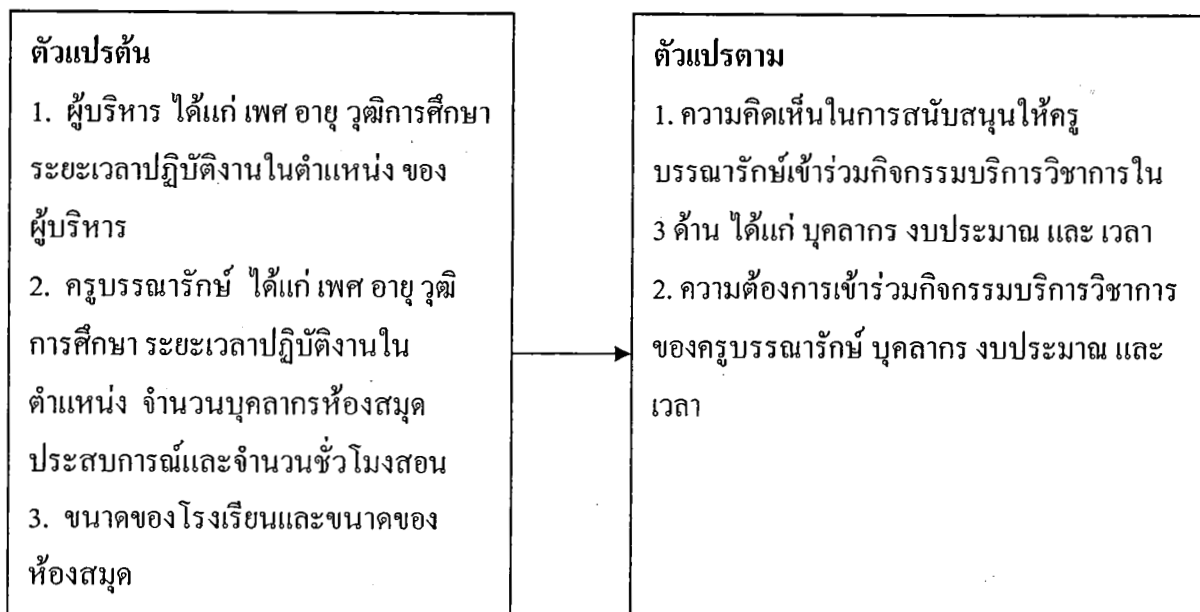
หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยบูรพา
2. สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งที่เปิดสอนสาขามหาบัณฑิตและสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์
3. โรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกและภาคอื่น ๆ
4. หน่วยงานต้นสังกัดของห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษา
5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ประสงค์จะร่วมพัฒนาห้องสมุด โรงเรียน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ความคิดเห็นของผู้บริหารในการสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ ในด้านบุคลากร งบประมาณ และเวลา แตกต่างกัน
2. ความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนในการสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้ารับบริการวิชาการ และความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์ห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียง

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษา

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหารและโรงเรียน ความคิดเห็นของผู้บริหารในการสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ ในด้านบุคลากร งบประมาณ และเวลา

1.2 ข้อมูลทั่วไปของครูบรรณารักษ์และห้องสมุด ความต้องการของครูบรรณารักษ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการในด้านรูปแบบ เนื้อหา ผู้สอน/ วิทยากร เครื่องมือ/ อุปกรณ์ และสถานที่จัดกิจกรรม

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร และครูบรรณารักษ์ห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 70 โรงเรียน ในภาคตะวันออกเฉียงในเขตจังหวัดชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา จันทบุรี ตราด สระแก้ว และปราจีนบุรี

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เลือกแบบเจาะจงจากผู้บริหารสูงสุด โรงเรียนละ 1 คน และครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุด โรงเรียนละ 1 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 340 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น แบ่งออกเป็น

3.1.1 ในส่วนผู้บริหารและโรงเรียน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง และขนาดของโรงเรียน

3.1.2 ในส่วนบรรณารักษ์และห้องสมุด ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ คุณวุฒิการศึกษา ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง จำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ ขนาดของห้องสมุด และจำนวนบุคลากรห้องสมุด

3.2 ตัวแปรตาม แบ่งออกเป็น

3.1.1 ความคิดเห็นของผู้บริหารในการสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการในด้านบุคลากร งบประมาณ และเวลา

3.1.2 ความต้องการของครูบรรณารักษ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการในด้านรูปแบบ เนื้อหา ผู้สอน/ วิทยากร เครื่องมือ/ อุปกรณ์ และสถานที่จัดกิจกรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

บริการวิชาการ หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นทั้งภายในและภายนอกเพื่อเผยแพร่ ถ่ายทอด ความรู้ทางวิชาการที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยออกไปสู่ชุมชน ได้แก่ การฝึกอบรม ทั้งหลักสูตรระยะสั้น และระยะยาว การประชุมสัมมนาทางวิชาการ การเผยแพร่และบริการข้อมูลทางวิชาการแก่บุคคล และองค์กรภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน บริการให้คำปรึกษา รวมทั้งเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อมวลชน ในรูปแบบต่าง ๆ

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับ มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเดิมสังกัดกรมสามัญศึกษา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง พื้นที่ในเขตจังหวัดชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา จันทบุรี ตราด สระแก้ว และปราจีนบุรี

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,200 คน ขึ้นไป

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 500 - 1,200 คน

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 500 คน ลงมา ห้องสมุดโรงเรียน หมายถึง หน่วยงานบริการข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าของครูและ นักเรียน หรือที่มีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่น ที่จัดตั้งขึ้นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ห้องสมุดขนาดใหญ่ หมายถึง ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีเนื้อที่ 5 ห้องเรียนขึ้นไป ห้องสมุดขนาดกลาง หมายถึง ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีเนื้อที่ 3-4 ห้องเรียน ห้องสมุดขนาดเล็ก หมายถึง ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีเนื้อที่ 1-2 ห้องเรียน ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้บังคับบัญชาสูงสุดของโรงเรียนมัธยมศึกษาใน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ครูบรรณารักษ์ หมายถึง ครูที่ได้รับการบรรจุให้เป็นบรรณารักษ์โดยตรง หรือครูที่ได้รับ มอบหมายจากผู้บริหาร โรงเรียนให้เป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารและดำเนินงานห้องสมุด ใน ตำแหน่งหัวหน้าห้องสมุดโรงเรียน

ความต้องการบริการวิชาการ หมายถึง การตระหนักถึงความจำเป็นที่จะเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อเพิ่มพูนหรือรับการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการและติดตามความก้าวหน้าของวิชาชีพด้าน บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ในรูปแบบต่างๆ ของครูบรรณารักษ์

การฝึกอบรม หมายถึง กิจกรรมที่เน้นการสร้าง เพิ่มพูนความรู้และทักษะทางวิชาชีพทั้งที่เป็นหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาว เพื่อบูรณาการหลักวิชาการไปสู่การปฏิบัติงานให้แก่ครูบรรณารักษ์

การประชุมสัมมนาทางวิชาการ หมายถึง การพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และติดตามความก้าวหน้าของวิชาชีพในหัวข้อหรือประเด็นใดประเด็นหนึ่งในหมู่ผู้ประกอบวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

การศึกษาดูงาน หมายถึง การที่ครูบรรณารักษ์เข้าเยี่ยมชมการดำเนินงานหรือกิจการของหน่วยงานหรือห้องสมุดอื่นที่ได้มาตรฐาน

การชมนิทรรศการ หมายถึง การที่ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการเฉพาะเรื่อง ที่นำเสนอในรูปแบบของการจัดป้ายนิเทศประกอบสื่อต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบ ทั้งที่จัดขึ้นแบบถาวร และแบบเคลื่อนที่สัญจรไปยังพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาค้นคว้า หมายถึง การติดตามความก้าวหน้าของวิชาชีพด้วยการศึกษาต่อทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อให้ได้คุณวุฒิในระดับที่สูงขึ้นจากคุณวุฒิเดิม ของครูบรรณารักษ์

การรับคำปรึกษาทางวิชาการ หมายถึง การที่ครูบรรณารักษ์เข้าพบนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความรู้ คำแนะนำ เฉพาะเรื่องหรือทั้งกระบวนการทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์เพื่อนำคำแนะนำไปใช้ในการปรับปรุงห้องสมุด

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “ความต้องการบริการวิชาการเพื่อการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในหัวข้อต่อไปนี้

1. ห้องสมุดโรงเรียนกับการศึกษา
2. นโยบายของรัฐกับผลกระทบต่อห้องสมุดโรงเรียน
3. ปัญหาของห้องสมุดโรงเรียน
4. กระทรวงศึกษาธิการกับบริการวิชาการ
5. มหาวิทยาลัยกับบริการวิชาการ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ห้องสมุดโรงเรียนกับการศึกษา

ห้องสมุดโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทั้งระบบที่มีการจัดมวลประสบการณ์ให้นักเรียนตามหลักสูตรใหม่ คือมุ่งให้นักเรียนรู้จักหาวิธีเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการแสวงหาความรู้เพื่อนำไปสู่การคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัยของแต่ละบุคคล ช่วยวางรากฐานให้นักเรียนเป็นผู้รักและสนใจการเรียนรู้ตลอดชีวิตตลอดจนเป็นแหล่งปลูกฝังนิสัยรักการอ่านใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง และแสวงหาความรู้ใหม่ให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกสำหรับนักเรียนและครู ผู้บริหาร คณะครู และบรรณารักษ์จึงต้องร่วมมือกันส่งเสริมให้ห้องสมุดเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์แบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2536, หน้า 15)

ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดว่าห้องสมุดโรงเรียนแห่งแรกในประเทศไทยจัดตั้งขึ้นเมื่อใด แต่ในวงการบรรณารักษศาสตร์ไทยจัดว่า ห้องสมุดโรงเรียนสวนกุหลาบ เป็นห้องสมุดแห่งแรก โดยคาดคะเนจากประวัติของโรงเรียนสวนกุหลาบ ซึ่งจัดตั้งขึ้นในสมัยแรกเริ่มของการจัดตั้งโรงเรียนเมื่อปี 2424 ณ พระตำหนักสวนกุหลาบ สำหรับห้องสมุดโรงเรียนจะจัดตั้งเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่เมื่อโรงเรียนย้ายมาอยู่ ณ ที่ตั้งปัจจุบันในปี 2453 นั้น ก็มีห้องสมุดแล้วส่วนโรงเรียนอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน เช่น โรงเรียนเทพศิรินทร์ จัดตั้งในปี 2428 ไม่ปรากฏหลักฐานการจัดตั้งห้องสมุด แต่ในแถลงการณ์ของโรงเรียนปี 2460 นั้น ได้กล่าวถึงห้องสมุดโรงเรียน จึงสรุปได้ว่าโรงเรียน

มีห้องสมุดก่อนปี 2460 โรงเรียนรัฐบาลที่มีชื่อเสียงอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน คือไม่ปรากฏหลักฐานการจัดตั้งห้องสมุดแน่ชัด

ในสมัยแรกที่มีห้องสมุดโรงเรียนนั้น การพิมพ์หนังสือยังไม่แพร่หลาย หนังสือในห้องสมุดส่วนใหญ่เป็นหนังสือเรียน หนังสือนิทาน ทั้งของไทยและที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศ ส่วนระบบการจัดหมวดหมู่ทรัพยากรยังไม่มีแบบแผนและหลักเกณฑ์แน่นอนดังเช่นห้องสมุดสมัยใหม่ จึงไม่สามารถให้บริการผู้ใช้ได้ดีเท่าที่ควร จนกระทั่งในปี 2501-2505 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เริ่มให้ความสนใจพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนอย่างจริงจัง โดยจัดทำโครงการพัฒนาการศึกษา (ค.พ.ศ.) จัดตั้งศูนย์พัฒนาการศึกษาขึ้นในเขตการศึกษาทั่วประเทศ 12 เขต งานที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการปรับปรุงห้องสมุดโรงเรียนแต่การดำเนินงานยังไม่ก้าวหน้าเนื่องจากมีปัญหาอุปสรรคที่สำคัญหลายประการ ทำให้การพัฒนาห้องสมุดเป็นไปอย่างเชื่องช้า

กระทรวงศึกษาธิการได้พยายามปรับปรุงแก้ไขมาเป็นลำดับเริ่มตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา ทำให้ระบบการเรียนการสอนในโรงเรียนเปลี่ยนไปจากลักษณะที่ครูเป็นผู้บอกความรู้ให้นักเรียน มาเป็นครูชี้แนะแนวทางในการเรียน นักเรียนจะต้องรู้จักค้นคว้าด้วยตนเองเป็นหลักใหญ่ อีกทั้งในปัจจุบันความเจริญทางเทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางวิชาการเป็นเครื่องช่วยให้การศึกษาพัฒนารุดหน้า ก่อให้เกิดสาขาวิชาใหม่เพิ่มขึ้น มีพัฒนาการและขยายตัวอย่างไม่หยุดยั้ง จึงเป็นการยากที่จะนำเอาวิทยาการเหล่านั้นมาบรรจุไว้ในหลักสูตรได้ครบถ้วน ดังนั้นหลักสูตรใหม่จึงเน้นที่วิธีการเรียนรู้โดยเฉพาะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูจึงต้องลดบทบาทการบรรยายหรือบอกให้จดและการให้นักเรียนเรียนในห้องเรียนอย่างเดียว แบบสมัยก่อนมาเป็นผู้ชี้แนะทางให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีการใช้อุปกรณ์ช่วยสอนมากขึ้น คิดคำถาม กำหนดปัญหา กระตุ้น เร้า ให้เรียนรู้ด้วยการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ แหล่งที่สำคัญก็คือห้องสมุดโรงเรียนนั่นเองแต่การทำให้ห้องสมุดโรงเรียนพัฒนาไปเป็นหัวใจของการศึกษาได้ จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้บริหาร ปัจจัยหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นผู้บริหารโรงเรียนก็คือ จัดประกวดห้องสมุดโรงเรียนดีเด่น โดยมีการจัดประกวดในปี 2527 เป็นปีแรก และดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน (จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์, 2546, หน้า 25)

กว่า 40 ปีที่กระทรวงศึกษาธิการได้พยายามพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนจนประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง โรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคหลายแห่งได้พัฒนาจนมีสถานที่เหมาะสมสำหรับจัดให้เป็นห้องสมุดโรงเรียนที่มีบรรยากาศเอื้อให้นักเรียนและครูเกิดความสนใจเข้ามาอ่านหนังสือหรือค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ห้องสมุดดังกล่าวจัดเป็นห้องสมุดตัวอย่างได้ เพราะบางแห่งได้รับรางวัลห้องสมุดโรงเรียนดีเด่นจากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย เช่น ห้องสมุดโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ห้องสมุดโรงเรียนสตรีวิทยา 2 ห้องสมุดโรงเรียนบางกะปิ ห้องสมุด

โรงเรียนเศรษฐบุตรบำเพ็ญ ห้องสมุดโรงเรียนบดินทร์เดชา ห้องสมุดโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา เป็นต้น แต่ก็ยังมีห้องสมุดโรงเรียนอีกจำนวนมากที่ยังไม่สามารถพัฒนาให้เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานของห้องสมุดโรงเรียนได้ โดยเฉพาะห้องสมุดโรงเรียนขนาดเล็กในส่วนภูมิภาค

นโยบายของรัฐกับผลกระทบต่อห้องสมุดโรงเรียน

ในช่วงเวลาดังกล่าว ห้องสมุดโรงเรียนจะต้องพัฒนาตนเองควบคู่ไปกับการปรับตัวให้สอดคล้องกับกฎหมายนโยบายของรัฐ ตามสาระสำคัญของระบุไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2544-2549) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ตามนัยแห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ห้องสมุดทุกประเภทซึ่งเป็นสถาบันของสังคม และมีความสำคัญและบทบาทในด้านการส่งเสริมการศึกษาตั้งแต่อดีตสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จะถูกนำมาใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการจัดการศึกษา โดยมีแนวทางการบริหารจัดการและการดำเนินงานห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ดังนี้

1. กำหนดหลักการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 8 ว่า “เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน” และ มาตรา 15 กำหนดว่า “การศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย” ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการศึกษารูปแบบใด ห้องสมุดถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ เป็นองค์ประกอบ และมีบทบาทสนับสนุนการศึกษาทุกรูปแบบ

2. ส่งเสริมความสำคัญ บทบาทของบริการและกิจกรรมห้องสมุด ดังปรากฏใน มาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ โดยมีสาระประการหนึ่งคือ (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดการกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและ

วิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

3. ห้องสมุดจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะถูกระดมนำมาใช้ในการจัดการศึกษาโดยเน้นการทำงานร่วมกัน และการมีส่วนร่วมกับทุกฝ่าย ห้องสมุดจะไม่ใช่แหล่งการเรียนรู้แหล่งเดียว เพราะพรมแดนแห่งความรู้ขยายกว้างขวางขึ้น และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทำให้สื่อเพื่อการเรียนรู้มีหลายรูปแบบ ดังนั้น เพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ห้องสมุดจะต้องปรับแนวความคิดการบริหารจัดการ มาสู่การร่วมมือกันแสวงหาการมีส่วนร่วมจากบุคคล องค์กรทุกฝ่ายอย่างกว้างขวาง

4. ทรัพยากรห้องสมุด ทั้งทรัพยากรสารสนเทศ ทรัพยากรบุคคล คือ บรรณารักษ์และผู้ปฏิบัติงานรวมทั้งผู้ใช้ จะได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาที่กว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ตามตามความต้องการของผู้เรียนในทุกเวลาและสถานที่

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติดังกล่าว นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาห้องสมุดเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญโดยรวม ดังนั้น บรรณารักษ์จำเป็นต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง เพราะบรรณารักษ์เป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้ใช้บริการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง บรรณารักษ์จึงควรเป็นผู้ที่รักการอ่าน ใฝ่รู้ ศึกษาตลอดชีวิตเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างศรัทธาแก่ผู้เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลของงานห้องสมุดที่รับผิดชอบ (ชุตินา สัจจามันท์, 2544, หน้า 19-23)

2. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2544 - 2549) เน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนมากขึ้น โดยมีแนวทางการพัฒนาในด้าน การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ดังสาระสำคัญที่ปรากฏในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) มีแนวทางพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

“ปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม และมีการฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์จริง พร้อมทั้งปรับปรุงเนื้อหาสาระวิชาและกระบวนการเรียนรู้ในวิชาสำคัญที่เป็นนโยบายเร่งด่วน เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาและคอมพิวเตอร์ ควบคู่กับจัดให้มีสื่อและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเพียงพอ ตลอดจนทั้งการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบวนการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม”

“กระตุ้นและสนับสนุนการค้นคว้าหาความรู้ผ่านหนังสือและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ควบคู่กับการใช้มาตรการภาษี สนับสนุนให้มีหนังสือ อุปกรณ์สร้างเสริมการเรียนรู้และอุปกรณ์กีฬาที่มีคุณภาพและราคาถูก”

“สนับสนุนการกระจายอำนาจการจัดทำหลักสูตร ไปสู่ท้องถิ่นอย่างจริงจัง โดยให้ครูและชุมชนมีบทบาทในการปรับปรุงหลักสูตรหลักสูตรให้มีความสมดุลและสัมพันธ์กันทั้งหลักสูตร เน้นความเป็นสากลบนฐานของความเป็นไทย หลักสูตรเลือกที่เน้นความสนใจของผู้เรียน และหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นภูมิปัญญาชาวบ้านและสภาพแวดล้อมของชุมชน”

ส่วนแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2540-2544) มีแนวทางพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

“จัดให้มีระบบและกลไกส่งเสริมให้ครูที่มีผลงานดีเด่นด้านการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเรียนรู้อย่างมีความสุข และครูภูมิปัญญาไทย ให้ได้รับการยกย่องเชิดชู และมีกองทุนสนับสนุนให้สามารถขยายผลงานได้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง”

“เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ได้ทดลองปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนเลือกตามความถนัดและความสนใจ สามารถแสวงหาและสร้างความรู้ด้วยตนเองที่นำไปสู่การรู้จักคิดวิเคราะห์ กลั่นกรองเลือกรับข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมใหม่ ๆ อย่างรู้เท่าทัน ควบคู่กับการปรับปรุงวิธีการสอบและการวัดผลให้สะท้อนถึงความรู้ ความเข้าใจ และสติปัญญาของผู้เรียน”

“ปรับปรุงการจัดหลักสูตรให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถปรับให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น”

“ใช้สื่อเพื่อการศึกษาทุกรูปแบบให้กระจายสู่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งการพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศที่เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ”

เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาฯ ดังกล่าว จึงต้องมีการวางแผนปฏิบัติ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1. เนื้อหาสาระของหลักสูตร หลักสูตรแต่ละวิชาจะมีเนื้อหากว้างขวางยิ่งขึ้น ผู้เรียนจะใช้ตำราหรือเอกสารค้นคว้าตายตัวไม่ได้ แต่จะสามารถค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งความรู้หลายรูปแบบ จึงเป็นหน้าที่ของห้องสมุดโรงเรียนที่จะต้องจัดหาวัสดุการศึกษาหลายประเภทไว้ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนของครูและนักเรียน โดยยึดเนื้อหาตามแนวทางที่หลักสูตรกำหนดไว้ ห้องสมุดโรงเรียนในปัจจุบันจึงได้พัฒนาเป็นศูนย์วัสดุการศึกษา (School Media Center)

2. กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนและบทบาทของครูผู้สอน การเรียนการสอนในปัจจุบันเป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนเรียนด้วยตนเอง (Self-instruction) ซึ่งนักเรียนต้อง

แสวงหาความรู้ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำดูแลอย่างใกล้ชิด ดังนั้น ห้องสมุดโรงเรียนจึงต้องรวบรวมความรู้ไว้ให้มากและเพียงพอเพื่อให้บริการแก่ครูและนักเรียน ในการที่จะพัฒนาทางด้านวิชาการให้ป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่สมบูรณ์แบบมีเอกสารสิ่งพิมพ์และสื่อการเรียนที่ดี สอดคล้องกับการเรียนการสอนให้มากที่สุด

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลทำให้บทบาทของห้องสมุดโรงเรียนเปลี่ยนตามไปด้วย โดยมีใช้มีเพียงเอกสารสิ่งพิมพ์เท่านั้น แต่ต้องมีสื่อการเรียนอื่น ๆ ที่มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น ให้สมกับที่เป็นศูนย์กลางการศึกษา (Media Center) หรือศูนย์วัสดุการศึกษา (Instruction Material Center) เพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ แต่ในภาวะปัจจุบันที่ข้อมูลข่าวสารเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมีเนื้อหา รวมทั้งรูปแบบของสื่อบันทึกหลากหลาย ทำให้เกินกำลังที่ห้องสมุดแห่งเดียวจะรวบรวมไว้ให้บริการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการรวมตัวเป็นเครือข่าย โดยเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างห้องสมุดและแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้บริการสารสนเทศแก่ผู้ใช้ห้องสมุดได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ มีการร่วมกันจัดระบบให้สามารถถ่ายเทและแลกเปลี่ยนสารสนเทศซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์สูงสุดในการแบ่งปันการใช้ทรัพยากร โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือ เพื่อให้มีการเข้าถึงสารสนเทศและแหล่งความรู้ โดยมีเป้าหมายเพื่อการบริการ

เครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อโรงเรียนไทย หรือ SchoolNet Thailand เป็นโครงการสร้างเครือข่ายโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในประเทศไทยเข้าด้วยกัน เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2539 โดยศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ เพื่อใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในการยกระดับการศึกษาของเยาวชนไทย เพื่อให้มีการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการเข้าถึงข้อมูลและแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในลักษณะห้องสมุดเสมือนตลอดจนเพื่อเป็นเครื่องมือสื่อสารในการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างโรงเรียน ระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน

โครงการคอมพิวเตอร์เพื่อโรงเรียนไทยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ให้ใช้ระบบเครือข่ายกาญจนาภิเษก ซึ่งเป็นศูนย์เชื่อมต่อออนไลน์ทั่วประเทศ ใน พ.ศ. 2541 SchoolNet จึงเป็นเครือข่ายที่เปิดโอกาสและสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วประเทศกว่า 1,000 โรงเรียน (จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์, 2546, หน้า 27)

ปัญหาของห้องสมุดโรงเรียน

เมื่อพิจารณาอีกด้านหนึ่ง เป็นที่ทราบกันดีว่าปัญหาพื้นฐานที่ห้องสมุดเผชิญมาโดยตลอด ยังคงมีอยู่ การที่ห้องสมุดโรงเรียนจะสามารถปรับตัวเพื่อรองรับบทบาทใหม่ตามนโยบาย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้ง 2 ฉบับ ดังกล่าวแล้วนั้น จำเป็นจะต้องให้ความสนับสนุน ช่วยเหลือให้ห้องสมุดหลุดพ้นจากปัญหาอันเป็นอุปสรรคในการพัฒนาให้ได้ก่อน จากการศึกษาปัญหาของห้องสมุด สรุปประเด็นปัญหาสำคัญ ๆ ได้ 6 ประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาด้านผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้เห็นว่าห้องสมุดเป็นหัวใจของการศึกษา จึงมิได้ให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมห้องสมุดโรงเรียนเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับ วันทนีย์ มีเครือ (2538) ที่พบว่า ปัญหาของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปทุมธานี ขาดการสนับสนุนด้านบุคลากร งบประมาณ และอาคารสถานที่

2. ปัญหาด้านการเงิน ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ได้รับงบประมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียนที่จะต้องรับผิดชอบให้บริการ ปัญหานี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุมิตรา สังฆมานนท์ (2530) ที่พบว่า บรรณารักษ์ห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 มีปัญหาในการปฏิบัติงานห้องสมุด คือ งบประมาณไม่เพียงพอ สง่า พิชญวดี (2540) พบว่า ปัญหาของห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน คือ ขาดแคลนงบประมาณ และ วันทนีย์ ฤกษ์ประพุดดี (2540) ที่พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร มีปัญหาในด้านผู้บริหารจัดสรรงบประมาณให้ไม่เพียงพอ สุภมาศ ณ ถลาง (อ้างถึงใน จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์, 2546, หน้า 22) ศึกษาพิเศษกรมสามัญศึกษากล่าวว่า แต่ละปีกรมจะมีงบประมาณจัดสรรให้โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งละ 80,000 บาท แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการจากปัญหาเรื่องงบประมาณนี้ส่งผลกระทบต่อการจัดซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ และทรัพยากรสารสนเทศต่าง ๆ เข้าห้องสมุด

3. ปัญหาด้านทรัพยากรสารสนเทศ ปัญหานี้สืบเนื่องมาจากรื่องการขาดแคลนงบประมาณ ทำให้ห้องสมุดไม่มีเงินเพียงพอที่จะซื้อทรัพยากรสารสนเทศต่าง ๆ เข้าห้องสมุด การจัดซื้อขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งหนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นหนังสือเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดและแจกจ่ายไปให้ และอีกส่วนหนึ่งเป็นหนังสือที่ได้รับบริจาค จึงไม่ตรงกับความต้องการของเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วันทนีย์ มีเครือ (2538) ที่พบว่าปัญหาของครูและนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปทุมธานี พบมากที่สุด คือ หนังสือมีไม่พอ หนังสือเก่าและชำรุดมากและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จารุวรรณ จันทราศรี (2541) ที่พบว่า ครูในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตอำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี มีปัญหาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุดโรงเรียนในเรื่อง ทรัพยากรสารสนเทศไม่มีความสอดคล้องด้านเนื้อหา กับหลักสูตร และขาดความทันสมัย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สง่า พิชญวดี (2540) ที่พบว่า ปัญหาของห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดลำพูน คือ วัสดุ อุปกรณ์และครุภัณฑ์ไม่

เพียงพอ ส่วนปัญหาการขาดแคลนหนังสือของห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษานั้น จากจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 2,668 โรงเรียนทั่วประเทศ มีโรงเรียนที่ขาดแคลนจริงๆ ประมาณ 500-600 โรงเรียน ใหญ่จะเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกล หนังสือที่ยังขาดอยู่เป็นหนังสือที่มีเนื้อหา ด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ ระบบการเงิน บัญชี และหนังสืออ่านเล่น ขณะนี้ในโรงเรียนขนาดใหญ่มีอัตราส่วนจำนวนหนังสือต่อนักเรียน ประมาณ 5 เล่มขึ้นไปถึง 10 เล่ม ซึ่งแต่ละปีกรมจะจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งละ 80,000 บาท แต่ก็ยังไม่เพียงพอ กับความต้องการ

4. ปัญหาด้านบุคลากร ผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความจำเป็นและความสำคัญที่ห้องสมุด โรงเรียนควรครุมีบรรณารักษ์รับผิดชอบงานห้องสมุดโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับ วันทนา มีเครือ (2538) ที่พบว่า ปัญหาของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปทุมธานี คือ ขาดการสนับสนุนด้านบุคลากร ส่วนห้องสมุดที่มีครูรับผิดชอบทำหน้าที่บรรณารักษ์นั้น พบว่ามีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์โดยตรงน้อยมาก จากปัญหานี้ทำให้ครูที่รับผิดชอบงานห้องสมุดต้องแสวงหาความรู้เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพในการปฏิบัติงาน ดังผลการวิจัยของ พิศเพลิน มณีวรรณ (2534) ที่พบว่า ครูบรรณารักษ์โรงเรียนมัธยมศึกษาระดับอำเภอและตำบลมีความต้องการเพิ่มพูนความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ โดยรูปแบบการเพิ่มพูนความรู้ที่ต้องการมากที่สุด คือ ต้องการให้หน่วยงานศึกษานิเทศก์ในระดับกรมและเขตการศึกษาผลิตคู่มือปฏิบัติงานห้องสมุดในด้านต่าง ๆ แจกจ่ายเพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติ รองลงมาคือการศึกษาดูงานห้องสมุดที่ได้รับรางวัล และต้องการให้สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย จัดประชุมสัมมนาปฏิบัติการเฉพาะครูบรรณารักษ์

นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่อง ครูบรรณารักษ์มีชั่วโมงสอนเหมือนกับครูอื่น ๆ จึงไม่มีเวลาทำงานห้องสมุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สง่า พิชญวสิน (2540) ที่พบว่าปัญหาของห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดลำพูน คือ บุคลากรมีเวลาทำงานห้องสมุดน้อย และ เพ็ญฟ้า จิววงษ์ (2542) ที่พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10 ใช้เวลาในการปฏิบัติงานห้องสมุดเฉลี่ยเพียง 15.51 ชม. ต่อสัปดาห์ ในขณะที่งานสอนและงานอื่น ๆ ใช้เวลาเฉลี่ย 20 ชม. ต่อสัปดาห์ และอีกประการหนึ่งคือ จำนวนครูบรรณารักษ์หรือบุคลากรของห้องสมุดไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่ได้รับบริการที่มีคุณภาพตามที่ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริสา กาญจนเกตุ (2541) ที่พบว่า ปัญหาในการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด กรมสามัญศึกษาที่ยังไม่ได้มาตรฐานตามกำหนด คือ จำนวนบรรณารักษ์

5. ปัญหาด้านวิธีสอน ถึงแม้ห้องสมุดบางแห่งจะมีสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อม มีหนังสือเพียงพอ แต่ก็เกิดปัญหาที่ครูและนักเรียนยังใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน

ไม่เต็มที่สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากนักเรียนมิได้รับการปลูกฝังให้ใช้ห้องสมุดอย่างถูกหลักเกณฑ์ ครูสอนด้วยวิธีป้อนความรู้ให้นักเรียนฟังจากครู ทำให้นักเรียนขาดทักษะการใช้ห้องสมุด อีกทั้งครู ยังไม่มีแนวคิดชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของตนในการส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ครู จำนวนมากยังใช้ห้องสมุดไม่เป็น ยิ่งกว่านั้นผู้บริหาร โรงเรียน ไม่ตระหนักว่าห้องสมุด โรงเรียนมี บทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการเรียนการสอน จึงมิได้ส่งเสริมการดำเนินงานห้องสมุดเท่าที่ควร ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิตยา สุขศิริสันต์ (2535) ที่พบว่า อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรม สามีศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร และเขตการศึกษา 12 ส่วนใหญ่ มีปริมาณการสอน โดยใช้ ห้องสมุดระดับน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ วนิดา ชาติกิจอนันต์ (2536) ที่พบว่าครูโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดใหญ่ที่ห้องสมุดได้รับรางวัลดีเด่น สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่มีการสอน โดยการใช้ห้องสมุดโรงเรียนในระดับน้อยเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไชยา ภาวะบุตร (2536) ที่พบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดของห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 คือ ด้าน การจัดกระบวนการเรียนการ สอน โดยใช้ห้องสมุด นอกจากนี้งานวิจัยของ จารุวรรณ จันทราศรี (2541) ยังพบว่าครูโรงเรียน ประถมศึกษาในเขตอำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานีส่วนมากไม่มีความรู้เรื่องการใช้ห้องสมุด

6. ปัญหาด้านอาคารสถานที่ สภาพห้องสมุดโรงเรียนในปัจจุบัน โดยเฉพาะห้องสมุด โรงเรียนมัธยมขนาดเล็กและห้องสมุดโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่ยังประสบปัญหาอยู่ คือ พื้นที่ คับแคบส่วนใหญ่รวมอยู่ในอาคารเรียนมีขนาดพื้นที่เพียง 1 ห้องเรียน (พจมาน พงษ์ไพบูลย์, 2546) มีเพียงห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคบางแห่งเท่านั้นที่มี อาคารเอกเทศ

จากสภาพปัญหาของห้องสมุด โรงเรียนดังกล่าว จะเห็นได้ว่าห้องสมุดยังต้องเผชิญกับ ปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการพัฒนา แม้จนปัจจุบัน ยังมีห้องสมุด โรงเรียนจำนวนอีก ไม่น้อยที่เผชิญกับปัญหาเหล่านั้นอยู่ การที่ห้องสมุดโรงเรียนจะพัฒนาต่อไปได้นั้นจะต้องต่อสู้ดิ้นรน ให้หลุดพ้นจากปัญหาต่าง ๆ ให้ได้ก่อน ทั้งนี้ยังไม่นับบทบาทใหม่ที่จะต้องเพิ่มขึ้นตามนโยบาย แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแนวทางในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ทั้ง 2 ฉบับ

กระทรวงศึกษาธิการกับบริการวิชาการ

การที่ห้องสมุดโรงเรียนจะต่อสู้ฟันฝ่ากับปัญหาโดยลำพังตนเองนั้น เป็นภาวะที่ค่อนข้าง หนักเกินกำลังสำหรับห้องสมุด จึงเป็นสถานการณ์ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องตระหนักและ ร่วมมือกันหาทางให้ความช่วยเหลือให้ห้องสมุดโรงเรียนสามารถฝ่าฟันให้หลุดพ้นจากปัญหาและ

อุปสรรคทั้งปวง เพื่อที่จะพัฒนาตนเองให้รองรับกับบทบาทใหม่ที่จะเพิ่มขึ้นได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการแก้ปัญหา โดยจัดบริการวิชาการให้แก่ห้องสมุดโรงเรียนมาโดยตลอดเป็นเวลากว่า 40 ปี ดังนี้

ปี 2501 - 2505 กระทรวงศึกษาธิการจัดทำโครงการพัฒนาการศึกษา (ค.พ.ศ.) โดยจัดตั้งศูนย์พัฒนาการศึกษาขึ้นในเขตการศึกษาทั่วประเทศ 12 เขต ภารกิจสำคัญอย่างหนึ่งคือ การปรับปรุงห้องสมุดโรงเรียน แต่การดำเนินงานยังไม่ก้าวหน้าเนื่องจากมีปัญหางบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และขาดบุคลากรที่มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์

ปี 2505 มอริส เอ. เกลเฟนด์ (Morris A. Gelfand) ผู้เชี่ยวชาญด้านห้องสมุดและวิชาบรรณารักษศาสตร์จากยูเนสโกเข้ามาช่วยวางแผนปรับปรุงห้องสมุดโรงเรียนและพิจารณาจัดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยขั้นแรกได้ดำเนินการสำรวจสภาพห้องสมุดโรงเรียนในประเทศไทย ผลการสำรวจพบว่า โรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศในขณะนั้นมีจำนวน 24,196 โรงเรียน มีเพียง 5 โรงเรียนเท่านั้นที่จัดตั้งห้องสมุด นอกนั้นมีเพียงมุมหนังสือในห้องเรียน แต่ส่วนใหญ่ไม่มีทั้งมุมหนังสือและห้องสมุด

ในปีเดียวกันนี้ กรมวิสามัญศึกษา (ต่อมาคือ กรมสามัญศึกษา และปัจจุบันอยู่ในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน) ได้เข้าร่วมโครงการการาจี (Karachi Plan) ซึ่งประชุมที่เมืองการาจี ประเทศปากีสถาน มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงการศึกษา ผลจากการประชุมครั้งนี้คือ กรมวิสามัญศึกษาได้ดำเนินการปรับปรุงห้องสมุดโรงเรียนมัธยม 140 แห่งให้เป็นห้องสมุดโรงเรียนตัวอย่าง สิ่งที่น่าสนใจนอกจากการจัดตั้งห้องสมุดโรงเรียนคือ มีการผลิตแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ คู่มือครู วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อป้อนให้ห้องสมุดโรงเรียน มุ่งให้ห้องสมุดโรงเรียนเป็นแหล่งให้บริการด้านวิชาการที่สมบูรณ์

ปี พ.ศ. 2506 กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานห้องสมุด มีการจัดห้องสมุดตัวอย่างขึ้นในโรงเรียนส่วนกลาง 13 แห่ง ส่วนภูมิภาค 1 แห่ง โดยมีคณะกรรมการดำเนินการสำรวจและเสนอวิธีการปรับปรุงห้องสมุดให้แก่โรงเรียนดังกล่าว เพื่อเสนอแนะให้ปรับปรุงต่อไป

ปี พ.ศ. 2507 สมาคมห้องสมุดโรงเรียนได้รับมอบหมายจากกรมการฝึกหัดครู ให้จัดอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์ในหลักสูตรวิชาชุดครูพิเศษมัธยม (พ.ม.) ให้แก่ครูทั่วประเทศที่ต้องการสอบปรับวุฒิจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2514 กรมการฝึกหัดครูร่วมกับคุรุสภาได้รับไปดำเนินการเอง และได้เปิดอบรมวิชาชุดนี้ที่วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ส่วนคุรุสภาได้จัดทำโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่ โดยทดลองทำใน 3 จังหวัด คือ นนทบุรี ปทุมธานี และนครปฐม ห้องสมุดเคลื่อนที่ที่จะแวะมาให้บริการแก่นักเรียนตามเส้นทางที่ผ่านด้วย และในปีเดียวกันนี้กรมวิสามัญศึกษาได้จัดทำโครงการ

ปรับปรุงโรงเรียนมัธยมในชนบท (ค.ม.ช.) เป็นโครงการที่ต่อจากโครงการ ค.พ.ศ. ได้รับเงินช่วยเหลือจากองค์การยูนิเซฟ วัตถุประสงค์ของโครงการคือเพื่อพัฒนาการศึกษาในชนบทตามอำเภอต่าง ๆ ให้มีระดับสูงขึ้น โครงการนี้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 สิ้นสุดในปี พ.ศ. 2519 ยูนิเซฟให้ความช่วยเหลือห้องสมุดโรงเรียนด้วยการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้แก่ห้องสมุด และร่วมมือกับศึกษานิเทศก์กรมวิสามัญศึกษา จัดอบรมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน

ปี พ.ศ. 2508 สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยได้ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการและมูลนิธิเอเชีย จัดทำ “โครงการร่วมปรับปรุงห้องสมุดโรงเรียน” เป็นโครงการที่สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยได้คัดแปลงมาจาก Knapp School Libraries Project ของสหรัฐอเมริกา มูลนิธิเอเชียเป็นผู้ให้เงินสนับสนุนแก่โครงการนี้ ซึ่งโครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการวางมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนในประเทศ ศึกษาปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาในการดำเนินงานห้องสมุด เพื่อให้เป็นห้องสมุดตัวอย่างในโอกาสต่อไป

ในโครงการนี้ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้คัดเลือกห้องสมุดโรงเรียนให้เป็นห้องสมุดตัวอย่าง สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยได้จัดส่งผู้มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ไปช่วยดำเนินการปรับปรุงงานทุก ๆ ด้านของห้องสมุด ห้องสมุดที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นห้องสมุดตัวอย่างแห่งแรกคือ โรงเรียนสายน้ำผึ้ง ตั้งอยู่ที่ถนนสุขุมวิท กรุงเทพฯ ได้รับเงินอุดหนุนเป็นเงิน 50,000 บาท

ต่อมาปี พ.ศ. 2510 เกเซอร์, สโตน และไบด์ (David Kaser, C. Walter Stone and Byed) ได้เสนอรายงานการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนของประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย 8 ประเทศ ซึ่งมีประเทศไทยรวมอยู่ด้วย ส่วนของประเทศไทยรายงานว่า การจัดห้องสมุดโรงเรียนยังไม่แพร่หลายนัก ขาดการส่งเสริมอย่างจริงจังจากผู้บริหาร แม้ว่าโรงเรียนจะได้เก็บเงินค่าบำรุงห้องสมุดมาจากนักเรียนแล้วก็ตาม แต่ครูใหญ่ก็มีได้สนใจที่จะใช้เงินนั้นเพื่อปรับปรุงกิจการของห้องสมุดสำหรับโรงเรียนที่ห้องสมุดมีบรรณารักษ์นั้นบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ไม่มีคุณวุฒิ เป็นเพียงครูที่สอนวิชาใดวิชาหนึ่งแล้วตนเองสนใจงานห้องสมุด ครูบรรณารักษ์เหล่านั้นนอกจากจะทำงานห้องสมุดแล้วยังต้องสอนอีกไม่น้อยกว่าสัปดาห์ละ 15 ชั่วโมงอีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2511 มีการประกาศใช้มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียน โดยกรมวิเทศสหการร่วมกับคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานห้องสมุดของกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำมาตรฐานขั้นต่ำของห้องสมุดโรงเรียนมาตั้งแต่ปี 2508 เนื่องจากพิจารณาเห็นว่าประเทศไทยยังไม่มี การวางแผนพัฒนาห้องสมุดเป็นสาเหตุให้กิจการห้องสมุดไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร คณะกรรมการดังกล่าวได้จัดทำมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนขึ้นมาและแล้วเสร็จสมบูรณ์ ประกาศใช้ในวันที่ 12 กันยายน

พ.ศ. 2511 และยกตัวอย่างห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดเป็นห้องสมุด โรงเรียนที่สมบูรณ์แห่งหนึ่ง คือ ห้องสมุดโรงเรียนสาธิต วิทยาลัยครูสวนสุนันทา

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 เป็นต้นมา ห้องสมุดโรงเรียนได้พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ โดยมีสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยเป็นตัวจักรสำคัญในการให้ความรู้แก่ครูบรรณารักษ์ โดยการจัดอบรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อน ระหว่างเดือน มีนาคม-เมษายน ของทุกปี เพื่อให้สามารถจัดห้องสมุดโรงเรียนได้ถูกต้องตามหลักวิชา ระยะแรกเปิดอบรมที่กรุงเทพมหานคร จนถึงปี พ.ศ. 2523 ได้ขยายการอบรมไปที่จังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2524 ได้ขยายการอบรมไปที่จังหวัดปัตตานี นอกจากนั้น ในปี พ.ศ. 2518 ทางสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยได้จัดทำโครงการคัดเลือกบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนดีเด่น เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติและให้กำลังใจแก่บรรณารักษ์ผู้เสียสละและมีผลงานดีเด่นของแต่ละเขตการศึกษา โดยคัดเลือกจากส่วนกลางก่อนแล้วค่อยกระจายไปส่วนภูมิภาค ปีละเขตการศึกษา โครงการนี้มีส่วนช่วยให้บรรณารักษ์มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้น (จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์, 2546, 17-20)

ในการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงศึกษาธิการ ได้ใช้บริการวิชาการเป็นช่องทางที่จะนำความรู้ทางวิชาการเข้าไปเผยแพร่ ถ่ายทอด ให้แก่ห้องสมุดโรงเรียนมาโดยตลอด จนห้องสมุดโรงเรียนมีพัฒนาการเจริญก้าวหน้ามาเป็นลำดับ

มหาวิทยาลัยกับบริการวิชาการ

บริการวิชาการ เป็นการจัดการศึกษานอกระบบอีกรูปแบบหนึ่ง เป็นการให้ความรู้แก่ต่าง ๆ แก่ประชาชนหลากหลายกลุ่ม ด้วยเนื้อหาและวิธีการที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม เป็นการจัดโดยจงใจให้เกิดการเรียนรู้และตอบสนองต่อประชาชนกลุ่มเป้าหมาย เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาตามความจำเป็นและความสนใจ โดยถือว่าการศึกษาคือกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต เปิดโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อสนองความต้องการและพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงได้

มหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันอุดมศึกษาของประเทศได้ถูกกำหนดให้มีบทบาทหลักอย่างกว้าง ๆ ไว้ 4 ประการ คือ บทบาทด้านการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ บทบาททั้ง 4 นี้ เป็นภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยที่จะต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขความต้องการของสังคม แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของบทบาทการสอน การวิจัย และการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม นั้น ส่วนใหญ่มักมีรูปแบบของการจัดดำเนินการที่ค่อนข้างชัดเจน เนื่องจากถูกกำหนดโดยเกณฑ์ทาง

วิชาการ มีความเป็นรูปธรรมสูง ตลอดจนมีกระบวนการดำเนินการที่เป็นขั้นตอนและสามารถประเมินผลเพื่อการประกันคุณภาพได้ ส่วนการบริการวิชาการแก่สังคม เป็นบทบาทของมหาวิทยาลัย ที่ต้องมีการเคลื่อนไหวอย่างมากตามกระแสความต้องการของสังคม หากจะให้บริการที่สอดคล้อง นับเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งของมหาวิทยาลัย ซึ่งบางครั้งอาจถูกละเลยเนื่องจากเป็นงานที่ยากต่อการประเมินผลในเชิงปริมาณ และผลกระทบที่มีต่อมหาวิทยาลัยนั้น ไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในยุคที่กระแสข้อมูลข่าวสารมีอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ของสังคมที่แข่งขันกันตลอดเวลา งานบริการวิชาการแก่สังคมจะส่งผลอย่างมากในเชิงประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยต่อสาธารณชน ดังนั้นบทบาทของการให้บริการวิชาการจึงมีความจำเป็นเท่าเทียมกับบทบาทหลักอื่น ๆ เพราะเป็นการสะท้อนให้เห็นภาพของการมีส่วนร่วมในสังคมของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ ท่ามกลางความต้องการพึ่งพาของสังคม และยังสละสภาพเดิมของมหาวิทยาลัยที่ถูกกล่าวขวัญว่าเป็นหอคอยงาช้างที่เพิกเฉยต่อความต้องการของกระแสสังคม

นโยบายและทิศทางของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 มุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาคุณภาพของคนเป็นหลัก องค์กรชุมชน ได้รับการยอมรับว่าเป็นหัวใจของการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน ดังนั้นการให้บริการวิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัย จึงต้องมุ่งที่การรวมตัวของคนในท้องถิ่นเป็นองค์กร เพื่อร่วมกันเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไขร่วมตัดสินใจ การบริการวิชาการแก่สังคมมีส่วนเกี่ยวข้องกับงบประมาณอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ มหาวิทยาลัยต้องจัดสรรงบประมาณแหล่งที่มาของรายได้ใน การให้บริการที่ชัดเจนว่าโครงการใดจะเป็น โครงการที่เลี้ยงตนเองได้ หรือสถาบันให้การสนับสนุนเต็มจำนวน ด้วยการกำหนดเป้าหมายที่วัดและประเมินผลกระทบต่อมหาวิทยาลัยได้อย่างชัดเจนด้วย นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาในบริบทของชุมชน/ สังคมที่มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ เพื่อให้สอดคล้องกับ ความต้องการของสังคมนั้น ๆ ด้วยจึงจะเรียกว่า งานบริการวิชาการได้บรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง (ทรงศักดิ์ ศรีกาพสินธุ์, 2541, หน้า 1-9)

ทบวงมหาวิทยาลัยได้ให้หลักการของการบริการวิชาการแก่ชุมชนว่า การบริการวิชาการที่ดีควรเป็น “ทวีลักษณะ” หรือ สองฝ่าย คือ มหาวิทยาลัยหรือสถาบันให้ประโยชน์ทางวิชาการและรับปัญหาข้อเท็จจริง เข้ามาเป็นประโยชน์ทางวิชาการด้วย (บุญเชิด หนูอิม, 2541 , หน้า 1)

ความจำเป็นที่มหาวิทยาลัยต้องให้บริการวิชาการแก่สังคม

1. เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ของคณาจารย์และการเรียนรู้ของนิสิต/นักศึกษาที่ออกไปปฏิบัติงาน เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการของมหาวิทยาลัยโดยส่วนรวม

2. เป็นการเปิดโอกาสให้มหาวิทยาลัยได้เรียนรู้สภาพความเป็นจริงของสังคมภายนอกด้วยตนเอง เพื่อเปรียบเทียบกับหลักวิชา และทำให้สังคมภายนอกรับรองมหาวิทยาลัยเป็นสถาบันสังคมมิใช่สถาบันศักดิ์สิทธิ์ที่ห่างไกลจากสังคมชุมชน

3. เป็นการระดมสรรพกำลังเพื่อพัฒนาชุมชน อันจะก่อให้เกิดแนวทางการใช้ทรัพยากรให้เป็นประโยชน์สูงสุดต่อกลุ่มประชากรที่กว้างขึ้น เป็นโอกาสฝึกฝนความมีน้ำใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่นให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และพัฒนาความสำนึกในบทบาทของตนที่มีต่อสังคม

ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้จัดตั้งหน่วยงานเพื่อรับผิดชอบงานบริการวิชาการ โดยตรง มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น สำนักบริการวิชาการ สำนักการศึกษาต่อเนื่อง สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม เป็นต้น

ทรงศักดิ์ ศรีกาพลินธุ์ (2541, หน้า 1-9) ได้กล่าวถึงการให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยว่า

1. แนวทางการให้บริการวิชาการแก่สังคมในอุดมคติ ควรพิจารณา ดังนี้

1.1 ยึดหลักการเพิ่มขีดความสามารถของคนไทยในสังคมโลก โดยแสวงหาความพอดีระหว่างความเป็นไทยกับความเป็นคนในสังคมโลก ซึ่งต้องคำนึงถึงการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ผสมผสานกับองค์ความรู้ของท้องถิ่นหรือองค์ความรู้ดั้งเดิม โดยไม่ขัดกับหลักความเป็นอยู่ที่พอดีกับธรรมชาติ และรู้อย่างเท่าทัน มีสติ

1.2 ให้บริการวิชาการที่มุ่งเน้นให้คนพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงบริบททางสังคมเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองที่เริ่มขาดการยึดเหนี่ยว การพึ่งพากันและกันของคนในสังคม ทำอย่างไรจะให้บริการวิชาการแก่สังคมที่มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ จะสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนเมืองได้อย่างไร พร้อมกระตุ้นให้คนในสังคมเมืองใหญ่ร่วมมือร่วมใจ พึ่งพากันตามลักษณะดั้งเดิมของสังคมไทยได้ เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีครอบครัวที่มั่นคง มีงานทำ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และมีพัฒนาการที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

1.3 ให้บริการวิชาการที่ส่งเสริมเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว/บุคคล โดยพิจารณาตามความต้องการของบุคคลในท้องถิ่น ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามอัตภาพ โดยการสร้างงาน พัฒนาและส่งเสริมทักษะกำลังแรงงานของประเทศ ให้ตอบสนองความต้องการแรงงานของตลาดเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีการขยายตัวตลอดเวลา ส่งเสริมชุมชนให้มีการยกระดับงานฝีมือ ให้ความรู้ด้านกลไกการตลาด การแข่งขันในภาวะตลาดการค้าเสรี การเรียนรู้ที่จะรู้เขา รู้เรา เพื่อปรับตัวเองได้อย่างเหมาะสม

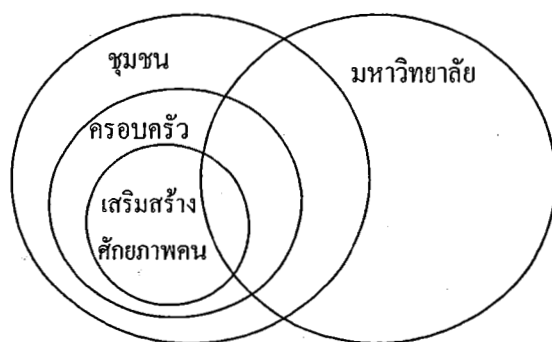
1.4 ให้บริการวิชาการที่มุ่งเน้นการส่งเสริมคุณภาพการบริโภค อุปโภค การดูแลตนเอง การปรับปรุงที่อยู่อาศัย ให้ถูกสุขลักษณะ ตระหนักถึงความสำคัญของสุขภาพ ความปลอดภัย และความสะอาดของสภาวะแวดล้อมที่เป็นปัจจัยพื้นฐานนำไปสู่ความมั่นคงของชีวิตและการทำงาน

1.5 การบริการวิชาการที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อเพื่อบริหารทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การฟื้นฟูสภาวะแวดล้อม การมุ่งสร้างความรับผิดชอบภายใต้สิทธิ และหน้าที่ “ผู้ก่อมลพิษต้องเป็นผู้จ่าย” การสร้างจิตสำนึกเห็นคุณค่าของวัสดุ การใช้หมุนเวียน การนำกลับมาใช้ใหม่ การมีส่วนร่วมของชุมชนและบุคคลต่อสภาวะแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน โดยรวม

1.6 การบริการวิชาการที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมน้ำใจของคนไทย ด้วยความเชื่อที่ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็นจุดเริ่มต้นของการกระจายอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบไปสู่ทุกจุดได้อย่างทั่วถึง การใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ บทบาทของมหาวิทยาลัยด้านการเมืองการปกครองในภาวะความเหลื่อมล้ำของประชาชนทั้งในด้านฐานะ ความรู้

1.7 การบริการวิชาการที่ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรู้เท่าทัน การสื่อสารที่รวดเร็วทำให้เกิดการทะเลาะของข้อมูลข่าวสาร สังคมจะขาดเอกราชทางวัฒนธรรมและความคิด ผู้บริโภคข้อมูลจึงต้องรู้เท่าทัน มีสติ และเป็นเรื่องที่พึงสังวรในสังคมไทย มหาวิทยาลัยจะต้องมีบทบาทเป็นผู้ชี้แนะและมีส่วนร่วม เพื่อแก้ปัญหาการบริโภคข้อมูลที่ท่วมท้น ไร้ทิศทางของสังคมยุคปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยต้องมีส่วนร่วมเพื่อเชื่อม โยงชุมชน/ สังคมเมืองลดช่องว่างระหว่างคน โดยให้บริการวิชาการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคน ครอบครัว และชุมชน

ภาพที่ 2 มหาวิทยาลัยกับบริการวิชาการ (ทรงศักดิ์ ศรีภาพสินธุ์, 2541, หน้า 1-9)

2. กลยุทธ์การให้บริการวิชาการแก่สังคม มหาวิทยาลัยต้องรู้เรื่องชุมชน หมู่บ้าน สิ่งแวดล้อม ศักยภาพความสามารถของชุมชนเป็นเบื้องต้น ด้วยกลยุทธ์นี้จะช่วยให้ชุมชนสามารถ ปรับปรุงพัฒนาคุณภาพชีวิต พึ่งพาตนเอง ก่อให้เกิดความมั่นคงและมีศักดิ์ศรีในตนเอง ร่วมมือและ ส่งเสริมกันและกัน ก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นของสังคม ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุด

3. เงื่อนไขที่ควรพิจารณาประกอบ เพื่อกำหนดแนวทางการให้บริการวิชาการแก่สังคม

3.1 ภูมิฐาน พัฒนาการ ลักษณะองค์กร จุดแข็ง และแหล่งที่มาของงบประมาณของ สถาบันอุดมศึกษาแห่งนั้น

3.2 นโยบายและแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3.3 บริบทความต้องการของชุมชน สังคม ลักษณะเด่นและข้อจำกัด ของชุมชนนั้น

มหาวิทยาลัยกับบริการวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์

จากการศึกษาการให้บริการวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในส่วน ภูมิภาค พบว่า หอสมุดมหาวิทยาลัยและภาควิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นหน่วยงานหลักที่ให้บริการ วิชาการด้านนี้ โดยมีรูปแบบบริการวิชาการที่หลากหลายพอจะกล่าวเป็นตัวอย่างได้ 2 ภูมิภาค คือ มหาวิทยาลัยมหาสารคามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในภาคเหนือ ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีความเป็นมาที่ยาวนาน จากสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งเน้นการจัด การศึกษาเพื่อผลิตผู้สอนเป็นหลัก ด้วยรากฐานของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ทำให้มหาวิทยาลัย มหาสารคามมีความได้เปรียบในเชิงเครือข่าย ซึ่งได้แก่โรงเรียน หน่วยงานราชการทางการศึกษาด้วย ข้อได้เปรียบดังกล่าวทำให้สามารถให้บริการเชิงลึกในระดับจุลภาคได้ดี อีกทั้งด้วยปณิธานที่จะแสวง หาความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานผสานกับวิทยาการที่เป็นสากล ให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญา สามารถพัฒนาตนเองให้เทียบพร้อมด้วยวิชาการ จริยธรรมและ คุณธรรม โดยมุ่งสู่การเป็นผู้ชี้นำทิศทางการเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ที่ดีของสังคม จึงเน้นบทบาทการริเริ่ม สร้างสรรค์และการทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างมหาวิทยาลัยให้เป็นประชาคมทางวิชาการอย่างแท้จริง โครงการบริการวิชาการส่วนใหญ่จึงมีจุดเด่นที่มุ่งสู่เอกลักษณ์ของท้องถิ่นอีสานและวิถีชาวบ้านเป็น หลัก ทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างมหาวิทยาลัยกับท้องถิ่นที่ไม่ก่อให้เกิดความแปลกแยกกัน รูปแบบบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงมีความเป็นเฉพาะตัว ดังนี้

1. สำนักวิทยบริการ มีฝ่ายพัฒนาสารสนเทศเพื่อบริการชุมชน ให้บริการห้องสมุด

เคลื่อนที่ บริการหนังสือ บริการวิชาการสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ในชุมชนในหัวข้อและกิจกรรมต่าง ๆ และมีศูนย์สารสนเทศอีสานสิรินธรทำหน้าที่รวบรวมและให้บริการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับ

ภาคอีสานทุกด้าน รวมทั้งจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ทั้งภายในและภายนอก

027. 8223

ท 498 ๑

๓.๖

25 14 31

2. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน ทำหน้าที่ศึกษาวิจัยและสนับสนุนการค้นคว้า และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน แลกเปลี่ยน ศิลปวัฒนธรรมกับต่างประเทศ เก็บข้อมูลวัตถุโบราณ สะสมรวบรวมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

3. สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช จัดทำโครงการสวนพฤกษชาติและศูนย์สนเทศพันธุ์ไม้อีสาน เพื่ออนุรักษ์และขยายพันธุ์ไม้พื้นเมือง เผยแพร่ถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการอนุรักษ์และ จัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่เยาวชนและประชาชน ดำเนินการ โดยสถานีปฏิบัติการ 2 แห่ง ได้แก่ สถานีปฏิบัติการนาคูน เป็นพิพิธภัณฑสถานในลักษณะพิพิธภัณฑน์มีชีวิต และสถานี ปฏิบัติการบ้านแก้ง ซึ่งให้บริการดูแลและศึกษานิเวศวิทยาทางน้ำ อนุรักษ์ป่าพันธุ์ไม้พื้นเมือง

4. ศูนย์ข้อมูลการเมืองท้องถิ่น สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อให้เกิด ความเข้าใจและสร้างความเข้มแข็งในระบอบประชาธิปไตยของชุมชนท้องถิ่น ให้ความรู้เกี่ยวกับ รัฐธรรมนูญ สิทธิหน้าที่ ธรรมนูญเพื่อการปฏิรูปการเมือง

5. สถานีวิทยุกระจายเสียงเอฟเอ็ม เผยแพร่ข่าวสารส่งเสริมประชาธิปไตย ศิลปวัฒนธรรม บริการความรู้แก่ประชาชนทั่วไปในเขตจังหวัดใกล้เคียง

6. ศูนย์การเรียนรู้ทางไกลระบบวีดิทัศน์สองทาง มุ่งกระจายโอกาสทางการศึกษาเพื่อพัฒนา คุณภาพมนุษย์ตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 โดยเชื่อมเครือข่ายระหว่าง กรุงเทพฯ กับ จังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสาน (ทรงศักดิ์ ศรีกาพสินธุ์, 2541, หน้า 1-9)

บริการวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์

สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคามได้ดำเนินโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน ตลอดมานับตั้งแต่มีการก่อตั้งสำนักวิทยบริการ เมื่อ พ.ศ. 2511 โดยร่วมมือกับภาควิชา บรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพราะตระหนักในหน้าที่ภารกิจหลักของ มหาวิทยาลัยที่ต้องมีการนำวิชาการออกไปบริการแก่ชุมชน โครงการเริ่มต้นและเป็นโครงการ ขยายตัวไปสู่โครงการอื่นในระยะต่อมา คือ โครงการสู่ชนบทสำหรับคุณหนู เป็นโครงการใน ภาคฤดูร้อนที่นำความรู้สู่ชนบทในรูปของความบันเทิงและกิจกรรมที่สนุกสนาน เริ่มดำเนินการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา เพื่อส่งเสริมการอ่านแก่เด็ก ๆ ในชุมชนภายในและรอบ ๆ มหาวิทยาลัย และขยายออกนอกมหาวิทยาลัยไปสู่ชุมชนและชนบท โดยมีนิสิตจากภาควิชาต่าง ๆ เข้าร่วมร่วมจัด กิจกรรมด้วย ต่อมาโครงการนี้ได้ขยายกิจกรรม ปรับเปลี่ยนชื่อและได้พัฒนามาเป็นโครงการบริการ วิชาการสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ในชุมชนชนบท ในปี พ.ศ. 2530 โดยได้รับการสนับสนุนด้านการเงิน จากองค์การยูเนสโก

ลำดับการพัฒนาโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนในช่วงปี พ.ศ. 2524-2530 มีดังนี้

1. โครงการคุณหนูฤดูร้อน

2. โครงการสู่ชนบทสำหรับคุณหนู
3. โครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาชุมชน
4. โครงการวิจัยเพื่อจัดตั้งศูนย์วิชาการสู่ชนบท
5. โครงการบริการวิชาการสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ในชุมชนชนบท

โครงการต่าง ๆ ดังกล่าวบางโครงการได้ทำเป็นโครงการต่อเนื่องและโครงการต้นแบบโครงการอื่น เช่น โครงการย่ำความรู้ ชุคความรู้สู่ชาวบ้าน การส่งเสริมการอ่านสำหรับเด็กในชนบท รวมทั้งได้เข้าร่วมกับทางจังหวัดมหาสารคามออกเยี่ยมเยียนประชาชน 2 โครงการ คือ

1. โครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนร่วมกับโครงการเยี่ยมเยียนประชาชน จังหวัดมหาสารคามซึ่งออกให้บริการในเขตจังหวัดมหาสารคามทุกเดือน
2. โครงการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยสารสนเทศตามหมู่บ้านเป้าหมาย โครงการอบรมที่ได้จัดแก่ครูบรรณารักษ์ห้องสมุด โรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่เป็นประจำ ได้แก่
 - 2.1 การซ่อมและบำรุงรักษาวัสดุครุภัณฑ์
 - 2.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
 - 2.3 การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา
 - 2.4 การดำเนินงานห้องสมุดอย่างง่าย
 - 2.5 การวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการหนังสือ
 - 2.6 การทำบัตรรายการหนังสือตามกฎ AACR2

นอกจากนั้นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังมีพระราชดำริให้บุคลากรของหอสมุดแห่งชาติลาว มาศึกษาสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงได้จัดหลักสูตรอบรมทั้งระยะสั้นและระยะยาวต่อเนื่อง 5 ปี ให้แก่กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวโดยดำเนินการทั้ง ณ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ ณ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่

1. การดำเนินงานห้องสมุดอย่างง่าย
2. การทำบัตรรายการหนังสือตามกฎ AACR2
3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
4. การจัดทำหนังสือที่ดีสำหรับเด็ก
5. การจัดดำเนินงานและให้บริการห้องสมุด (รุ่งฤดี ภูชมศรี, 2545, หน้า 96 – 100)

2. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้บริการวิชาการ และนำวิชาการออกสู่ชุมชน ด้วยคุณภาพและ บริการที่เป็นมาตรฐานสากล มุ่งมั่นพัฒนาการบริการวิชาการให้มีมาตรฐาน บริการด้วยไมตรีจิต สร้างความประทับใจและความพึงพอใจสูงสุดให้กับผู้รับบริการ ทั้งด้านวิชาการ การวิจัยมีการบริหารจัดการ ในระดับสากล และจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดย สนับสนุนส่งเสริมและประสานงานให้ นักวิชาการของมหาวิทยาลัยได้นำความรู้ความสามารถและประสบการณ์ เพื่อให้บริการวิชาการ แก่ชุมชน ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ ร่วมวิจัยและพัฒนา ทั้งเป็นศูนย์ข้อมูลทางวิชาการที่ เพียบพร้อมด้วยคุณภาพและประสิทธิภาพ โดยมีการประกันคุณภาพระดับสากล โดยดำเนินงาน บริการวิชาการแก่สังคมในหลากหลายลักษณะ ดังนี้

1. การให้บริการด้านวิชาการ จัดการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาว จัดประชุม สัมมนาเผยแพร่งานบริการข้อมูลทางวิชาการแก่บุคคลและหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ

2. การบริการให้คำปรึกษา จัดบริการให้คำปรึกษาและวิเคราะห์เพื่อให้บริการข้อมูล ข้อเท็จจริง รวมทั้งการศึกษาความเป็นไปได้ และแนวทางปฏิบัติให้แก่องค์กรของภาครัฐและเอกชน

3. การร่วมวิจัยและพัฒนา โดยประสานงานกับนักวิจัยเพื่อร่วมวิจัยกับองค์กรภายนอก และนำผลงานวิจัยไปพัฒนาสู่การใช้ประโยชน์แก่สังคมและประโยชน์ในเชิงธุรกิจ

4. การให้ความร่วมมือใน โครงการ โดยประสานงานให้นักวิชาการจากมหาวิทยาลัย เข้าร่วมให้ความรู้ ส่งเสริมและสนับสนุนในโครงการขององค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

บริการวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เปิดให้บริการในปี 2507 โดยเปิดให้บุคคล ภายนอกสามารถเข้าใช้บริการห้องสมุดและสมัครเป็นสมาชิกได้ในบทบาทการส่งเสริมความรู้ แก่สังคม สำนักหอสมุดได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางวิชาการเป็นแหล่งสารสนเทศของชุมชนใน ท้องถิ่น เป็นผู้กระจายความรู้แก่สังคมเพื่อพัฒนาไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยได้จัด กิจกรรมหลากหลายรูปแบบ ได้แก่

1. การจัดตั้งชมรมห้องสมุดเชียงใหม่ โดยร่วมมือกับห้องสมุดในท้องถิ่นจัดตั้งเป็นชมรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งในวิชาชีพ ผนึกกำลังกันจัดกิจกรรมส่งเสริมให้มีการใช้ห้องสมุดในชุมชน ให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการอ่านหนังสือและการศึกษาของชาติ เช่น การจัดงานสัปดาห์ ห้องสมุด จัดรายการวิทยุกระจายเสียง การหมุนเวียนหนังสือไปยังห้องสมุดสมาชิก เป็นต้น นอกจากนี้ ยังจัดกิจกรรมให้ความรู้และเพิ่มประสบการณ์ให้แก่สมาชิก เช่น การจัดฝึกอบรม

สัมมนาทางวิชาชีพ การให้ความรู้ทางเทคโนโลยีห้องสมุด การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และปรึกษาหารือกันเพื่อจัดกิจกรรม

2. การจัดอบรมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน สำนักหอสมุดได้จัดอบรมบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน โดยใช้หลักสูตรและคู่มือการเรียนการสอนของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย และได้รับความร่วมมือจากภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นวิทยากรร่วมกับบรรณารักษ์ของสำนักหอสมุด โดยมีครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนให้ความสนใจเข้ารับการอบรมเป็นจำนวนมาก

3. การฝึกงานสำนักหอสมุดได้ให้การฝึกงานแก่นักศึกษาบรรณารักษ์จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดจากหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อเพิ่มทักษะและประสบการณ์วิชาชีพ

4. การเป็นอาจารย์พิเศษ วิทยากรและที่ปรึกษา บุคลากรของสำนักหอสมุด ทั้งบรรณารักษ์ นักวิชาการ และนักเอกสารสนเทศ ได้รับเชิญให้เป็นอาจารย์พิเศษ และวิทยากรบรรยายให้ความรู้ ประสบการณ์ด้านสารสนเทศ เป็นที่ปรึกษาในหน่วยงานห้องสมุด และคณะทำงานห้องสมุดกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาเฉพาะทาง

5. การจัดงานสัปดาห์หนังสือ เป็นกิจกรรมที่จัดต่อเนื่องทุกปี มีการออกร้านจำหน่ายหนังสือและอุปกรณ์ทางการศึกษาในราคาพิเศษ มีการจัดนิทรรศการ การบรรยาย การอภิปรายของนักเขียนและบุคคลในแวดวงวรรณกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษา อาจารย์ บุคลากร และประชาชน ได้เลือกซื้อหนังสือในราคาพิเศษ ได้ฟัง พบปะพูดคุยกับนักเขียน เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการอ่านหนังสือและเกิดแรงบันดาลใจในการเขียนหนังสือ กิจกรรมนี้ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางและมีผู้เข้าร่วมงานเป็นจำนวนมากทุกปี

6. การจัดนิทรรศการและให้ยืมชุดนิทรรศการสำเร็จรูป สำนักหอสมุดได้จัดนิทรรศการทางวิชาการและนิทรรศการหนังสือหนังสือในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่น่าสนใจ จัดแสดงภายในห้องสมุด และจัดแสดงร่วมกับหน่วยงานอื่นทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย และหลังจากนั้นได้จัดเก็บไว้ในลักษณะชุดนิทรรศการสำเร็จรูปเพื่อให้ส่วนราชการและสถาบันการศึกษาต่างๆ ยืมไปจัดแสดงต่อ

7. การจัดบรรยาย อภิปราย เพื่อชุมชน สำนักหอสมุดได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน โดยการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีพื้นฐานรักการอ่านมาแต่เยาว์วัยและประสบความสำเร็จในการทำงาน สาขาวิชาต่าง ๆ มาบรรยายความรู้และบอกเล่าประสบการณ์ในวิชาชีพให้แก่นักเรียน นักศึกษาและประชาชนได้รับฟังเพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในงานและเพื่อประโยชน์ต่อสังคม

8. การต้อนรับผู้มาเยี่ยมชมและศึกษาดูงานห้องสมุด การศึกษาดูงานเป็นวิธีเรียนลัดทำให้รู้เขา รู้เรา สามารถนำสิ่งที่ได้รู้เห็น มาปรับใช้ในงานของตน จึงมีผู้ขอเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน สำนักหอสมุดอยู่เป็นประจำ

9. การให้บริการด้านอาคารสถานที่ สำนักหอสมุดมีห้องประชุมขนาดใหญ่ 220 ที่นั่ง สำหรับใช้จัดกิจกรรมของหอสมุด และเปิดให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้ใช้ประโยชน์ในการจัดประชุม สัมมนาได้ด้วย

10. การจัดฝึกอบรมการสืบค้นสารสนเทศเพื่อชุมชน สำนักหอสมุดได้จัดทำเอกสารคู่มือการใช้ และจัดฝึกอบรมการสืบค้นสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ผู้ใช้บริการทั้งภายในและภายนอก โดยจัดฝึกอบรมให้แก่ชุมชนตามกลุ่มอาชีพหรือตามลักษณะหน่วยงาน

11. การร่วมวางแผนจัดตั้งห้องสมุด สำนักหอสมุดได้ให้ความร่วมมือหน่วยงาน/สถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนที่กำลังจัดตั้งห้องสมุดของตนเอง ในการวางแผนและออกแบบการจัดห้องสมุดให้เหมาะสมกับหน่วยงานนั้น เช่น ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดโรงพยาบาล ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียง

12. ความร่วมมือกับมูลนิธิโครงการหลวง สำนักหอสมุดได้ให้ความร่วมมือกับมูลนิธิโครงการหลวง จัดฝึกอบรมบรรณารักษ์ห้องสมุดโครงการหลวง และจัดกิจกรรมเพื่อเยาวชนในงานคอยคำโครงการหลวง เป็นประจำทุกปี (ผ่องพรรณ แยมแซ่ไข และประกายดาว ศรีโมรา, 2547, หน้า 50-56)

ทรงศักดิ์ ศรีภาพสินธุ์ (2541, หน้า 1-9) กล่าวว่า การให้บริการวิชาการแก่สังคม เป็นบทบาทหนึ่งที่มหาวิทยาลัยจะต้องให้ความสำคัญเท่าเทียมกับบทบาทด้านอื่น ๆ มหาวิทยาลัยในฐานะองค์กรการศึกษาต้องสามารถเป็นสื่อกลางการให้บริการวิชาการแก่สังคมให้มากขึ้น ทำหน้าที่ในฐานะศูนย์การเรียนรู้ทำให้เกิดอาชีพ / วิชาชีพ ทำให้มีแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต (Life Long Education) และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ การเข้าไปมีบทบาทการให้บริการวิชาการจะช่วยลดภาพความขัดแย้งของมหาวิทยาลัยระหว่างตรรกะของตลาดวิชาความรู้กับตรรกะของการให้บริการสาธารณะด้วย มหาวิทยาลัยควรมีการเรียนรู้จากอดีต วิเคราะห์ปัญหาปัจจุบัน และนำเสนอวิสัยทัศน์ของการพัฒนาที่เหมาะสม เพื่อนำพาประเทศให้ก้าวพ้นจากปัญหาความยากจนและไร้การศึกษา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัยทุกแห่งต้องเร่งสร้างรูปแบบการให้บริการวิชาการแก่สังคมที่เหมาะสมสำหรับตนเองอย่างรีบด่วน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ห้องสมุดโรงเรียน

สุริสา กาญจนเกตุ (2541) ศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 พบว่า 1. ปัญหาโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง จำแนกตามสถานที่ตั้ง สำหรับสถานที่ตั้งในเขต อยู่ในระดับน้อย ส่วนสถานที่ตั้งนอกเขต อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียน คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ทุกขนาด อยู่ในระดับปานกลาง 2. ปัญหา จำแนกตามสถานที่ตั้งในเขตและนอกเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีดังนี้ 3.1 ด้านงานนโยบายและแผน ผู้บริหารควรวางนโยบายของห้องสมุดให้แน่นอน และควรจัดให้เป็นนโยบายที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของโรงเรียนในอันที่จะต้องสนับสนุนงบประมาณให้เหมาะสมเพียงพอ 3.2 ด้านงานบุคลากร กรมสามัญศึกษาควรเพิ่มจำนวนบุคลากรในห้องสมุดให้ได้มาตรฐานตามที่สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยกำหนด 3.3 ด้านงานอาคารสถานที่ ควรมีการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ของห้องสมุดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุง และแก้ไขการบริหารงานอาคารสถานที่ของห้องสมุดให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น 3.4 ด้านงานพัสดุ ควรวางแผนทำโครงการห้องสมุดในด้านงานพัสดุเพื่อขอเงินงบประมาณให้เพียงพอกับความต้องการของห้องสมุด 3.5 ด้านงานการเงิน ควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ เช่น ทอดผ้าป่าหนังสือและทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษา เพื่อเป็นการระดมทรัพยากรในชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนงานห้องสมุดให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป 3.6 ด้านงานธุรการ โรงเรียนควรรหา โอกาสประชาสัมพันธ์งานของห้องสมุดให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนได้เข้าใจงานของห้องสมุดอย่างถูกต้อง พร้อมทั้งจะให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการดำเนินงานห้องสมุดอย่างเต็มที่ 3.7 ด้านงานสถิติและรายงาน ควรแต่งตั้งคณะทำงานร่วมทำหน้าที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาในการจัดทำแบบรายงานผลการปฏิบัติงานของห้องสมุด 3.8 ด้านงานประชาสัมพันธ์ ควรมีการวางแผนการประชาสัมพันธ์ห้องสมุดอย่างดีและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดสถานที่ที่จะใช้ในการจัดแสดงนิทรรศการของห้องสมุด

พรณี อินทยศ (2538) ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา เปรียบเทียบกับมาตรฐานขั้นต่ำห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย รวมทั้งศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่ในทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียน ครูบรรณารักษ์

ครูผู้สอนและนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพของห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่ไม่ได้มาตรฐานขั้นต่ำห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกำหนด ไว้ มีเพียง 7 รายการ เท่านั้นที่ได้มาตรฐาน คือ เอกสารหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรและแบบเรียน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หนังสือพิมพ์ ขนาดของห้องสมุด โต๊ะ-เก้าอี้สำหรับครูบรรณารักษ์ ชั้นวางวารสารและที่วางหนังสือพิมพ์ 2. สภาพของห้องสมุดโรงเรียนไม่ได้มาตรฐานขั้นต่ำห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามที่สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย กำหนดไว้มีเพียง 3 รายการเท่านั้นที่ได้มาตรฐาน คือ จำนวนหัวหน้าบรรณารักษ์ จำนวนบรรณารักษ์ และพื้นที่ห้องสมุด 4. ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีปัญหาในการดำเนินงานห้องสมุดโดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หากพิจารณาเฉพาะด้านในแต่ละทัศนพบที่ทัศนของครูบรรณารักษ์ มีปัญหาด้านวัสดุสารนิเทศ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยห้องสมุดโรงเรียนขนาดใหญ่ มีปัญหาด้านวัสดุสารนิเทศมากกว่าห้องสมุดโรงเรียนขนาดกลาง

อังสนา ธเนศานนท์ (2546) ศึกษาสภาพห้องสมุดโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนในกลุ่มภาคกลาง พบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่ มีบรรณารักษ์ 1 คน ซึ่งร้อยละ 56 จบปริญญาตรีสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ โดยบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ต้องการปฏิบัติงานสอนด้วยสถานที่ตั้งเป็นห้องสมุดเฉพาะอยู่ในอาคารเรียน งบประมาณที่ได้รับน้อยกว่า 1 แสนบาท มีการให้บริการยืม-คืน แก่ครู/ อาจารย์และนักเรียน/ นักศึกษามีการจัดกิจกรรมห้องสมุดและมีการจัดการสอนวิชาการใช้ห้องสมุด โดยห้องสมุดส่วนใหญ่ไม่มีบริการอินเทอร์เน็ต และระบบห้องสมุดอัตโนมัติ 3. ทรัพยากรสารสนเทศ พบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่มีทรัพยากรสารสนเทศเฉพาะประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นภาษาไทย ได้แก่ หนังสือ (ระหว่าง 1-2,000 เล่ม) วารสาร (ระหว่าง 11-20 ชื่อเรื่อง) และหนังสือพิมพ์ (ระหว่าง 1-3 ชื่อเรื่อง) โดยห้องสมุดส่วนใหญ่ไม่มีสื่อต่อไปนี้เป็นคือ หนังสือภาษาต่างประเทศ วารสารภาษาไทย วารสารภาษาต่างประเทศ หนังสือพิมพ์ภาษาไทย หนังสือพิมพ์ภาษาต่างประเทศ สื่อโสตทัศนศึกษาไทย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ภาษาไทย 4. ปัญหา/อุปสรรคในการให้บริการสารสนเทศ พบว่า ปัญหาในการให้บริการสารสนเทศที่ห้องสมุดพบมากที่สุด คือ จำนวนทรัพยากรสารสนเทศไม่เพียงพอ รองลงมาคือ งบประมาณน้อย/ไม่เพียงพอ อุปกรณ์เทคโนโลยีไม่ทันสมัย/ไม่เพียงพอ บุคลากรไม่มีความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และผู้ใช้บริการไม่เห็นความสำคัญของห้องสมุด

มณีนรัตน์ พรหมสุวรรณศิริ (2541) วิจัยประเมินคุณภาพของห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา 14 จังหวัดภาคใต้ โดยศึกษาสายงานบังคับบัญชาอัตรากำลังคน และงบประมาณของห้องสมุด การปฏิบัติงานห้องสมุดของครูบรรณารักษ์ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนตลอดจนการใช้ห้องสมุดของครูและนักเรียน พบว่า ห้องสมุดโรงเรียน

ขนาดใหญ่พิเศษทั้งหมดและโรงเรียนขนาดใหญ่จำนวนกว่าครึ่งมีคุณภาพต่ำ ห้องสมุดโรงเรียนขนาดใหญ่กลางจำนวนกว่าครึ่งและห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่มีคุณภาพต่ำ ปัญหาหลักของห้องสมุดส่วนใหญ่ คือ ปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังคน ครูบรรณารักษ์มีภาระงานที่ไม่เกี่ยวกับห้องสมุดอีกมาก และปัญหาการสังกัดผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายบริการแทนที่จะสังกัดผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการ ทำให้ครูบรรณารักษ์ปฏิบัติงานห้องสมุดได้ไม่เต็มที่ คุณภาพของห้องสมุดด้านวัสดุสารนิเทศ การจัดเก็บและเครื่องมือช่วยค้นจึงอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ส่วนด้านบริการและกิจกรรมทั่วไปรวมทั้งกิจกรรมเพื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับต่ำทำให้ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดกับครูและห้องสมุดกับผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ปริมาณการใช้ห้องสมุดของครูอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ส่วนปริมาณการใช้ของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

สง่า พิษณุวสิน (2540) ศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน รวมทั้งปัญหาข้อเสนอแนะและแนวทางพัฒนาการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร โรงเรียน และครูบรรณารักษ์จำนวน 248 คน ผลการศึกษา พบว่า โรงเรียนมีแผนดำเนินงานห้องสมุดซึ่งจัดทำโดยครูบรรณารักษ์ มีคณะกรรมการห้องสมุดช่วยสนับสนุนการดำเนินงาน และโรงเรียนจัดห้องสมุดตามแนวทางในเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กำหนด ปัญหาที่พบได้แก่บุคลากรมีเวลาทำงานห้องสมุดน้อย ขาดแคลนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และครุภัณฑ์ไม่เพียงพอ การจัดกิจกรรมและให้บริการไม่ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานมีข้อเสนอแนะว่าควรจัดครูที่มีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ให้เป็นผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดและจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ ส่วนแนวทางพัฒนาการบริหารงานห้องสมุดสรุปได้ว่าควรให้ครูบรรณารักษ์มีเวลาทำงานห้องสมุดให้มากขึ้น และจัดกิจกรรมหารายได้มาสนับสนุนงานห้องสมุด จัดหาหนังสือ เอกสาร และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นและทันสมัยมาใช้ให้เพียงพอ

เฟื่องฟ้า จิววงษ์ (2542) ศึกษาการใช้เวลาในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10 พบว่า ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาใช้เวลาในการปฏิบัติงานเฉลี่ยต่อสัปดาห์ ดังนี้ งานห้องสมุด 15.51 ชม. สอน 14.40 ชม. งานอื่น ๆ ได้แก่ งานครูประจำชั้น แนะนำ งานสหกรณ์โรงเรียน 5.47 ชม. และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง 3.42 ชม.

อารีย์ สนุ่นดี (2549) ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนางานห้องสมุดโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2 พบว่า ครูบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดยังไม่ได้รับการให้ความสำคัญและขวัญกำลังใจ ทั้งที่มีภาระหน้าที่

หนักมาก จึงต้องการให้ผู้บริหารให้ความสนใจและลดชั่วโมงสอนให้น้อยลง เพื่อจะได้มีเวลาปฏิบัติงานให้มากขึ้น

กิตติมา วงศ์ไทย (2545) ศึกษาการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมือง เชียงราย ให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่อยู่ในอาคารเรียน มีขนาด 1 ห้องเรียน ซึ่งคับแคบ ไม่สามารถจัดพื้นที่เป็นมุมความรู้ต่าง ๆ เพื่อสนองตอบต่อการค้นคว้าด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจ โต๊ะที่นั่งอ่านไม่เพียงพอ ครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิทางบรรณารักษ์ มีชั่วโมงสอนมาก ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานห้องสมุดได้เต็มที่ การอบรมสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านห้องสมุดมีไม่ต่อเนื่อง จากการสนทนากลุ่ม ที่ประชุมได้ให้ความคิดเห็นว่า ครูบรรณารักษ์ควรมีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ มีประสบการณ์จัดห้องสมุด โรงเรียนควรส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มากขึ้นและมีความต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ครูบรรณารักษ์ควรปฏิบัติหน้าที่ประจำห้องสมุดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการ ตลอดเวลา และควรมีผู้ช่วยครูบรรณารักษ์ หรือเจ้าหน้าที่ห้องสมุด เพื่อให้มีบุคลากรปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ ครูบรรณารักษ์หรือผู้ช่วย ต้องเป็นผู้ที่มีใจรักงานห้องสมุดอย่างแท้จริง มีมนุษยสัมพันธ์ มีบุคลิกดี และให้บริการด้วยความเต็มใจ

2. ความต้องการบริการวิชาการ

บุญช่วย บุญอาจ (2546) ศึกษาความต้องการในการพัฒนาพนักงานครูของเทศบาล จังหวัด ชลบุรี ใน 5 ด้าน คือ ด้านการศึกษาต่อ ด้านการเข้ารับการศึกษาอบรม ด้านการเลื่อนตำแหน่งทาง วิชาการ ด้านการเลื่อนตำแหน่งทางการบริหาร ด้านการทัศนศึกษาดูงานและฝึกงาน และเปรียบเทียบ ปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานครูเทศบาลกับความต้องการในการพัฒนาพนักงานครูเทศบาล ผลการวิจัยพบว่า ระดับความต้องการในการพัฒนาพนักงานครูเทศบาล จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับ มาก 4 ด้าน ตามลำดับดังนี้ ด้านการเข้ารับการศึกษาอบรม ด้านการเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ ด้านการทัศนศึกษาดูงาน/ฝึกงาน และด้านการเลื่อนตำแหน่งทางการบริหาร อยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้าน การศึกษาต่อ เมื่อเปรียบเทียบความต้องการในการพัฒนาพนักงานครูเทศบาล จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ปัจจัยที่มีต่อความต้องการในการพัฒนาพนักงานครูเทศบาล จังหวัดชลบุรี คือ สถานภาพทางครอบครัว กลุ่มโสด กลุ่ม สมรส และกลุ่มหย่าร้าง/ม่าย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และปัจจัยส่วน บุคคลอื่น คือ พนักงานครูเทศบาลที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน แตกต่างกัน มีความต้องการในการพัฒนาไม่แตกต่างกัน

วิไลวรรณ รัตนพันธ์ (2547) ศึกษาการสนับสนุนของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาวิชาชีพของบรรณารักษ์ ในด้านการวางแผนการสนับสนุน รูปแบบ กิจกรรมและเนื้อหา ที่ให้การสนับสนุน และความต้องการการสนับสนุนจากผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ในการพัฒนาวิชาชีพของบรรณารักษ์ ในด้านรูปแบบ กิจกรรม เนื้อหา รวมทั้งปัญหาในการพัฒนาวิชาชีพ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ สนับสนุนรูปแบบการพัฒนาวิชาชีพของบรรณารักษ์ โดยสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมเต็มเวลาและสนับสนุนงบประมาณ ในบางกิจกรรม สำหรับกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพที่ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนด้านเวลาและงบประมาณคือ การเข้าร่วมประชุมของสมาคมวิชาชีพ บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และการประชุมเชิงปฏิบัติการ รูปแบบการสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพที่บรรณารักษ์ส่วนใหญ่ต้องการคือ ให้เข้าร่วมกิจกรรมเต็มเวลาและต้องการให้สนับสนุนงบประมาณทั้งหมด สำหรับกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพที่บรรณารักษ์ส่วนใหญ่ต้องการให้สนับสนุนด้านเวลา และด้านงบประมาณคือ การเข้าร่วมประชุมของสมาคมวิชาชีพ บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ สำหรับปัญหาในการพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ส่วนใหญ่ระบุว่าขาดทักษะด้านภาษาต่างประเทศ

เบญจวรรณ ระงับภัย (2547) ศึกษาความต้องการเพิ่มพูนความรู้ของบรรณารักษ์ฝ่ายพัฒนาทรัพยากรสารนิเทศ ในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ในด้านเหตุผล ขอบเขตความรู้ที่ต้องการเพิ่มพูน หน่วยงานที่จัดกิจกรรมเพิ่มพูนความรู้ วิธีการเพิ่มพูนความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยพบว่าเหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรมการเพิ่มพูนความรู้ เพื่อต้องการปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพ โดยต้องการเพิ่มพูนความรู้ในงานพัฒนาทรัพยากรสารนิเทศ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาผู้ใช้ การเลือกและการจัดหาทรัพยากรสารนิเทศ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำนโยบายงานพัฒนาทรัพยากรสารนิเทศ การกำหนดหลักเกณฑ์ในการเลือกทรัพยากรสารนิเทศ การสืบค้นข้อมูลทรัพยากรสารนิเทศผ่านเว็บไซต์ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย และติดต่อจัดซื้อหรือบอกรับทรัพยากรสารนิเทศจากแหล่งจำหน่าย และต้องการให้ห้องสมุดวิทยาลัย/มหาวิทยาลัยในประเทศเป็นหน่วยงานที่จัดกิจกรรมการเพิ่มพูนความรู้ ในด้านรูปแบบ ต้องการการเพิ่มพูนความรู้ทั้งแบบเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ โดยวิธีการเพิ่มพูนความรู้ที่ต้องการ เรียงตามลำดับ คือ การศึกษาดูงานนอกสถานที่ การฝึกอบรม การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การประชุมวิชาการและการศึกษาหลักสูตรระยะสั้น

สุนทรภรณ์ สกุลหงส์โสภณ (2540) ศึกษาความต้องการเพิ่มพูนความรู้ด้านเทคโนโลยี สารนิเทศของบรรณารักษ์ห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความต้องการเพิ่มพูนความรู้ในระดับมาก โดยใน

ด้านรูปแบบ มีความต้องการเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการที่มีการแบ่งช่วงเป็น ระยะ ๆ การศึกษาด้วยตนเอง การศึกษาดูงานและชมการสาธิต การฝึกปฏิบัติงาน การประชุมทางวิชาการ การสัมมนา การบรรยาย การอภิปราย และการศึกษาในสถาบันการศึกษา ตามลำดับ ส่วนด้านเนื้อหา ต้องการความรู้ด้านเทคโนโลยีเครือข่ายคอมพิวเตอร์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในด้านปัญหา ได้แก่ ไม่ค่อยมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีภาระหน้าที่รับผิดชอบมาก ไม่มีผู้ปฏิบัติงานแทน และหัวข้อกิจกรรมไม่ตรงกับความต้องการ

สิริพันธ์ เดชพลกรัง และคนอื่น ๆ (2543) สำรวจความต้องการการศึกษาต่อเนื่องของบรรณารักษ์ใน 14 จังหวัดภาคใต้ พบว่า ผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดส่วนใหญ่ไม่เคยศึกษาต่อทางบรรณารักษศาสตร์ในระดับที่สูงกว่าวุฒิมัธยมศึกษาเดิม มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการในระดับปานกลาง และเห็นด้วยในระดับมากที่สุดว่าการศึกษาต่อเนื่องมีผลต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพที่จะช่วยพัฒนาความสามารถเพิ่มขึ้น โดยต้องการความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บและให้บริการ ทักษะในการใช้สารสนเทศประเภทต่าง ๆ กับงานห้องสมุด ระบบเครือข่ายห้องสมุด ระบบอัตโนมัติที่ใช้ในงานห้องสมุด การบริหารงานห้องสมุด และระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าควรจัดอบรมหรือให้การศึกษาในหัวข้อต่าง ๆ ดังกล่าว ผู้บริหารควรให้การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานได้เข้าศึกษาอบรมทางวิชาชีพ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้อันจะนำไปเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสถาบันที่สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสถาบันที่เกี่ยวข้องควรให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดได้ศึกษาเพิ่มพูนความรู้ให้มากขึ้น

เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง (2542) ศึกษาความต้องการการศึกษาต่อเนื่องของครูบรรณารักษ์ในโรงเรียน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในด้านเหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง ลักษณะของกิจกรรมและหน่วยงานที่จัดกิจกรรม ขอบเขตความรู้ที่ต้องการ และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ผลการวิจัยพบว่า ครูบรรณารักษ์มีเหตุผลในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องคือ ต้องการแก้ปัญหาและปรับปรุงงานห้องสมุดให้ดียิ่งขึ้น โดยมีความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องคือมีสภาพร่างกายและจิตใจเอื้ออำนวย ด้านลักษณะของกิจกรรมและหน่วยงานที่จัดกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง พบว่า ครูบรรณารักษ์ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องแบบไม่เป็นทางการมากกว่ากิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องแบบเป็นทางการ สำหรับการศึกษาต่อเนื่องแบบเป็นทางการ ครูบรรณารักษ์ต้องการเข้ารับการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่ได้รับวุฒิปัตร ในขณะที่การศึกษาต่อเนื่องแบบไม่เป็นทางการ ครูบรรณารักษ์ต้องการเข้าศึกษาดูงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ช่วงเวลาที่ต้องการคือช่วงปิดภาคการศึกษา (ภาคฤดูร้อน) เกือบทุกกิจกรรม ยกเว้นการอ่านวรรณกรรมทางบรรณารักษศาสตร์

ที่ต้องการอ่านในวันเสาร์-อาทิตย์ และต้องการได้รับการนิเทศงานห้องสมุดและเข้าศึกษาดูงานห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศในเวลาราชการ โดยหน่วยงานที่ครูบรรณารักษ์ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องคือภาควิชา บรรณารักษศาสตร์และห้องสมุดที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขอบเขตความรู้ที่ต้องการคือ ด้านงานกิจกรรมห้องสมุด และต้องการนำความรู้ด้านงานเทคนิคและงานกิจกรรมห้องสมุดไปใช้ประโยชน์มากที่สุด

รุ่งทิพย์ เหลืองอ่อน (2541) ศึกษาความต้องการและการสนองตอบในการพัฒนาบุคลากรของครู-อาจารย์โรงเรียนโสตศึกษาในประเทศไทย ทั้งกลุ่มประสบการณ์สูงและกลุ่มประสบการณ์ต่ำ จำนวน 286 คน พบว่าครู-อาจารย์กลุ่มประสบการณ์สูงต้องการกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรอยู่ในระดับปานกลาง 8 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการประชุมสัมมนา ด้านการปฐมนิเทศ ด้านการศึกษาดูงานนอกสถานที่ ด้านการฝึกอบรม ด้านการเผยแพร่ข่าวสารทางวิชาการ ด้านการโยกย้าย สับเปลี่ยนหน้าที่การงาน และด้านการส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อ ส่วนกลุ่มประสบการณ์ต่ำต้องการการพัฒนาบุคลากรในระดับมากทุกด้าน ในด้านการได้รับการสนองตอบนั้น กลุ่มประสบการณ์สูงได้รับการสนองตอบอยู่ในระดับปานกลาง 6 ด้าน ระดับน้อย 2 ด้าน และกลุ่มประสบการณ์ต่ำได้รับการสนองตอบอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน ระดับน้อย 5 ด้าน โดยในด้านการส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อ นั้น กลุ่มประสบการณ์สูงได้รับการสนองตอบในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มประสบการณ์ต่ำได้รับการสนองตอบในระดับน้อย

สุกัญญา ธารวัชรศาสตร์ (2534) ศึกษาความต้องการความรู้ทางสารนิเทศของนักเอกสารสนเทศจำนวน 30 คน ในห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศสถาบันอุดมศึกษา 11 แห่งในประเทศไทยและผู้บริหารสถาบันที่นักเอกสารสนเทศสังกัด จำนวน 24 คน พบว่า นักเอกสารสนเทศมีความต้องการความรู้ทางสารนิเทศศาสตร์เฉลี่ยในระดับปานกลางถึงมาก โดยนักเอกสารสนเทศที่สำเร็จการศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความต้องการความรู้ทางสารนิเทศศาสตร์ในระดับมาก ในขณะที่ผู้สำเร็จการศึกษาสาขาสังคมศาสตร์/มนุษยศาสตร์มีความต้องการระดับปานกลาง นักเอกสารสนเทศที่ไม่เคยมีประสบการณ์การได้รับความรู้ทางสารนิเทศศาสตร์จากการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษารูปแบบที่เป็นทางการ มีความต้องการในระดับปานกลาง โดยต้องการการศึกษาในรูปแบบที่เป็นทางการมากกว่ารูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ส่วนการศึกษาในรูปแบบไม่เป็นทางการนั้นต้องการอบรมมากที่สุด ผู้บริหารต้องการให้นักเอกสารสนเทศมีความรู้ทางสารนิเทศศาสตร์ในระดับมาก รูปแบบการจัดการศึกษาที่ผู้บริหารต้องการมากที่สุด คือ การศึกษาด้วยตนเองจากการอ่านและผู้บริหารส่วนใหญ่มีความเห็นว่าปัญหาบุคลากรมีจำกัด ทำให้นักเอกสารสนเทศไม่มีโอกาสได้รับความรู้ทางสารนิเทศศาสตร์หรือมีโอกาสได้รับความรู้น้อยครั้ง

อาทิตย์ สังข์วรรณะ (2539) ศึกษาความต้องการการพัฒนาบุคลากรและการได้รับการสนองตอบของพนักงานครู โรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา ในกิจกรรม 8 ด้าน คือ ด้านการฝึกอบรม ด้านการประชุมเชิงสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ด้านปฐมนิเทศ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการศึกษาดูงาน นอกสถานที่ ด้านการส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อ ด้านการเผยแพร่ข่าวสารทางวิชาการ และด้านการโยกย้ายสับเปลี่ยนหน้าที่การงาน ผลการศึกษาพบว่า 1. ความต้องการพัฒนาบุคลากรของพนักงานครู โรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา ของกลุ่มประสบการณ์มาก ในกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร 8 ด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการฝึกอบรม ด้านการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ด้านการศึกษาดูงาน นอกสถานที่ ด้านการส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อ การพัฒนาจิตใจ ด้านการเผยแพร่ข่าวสารทางวิชาการ ด้านการปฐมนิเทศ และด้านการโยกย้ายสับเปลี่ยนหน้าที่การงานอยู่ในระดับปานกลาง 2. ความต้องการพัฒนาบุคลากรของพนักงานครู โรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา ของกลุ่มประสบการณ์น้อย อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการประชุมและสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ด้านการศึกษาดูงานนอกสถานที่ ด้านการฝึกอบรม ด้านการส่งเสริมการศึกษาต่อ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการเผยแพร่ข่าวสารทางวิชาการ และด้านการโยกย้ายสับเปลี่ยนหน้าที่การงาน และด้านการปฐมนิเทศ 3. การได้รับการตอบสนองการพัฒนาบุคลากรของพนักงานครู โรงเรียน สังกัดเมืองพัทยากลุ่มประสบการณ์มาก ในกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร 8 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการฝึกอบรม ด้านการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ด้านการปฐมนิเทศ ด้านการพัฒนาจิตใจ และด้านการสนองตอบความต้องการอยู่ในระดับน้อย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาดูงานนอกสถานที่ ด้านการส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อ ด้านการเผยแพร่ข่าวสารทางวิชาการ และด้านการโยกย้ายสับเปลี่ยนหน้าที่การงาน 5. ในการเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาบุคลากร และการได้รับการสนองตอบของพนักงานครู โรงเรียนสังกัดเมืองพัทยากลุ่มประสบการณ์มาก พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน 6. ในการเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาบุคลากร และการได้รับการสนองตอบของพนักงานครู โรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา กลุ่มประสบการณ์น้อย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อารีย์ กอเข้ม (2546) ศึกษาความต้องการพัฒนาบุคลากรของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า 1. ความต้องการพัฒนาบุคลากรของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการฝึกอบรม ด้านการพัฒนา โดยกระบวนการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านพัฒนาด้วยตนเอง และด้านการส่งบุคลากรไปฝึกอบรมหรือดูงาน 2. ผลการเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาบุคลากรของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอนิคมพัฒนา

จังหวัดระยอง จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานพบว่า มีความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนรายด้านจำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า ด้านการส่งบุคลากรไปศึกษา ฝึกอบรมหรือดูงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่ำกว่า 18 ปี มีความต้องการพัฒนานุคลากรสูงกว่าข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป

เด่นดวง คำตรง (2545) ศึกษาความต้องการการพัฒนาของครู-คณาจารย์ของวิทยาลัยในสังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมครู-คณาจารย์ในสังกัดกรมอาชีวศึกษาจังหวัดชลบุรี มีความต้องการศึกษาวิชาการและวิชาชีพเป็นอันดับแรก รองลงมาต้องการด้านการศึกษา ค้นคว้า วิจัยทางการจัดการอาชีวศึกษา ต้องการให้บริการวิชาการและวิชาชีพแก่สังคม ต้องการปรับปรุงการจัดการอาชีวศึกษา ถ่ายทอด และพัฒนาเทคโนโลยี และลำดับสุดท้ายต้องการจัดการอาชีวศึกษากับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สำหรับความต้องการการจัดกิจกรรมการพัฒนา พบว่า ต้องการให้มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาต่อมากที่สุด เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาของครู-คณาจารย์โดยจำแนกตามปัจจัยต่าง ๆ พบว่า เพศ อายุ วุฒิการศึกษา อายุราชการ และตำแหน่งทางวิชาการมีความต้องการพัฒนาไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามประเภทวิชาที่สอนพบว่าครู-คณาจารย์มีความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นันทิยา ฐิติปัญญา (2541) ศึกษาความต้องการพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของบรรณารักษ์ ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 9 พบว่า บรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีโทรคมนาคม และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับงานห้องสมุดในระดับน้อยที่สุด แตกต่างกันตามขนาดของโรงเรียน วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ แต่ไม่แตกต่างกันตามสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา มีความต้องการพัฒนาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีโทรคมนาคม และการประยุกต์ใช้ในงานห้องสมุดในระดับมากที่สุด โดยมีความต้องการไม่แตกต่างกันตามขนาดโรงเรียน วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ วิธีการที่ต้องการใช้ในการพัฒนามากที่สุด คือ การฝึกอบรม การฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ส่วนการศึกษาต่อ มีความต้องการน้อยที่สุด

จุฑารัตน์ ศรารณะวงศ์ (2534) ศึกษาความต้องการพัฒนาทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเอกชน พบว่า ด้านผู้บริหาร มีความต้องการให้บรรณารักษ์พัฒนาทางวิชาการในระดับมากด้วยการอ่านและค้นคว้าด้วยตนเอง ในด้านงานเทคโนโลยีสารสนเทศและงานบริหารมากที่สุด ด้วยวิธีการฝึกอบรม ด้านบรรณารักษ์ สภาพการพัฒนาตนเองที่มากที่สุดคือ การอ่านและการค้นคว้าด้วยตนเอง ปัญหาและอุปสรรคที่มากที่สุดคือ มีภาระหน้าที่มากจนไม่มีเวลาไปพัฒนาตนเอง มีความต้องการพัฒนาตนเองในระดับมาก โดยต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาดูงาน

ห้องสมุดอื่นภายในประเทศมากที่สุด ในด้านเนื้อหา ต้องการพัฒนาความรู้ด้านงานเทคโนโลยีด้วยวิธีการอบรมมากที่สุด

Smith, Merchant and Nielson (1984) ศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้บริหารห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดที่เป็นสมาชิกของ Association of Research Libraries เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่บรรณารักษ์ควรศึกษาหาความรู้เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน พบว่า ผู้บริหารมีความเห็นว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนควรศึกษาเกี่ยวกับการใช้เครื่องจักรกลและการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในห้องสมุดมากที่สุด

3. การให้บริการวิชาการแก่สังคม

จินดา ศรีญาณลักษณ์ (2536) ศึกษาสภาพปัญหาและเปรียบเทียบปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการตามบทบาทหน้าที่ของอาจารย์มหาวิทยาลัยบูรพา ด้านการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการแก่สังคม จำแนกตามคณะที่สังกัด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่อาจารย์ สังกัดคณะพยาบาลศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ปีการศึกษา 2535 จำนวน 194 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามสำรวจรายการและแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผลการวิจัย พบว่า สภาพและปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการตามบทบาทหน้าที่ของอาจารย์มหาวิทยาลัยบูรพา ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม อาจารย์มหาวิทยาลัยบูรพาส่วนใหญ่ นำความรู้ที่มีอยู่หรือคิดค้นได้ไปเผยแพร่แก่ประชาชน โดยได้รับเชิญไปเป็นวิทยากร หน่วยงานต่าง ๆ ส่งหนังสือราชการมาเชิญโดย ทบาททามไว้ล่วงหน้า เพื่อต้องการเผยแพร่วิชาความรู้ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐและเอกชน เคยจัดโครงการบริการวิชาการแก่สังคม ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากบุคลากรในหน่วยงาน และผู้บริหารในหน่วยงานให้ความสำคัญในการจัดทำโครงการบริการวิชาการแก่สังคม ปัญหาการปฏิบัติงานด้านการบริการวิชาการแก่สังคม อาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง 2.3 ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม อาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ มีปัญหาด้านการบริการวิชาการแก่สังคมไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะ ผู้บริหารระดับคณะและมหาวิทยาลัยควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อเอกสาร ตำราที่ทันสมัยและเหตุการณ์ปัจจุบัน ปรับปรุงระบบสืบค้นข้อมูล และจัดตั้งศูนย์ผลิตและบริการสื่อการสอน จัดตั้งสถาบันทางการวิจัย สำนักบริการวิชาการแก่สังคม พร้อมทั้งจัดสรร อัตรากำลังบุคลากรประจำหน่วยงานนี้โดยตรง เพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการของมหาวิทยาลัยต่อไป

สมใจ พรหมศาสตร์ (2544) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ และเพื่อ

เปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการระหว่างความคิดเห็นของข้าราชการครูซึ่งมีประสบการณ์ต่างกันและปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน โดยศึกษาจากข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวนทั้งสิ้น 210 คน ผลการวิจัย พบว่า 1. ปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางบ่อ อยู่ในระดับปานกลาง 2. ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์มากกับข้าราชการที่มีประสบการณ์น้อยมีความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนแตกต่างกัน 3. ข้าราชการครูซึ่งปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนไม่แตกต่างกัน 4. ข้าราชการส่วนใหญ่เสนอแนะแนวทางสำคัญในการบริหารวิชาการดังนี้ ควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น สนับสนุนให้ครูศึกษาคูงานในโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ โรงเรียนควรจัดตั้งศูนย์สื่อการเรียนการสอน ควรจัดประชุมครูและผู้ปกครองนักเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผลการเรียนของนักเรียนห้องสมุด โรงเรียนควรเปิดบริการนักเรียนตลอดเวลาทำการของโรงเรียน ควรจัดทำเอกสารกรณีศึกษาในเพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานของข้าราชการครู และควรส่งครูเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ

รัชนิภรณ์ ทรัพย์กรานนท์ และคนอื่น ๆ (2547) ศึกษาความคาดหวังของสังคมต่อการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยบูรพา พบว่าระดับความคาดหวังของสังคมต่อการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยบูรพา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับตามระดับความคาดหวัง ปรากฏผลดังนี้ การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนากิจการบริการวิชาการสู่ชุมชน การเข้าร่วมแก้ปัญหาในชุมชน การนำผลการวิจัยสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม การสนับสนุนวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ หรือนิสิตในการถ่ายทอดความรู้หรือเทคโนโลยีสู่ชุมชน การฝึกอบรมในเรื่องที่ชุมชนต้องการ การเผยแพร่ความรู้ให้ชุมชนรับทราบโดยสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ ฯลฯ การถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับชุมชนเพื่อแก้ปัญหาหรือเพิ่มพูนผลผลิต การให้บริการด้านคำปรึกษาตามความต้องการของชุมชน การสนับสนุนให้ประชาชนได้ใช้ทรัพยากรต่างๆของมหาวิทยาลัย การมีห้องประชุม/ สัมมนา/ ที่มีความพร้อมและทันสมัยสำหรับให้บริการ การมีห้องพักสำหรับให้บริการที่เพียงพอแก่ผู้เข้ารับการอบรม/ สัมมนา หรือประชาชนทั่วไป และการเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมประเมินผลการดำเนินงานด้านบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย

บุบผา สุขเสริม (2542) ศึกษาการบริการวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขภาคกลาง เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการบริการวิชาการแก่สังคม เปรียบเทียบทัศนคติต่อการบริการวิชาการแก่สังคมระหว่างอาจารย์พยาบาล พยาบาลวิชาชีพ และประชาชน และกำหนดแนวทางการบริการวิชาการแก่สังคม ผลการวิจัยพบว่าวิทยาลัยพยาบาลทุกแห่งมีการกำหนดนโยบายและแผนงานโดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน กลุ่มเป้าหมาย

ที่ให้บริการมากที่สุดคือ กลุ่มประชาชนและให้บริการไม่จำกัดท้องถิ่นทั้ง ในเขตและนอกเขตที่วิทยาลัยตั้งอยู่ เนื้อหาที่ให้บริการมากที่สุดคือ การพยาบาลผู้สูงอายุโดยจัดดำเนินการเองและร่วมมือกับสถาบันอื่น งบประมาณที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นของวิทยาลัยพยาบาล และวิทยาลัยทุกแห่งมีการประเมินผลในด้านการบริการวิชาการแก่สังคม ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ อาจารย์มีภาระงานมาก รองลงมาคือ ขาดการประสานงานทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน และการประเมินขาดความต่อเนื่อง ทักษะของอาจารย์พยาบาลต่อการบริการวิชาการแก่สังคม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนทักษะของพยาบาลวิชาชีพและประชาชนอยู่ในระดับมาก แนวทางการบริการวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยพยาบาลแบ่งได้เป็น 5 ด้านคือ ด้านการบริหารจัดการ บุคลากร งบประมาณ ประเภทกิจกรรมที่ให้บริการ และการประเมินผล

บุญเชิด หนูอ้อม (2541) ศึกษารูปแบบความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยบูรพา กับหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน กรณีศึกษาเมืองพัทยา โดยกำหนดองค์ประกอบความร่วมมือใน 8 ประเด็นหลัก ผลการวิจัยพบว่า แนวโน้มความร่วมมือมีความเป็นไปได้ในระดับมาก โดยมหาวิทยาลัยบูรพาจะต้องเป็นหน่วยงานริเริ่มที่จะใช้กลยุทธ์เชิงรุกในการที่จะเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาประชุมปรึกษาหารือ ระดมความคิด เพื่อให้เกิดบริการวิชาการแก่ชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการ และชุมชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

โกศล มีคุณ และคนอื่น ๆ (2539) ศึกษาความต้องการด้านวิชาการในงานพัฒนาบุคคลและสังคมในกลุ่มนักวิจัยและนักพัฒนา พบว่างานพัฒนาบุคคลและสังคมมีข้อจำกัดในด้านขาดหลักวิชาการที่ทันสมัย ขาดความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาและขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านการพัฒนาคน นักวิจัยและนักพัฒนาส่วนใหญ่ต้องการให้คณะกรรมการแห่งชาติเพื่อการวิจัยและพัฒนา ระบบพฤติกรรมไทย ช่วยฝึกอบรมบุคลากรในหน่วยงาน ฝึกอบรมการวิจัยทางสังคมพฤติกรรมศาสตร์ และต้องการการสนับสนุนเพื่อทำวิจัย

สุทิน ประเสริฐสุนทร (2537) วิเคราะห์โครงการบริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพายัพ ถึงสภาพเงื่อนไขเนื้อหา วิธีการจัดและลักษณะของกลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับบริการ วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคของการจัดกิจกรรมในรูปของการฝึกอบรมระยะสั้น ด้านการจัดทำโครงการ การประสานงาน การมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายและกิจกรรมการเรียนการสอน และศึกษาผลของการบริการวิชาการที่มีต่อผู้ให้บริการในแง่ของการพัฒนาวิชาการ ผลการวิจัยพบว่าการบริการวิชาการแก่สังคมจัดขึ้นตามภารกิจหลักของสถาบัน โดยผู้บริหารมีส่วนผลักดันในการจัดกิจกรรมมากที่สุด โดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาชีพเป็นส่วนใหญ่ มีทั้งการรับเชิญเป็นวิทยากรและการจัดทำเป็น โครงการบริการวิชาการ กลุ่มเป้าหมายมีทั้งบุคคลในระบบการศึกษา และ

ประชาชนนอกระบบการศึกษา ปัญหาส่วนมากเป็นเรื่องการเบิกจ่ายงบประมาณยุ่งยาก กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้ในการฝึกอบรมยังไม่เหมาะสม สื่อและอุปกรณ์ไม่เพียงพอ บทบาทผู้สอนและวิธีสอนไม่เหมาะสม ส่วนผลต่อผู้สอนคือความภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือสังคม อีกทั้งได้นำประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ

วราพร พลอยประเสริฐ (2537) วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน เปรียบเทียบความคาดหวังของผู้บริหารกับวิทยากรเกี่ยวกับการให้บริการวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยพยาบาล 12 แห่ง พบว่าในด้านสภาพการให้บริการวิชาการมีการให้บริการวิชาการ 2 ลักษณะ คือ 1. ให้บริการ โดยจัดเป็นโครงการ จากจำนวน 33 โครงการที่จัด พบว่าส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ โดยไม่จำกัดคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมาย ด้วยวิธีการจัดนิทรรศการและมีการประเมินผล 2. ให้บริการ โดยไม่ได้จัดเป็นโครงการ จากจำนวนกิจกรรม 183 ครั้ง พบว่าส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ โดยไม่จำกัดคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมายด้วยการเป็นวิทยากรในด้านปัญหา ปัญหาที่พบได้แก่ การขาดอัตรากำลัง ขาดงบประมาณ และวิทยากรมีเวลาสอนมาก ไม่มีเวลาให้บริการวิชาการแก่สังคมในด้านความคาดหวัง ผู้บริหารและวิทยากรมีความคาดหวังเกี่ยวกับการให้บริการวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยพยาบาลในระดับมากไม่แตกต่างกัน ทั้งผู้ที่เคยร่วมกิจกรรมและที่ไม่เคยร่วมกิจกรรม

สุรีย์พร พานิช (2535) ศึกษาแนวโน้มการจัดการงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่ามีการจัดบริการวิชาการให้แก่กลุ่มข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ และกลุ่มนักธุรกิจมากกว่ากลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มประชาชนที่อยู่ในชนบท รูปแบบมีทั้งการฝึกอบรม สัมมนา โดยใช้สถานที่ในมหาวิทยาลัยมากกว่าการไปเผยแพร่หรือถ่ายทอดความรู้สู่ท้องถิ่นชนบท การจัดโครงการยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากขาดการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ขาดการประเมินผลหลังการให้บริการ ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ขาดแนวทางและวิธีดำเนินงานที่เหมาะสม งบประมาณไม่เพียงพอ ผู้ร่วมงานไม่มีเวลาให้กับงานและไม่มีกำลังใจทำงาน แนวโน้มการจัดการได้แก่ มีการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของชุมชน มีการจัดโครงการในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น มีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานอื่น มีการประชาสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้น เนื้อหาของการให้บริการเป็นลักษณะของการศึกษาต่อเนื่อง เน้นวิชาการและทักษะทางวิชาชีพที่สูงขึ้น ลักษณะการดำเนินงานเป็นทีม มีการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มขึ้นสร้างความตระหนักและแรงจูงใจให้แก่บุคลากร ควรมีการวางนโยบายและเป้าหมายของการให้บริการอย่างต่อเนื่องระยะยาว ให้ความสำคัญของการติดตามประเมินผล เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ชูชีพ พุทธิประเสริฐ (2533) ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริการวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยครุภาคเหนือผลการวิจัยพบว่า จุดมุ่งหมายและเนื้อหาของการบริการวิชาการควรเป็นไปเพื่อ

ประชาชนในท้องถิ่น โดยเน้นด้านเศรษฐกิจ การอาชีพ เกษตรกรรม การศึกษา การประกอบอาชีพ อิสระ เพื่อพัฒนาผลผลิตด้านเกษตรกรรม เกษตรอุตสาหกรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพของประชาชน วิธีการควรประกอบด้วย การศึกษาค้นคว้าวิจัย การบริการเอกสารข้อมูล การจัดศูนย์ข้อมูลทั้งใน วิทยาลัยครูและในท้องถิ่น บริการวิชาการทางวิทยุกระจายเสียง การจัดโครงการฝึกอบรมและ กิจกรรมต่าง ๆ นวัตกรรมที่ใช้ได้แก่เครื่องมือ และวิธีการใหม่ ๆ จากการศึกษาค้นคว้า วิจัยหรือ พัฒนาสิ่งที่มีอยู่เดิม การจัดระบบบริหารงานควรเน้นการกำหนดนโยบาย จุดมุ่งหมาย มาตรการใน แผนให้ชัดเจน จัดโครงสร้างและขอบข่ายของงานให้คล่องตัวมากขึ้น ขยายภารกิจด้านบริการให้ กว้างขวางในระดับท้องถิ่น เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วันทนีช นามสวัสดิ์ (2530) ศึกษาความต้องการรับบริการทางวิชาการของประชาชนใน หมู่บ้านยากจน จังหวัดบุรีรัมย์ และศึกษาองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับการจำแนกกลุ่มประชาชน ที่มีความต้องการสูงและต้องการต่ำในการรับบริการทางวิชาการ ผลการวิจัยพบว่าประชาชนมีความ ต้องการในด้านอนามัยและโภชนาการด้านความรู้ทั่วไป ด้านการปกครอง เศรษฐกิจ อาชีพ และ การเกษตร การรับการศึกษาในระบบมีความสัมพันธ์กับความต้องการรับบริการทางวิชาการรวมทุก ด้าน การรับการศึกษาในระบบ อาชีพและการอพยพย้ายถิ่นฐาน มีความสัมพันธ์กับความต้องการ รับบริการด้านการปกครอง รายได้เฉลี่ยและการรับการศึกษาในระบบมีความสัมพันธ์กับความ ต้องการรับบริการทางวิชาการด้านเศรษฐกิจ อาชีพ และการเกษตร

เรื่องกิตติ์ เหลืองสกุลทอง (2525) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพชุมชนในเขตจังหวัด นครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิกับความต้องการในการรับบริการวิชาการ ผลการวิจัย พบว่า ชุมชน มีความต้องการในด้านความรู้เพื่อเศรษฐกิจ อาชีพ และการเกษตรมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านสุขภาพ อนามัย ครอบครัว ความรู้ทั่วไป การเมืองและการปกครอง ส่วนปัจจัยด้านสภาพชุมชนที่ส่งผลต่อ ความต้องการในการรับบริการทางวิชาการในแต่ละด้านนั้น พบว่าความต้องการด้านความรู้ทั่วไปมี ความสัมพันธ์กับสภาพทางเศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข ประชากรและการคมนาคมตามลำดับ ความต้องการในด้านความรู้เพื่อเศรษฐกิจ อาชีพ และการเกษตร มีความสัมพันธ์กับสภาพทาง สาธารณสุข เศรษฐกิจ การศึกษา ประชากรและการคมนาคมตามลำดับ ความต้องการในด้านความรู้ เพื่อสุขภาพอนามัยและครอบครัว มีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจ สาธารณสุข การศึกษา ประชากร และ การคมนาคมตามลำดับ ความต้องการในด้านความรู้เพื่อการเมืองและการปกครองมีความสัมพันธ์กับ สภาพทางเศรษฐกิจ การศึกษา ประชากร การคมนาคม และสาธารณสุขตามลำดับ

เพชรสุดา ภูมิพันธุ์ (2549) ศึกษารูปแบบการบริหารสถาบันเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยศึกษาจากเอกสารผลงานวิจัย ศึกษาความต้องการของท้องถิ่น และศึกษาศักยภาพของมหาวิทยาลัย สังเคราะห์รูปแบบเบื้องต้น ศึกษาความเหมาะสมและเป็นไปได้

ของรูปแบบโดยการประชาพิจารณ์ สัมภาษณ์ผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาและกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1. กลุ่มส่วนราชการและองค์การบริหารส่วนตำบล 2. กลุ่มผู้ประกอบการและนักศึกษา 3. กลุ่มผู้ประกอบการเอกชน ผลการวิจัยพบว่า ทั้งสามกลุ่มต้องการบริการวิชาการแก่สังคมซึ่งเน้นรูปแบบการแก้ปัญหาพัฒนาชีวิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดตั้งองค์การให้บริการ กำหนดหน่วยงานประสานงาน ขอความร่วมมือกับท้องถิ่นหาแนวทางแก้ปัญหาและประเมินผลที่การแก้ปัญหา พัฒนาชีวิตและสังคม ด้านปรับปรุงถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ควรกำหนดเป้าหมายเพื่อให้รู้เท่าทันการใช้เทคโนโลยี วางแผนพัฒนาเทคโนโลยีของหน่วยงาน จัดสร้างระบบเครือข่ายข้อมูลท้องถิ่น ประสานงานการผลิตผลงานสำเร็จรูปทางเทคโนโลยี ประเมินผลการพัฒนาและใช้เทคโนโลยี ขอความร่วมมือท้องถิ่นสร้างระบบเครือข่าย ประสานท้องถิ่นนำภูมิปัญญามาใช้ในการเรียนการสอน และมหาวิทยาลัยกับท้องถิ่นประเมินผลงานร่วมกัน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าหน่วยงานที่เป็นหลักในการจัดบริการวิชาการให้แก่ห้องสมุดโรงเรียน คือ กระทรวงศึกษาธิการและสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ส่วนมหาวิทยาลัยทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะที่มีหน่วยงานหรือภาควิชาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์มีบทบาทในการจัดบริการวิชาการแก่ห้องสมุดโรงเรียนในระดับรองลงมา ผู้วิจัยในฐานะนักวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ซึ่งถือว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประวัตติความเป็นมายาวนานและใกล้ชิดกับชุมชนท้องถิ่นมีความเห็นว่ามหาวิทยาลัยบูรพาเป็นความหวังของชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เจริญก้าวหน้าโดยพึ่งพาความรู้ทางวิชาการและนักวิชาการที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัย จึงได้ดำเนินการวิจัยเรื่องนี้ เพื่อนำผลการวิจัยความต้องการของชุมชนมาใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวางแผนจัดบริการวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ให้แก่ห้องสมุดโรงเรียนในภูมิภาคนี้ต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “ความต้องการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก” มีลักษณะ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งหมดซึ่งเดิมสังกัดกรมสามัญศึกษา ในภาคตะวันออก 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ตราด ปราจีนบุรี ระยอง และสระแก้ว รวมทั้งสิ้นจำนวน 170 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก โรงเรียนละ 1 คน และครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุด โรงเรียนละ 1 คน โดยเลือกแบบเจาะจงจากประชากร รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 340 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 แบบ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และแบบบันทึกข้อมูลจากการประชุมกลุ่มเป้าหมาย

1. แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 2 ชุด สำหรับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ดังนี้

ชุดที่ 1 สำหรับผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วยคำถาม 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list) เป็นคำถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งของผู้บริหารโรงเรียน

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับโรงเรียน เป็นคำถามเกี่ยวกับขนาดของโรงเรียน สถานภาพ และหน่วยงานต้นสังกัดของห้องสมุด

ตอนที่ 3 นโยบายสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการของผู้บริหารเป็นคำถามแบบประมาณค่าตามแบบ Likert Scale เพื่อวัดระดับนโยบายสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านเวลา

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นคำถามแบบเปิด เพื่อขอข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้บริหารเพิ่มเติมเกี่ยวกับความต้องการบริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านบริการวิชาการ ด้านการพัฒนาห้องสมุด และด้านอื่นๆ

ชุดที่ 2 สำหรับครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดโรงเรียน ประกอบด้วยคำถาม 4 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามเกี่ยวกับเพศ ชื่อตำแหน่งในห้องสมุด ชื่อตำแหน่งอื่นๆในโรงเรียน สถานภาพ อายุ คุณวุฒิ ระยะเวลาปฏิบัติงานในตำแหน่ง ครูบรรณารักษ์ จำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ และประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียน เป็นคำถามเกี่ยวกับขนาดของห้องสมุด จำนวนที่นั่งอ่าน จำนวนบุคลากรผู้ร่วมปฏิบัติงานห้องสมุด และแหล่งที่มาของงบประมาณห้องสมุด

ตอนที่ 3 ความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ เป็นคำถามแบบประมาณค่าตามแบบ Likert Scale เพื่อวัดระดับความต้องการในด้านรูปแบบของกิจกรรม เนื้อหาหลักสูตร ผู้สอน/วิทยากร เครื่องมือ/อุปกรณ์ที่ใช้ และสถานที่ในการจัดกิจกรรมบริการวิชาการ

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เป็นคำถามแบบเปิด เพื่อขอข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูบรรณารักษ์เพิ่มเติม เกี่ยวกับความต้องการบริการวิชาการในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านบริการวิชาการ ด้านการพัฒนาห้องสมุด และด้านอื่นๆ

2. แบบบันทึกข้อมูลจากการประชุมกลุ่มเป้าหมาย (Focus Group Discussion) เพื่อเก็บข้อมูลในระดับลึกจากครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดโรงเรียน และเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงกับคำตอบที่ได้รับจากแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามหลัก 3 ข้อ ดังนี้

- 2.1 รูปแบบและเนื้อหาของบริการวิชาการที่ห้องสมุดโรงเรียนต้องการ
- 2.2 นโยบายของผู้บริหารในการสนับสนุนให้เข้าร่วมบริการวิชาการ
- 2.3 มหาวิทยาลัยบูรพาจะช่วยท่านพัฒนาห้องสมุดได้อย่างไร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1.1 ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหาร โรงเรียนและครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดในการตอบแบบสอบถาม

1.2 ส่งหนังสือแนพร้อมแบบสอบถามไปยังผู้บริหาร โรงเรียน และครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุด แต่ละคนโดยทางไปรษณีย์ พร้อมซองเปล่าติดแสตมป์ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งแบบสอบถามคืน

1.3 ส่งแบบสอบถาม ตั้งแต่วันที่ 14 พฤษภาคม 2548 และกำหนดเวลาส่งคืนในวันที่ 30 มิถุนายน 2548 รวมเวลา 45 วัน

1.4 กรณีไม่ได้รับแบบสอบถามคืน ผู้วิจัยจะขอให้กลุ่มตัวอย่างรายนั้นตอบแบบสอบถามในช่วงการประชุมกลุ่มเป้าหมาย เพื่อจะได้รับแบบสอบถามกลับคืนให้มากที่สุด

ตารางที่ 1 จำนวนแบบสอบถามที่ได้รับคืน จำแนกตามกลุ่มเป้าหมายและจังหวัด

จังหวัด	แบบสอบถามสำหรับผู้บริหาร			แบบสอบถามครูบรรณารักษ์		
	ส่ง	ได้รับคืน	ร้อยละ	ส่ง	ได้รับคืน	ร้อยละ
ชลบุรี	34	25	73.5	34	21	62
จันทบุรี	24	18	75	24	19	79
ฉะเชิงเทรา	31	25	80.6	31	24	77.4
ตราด	16	14	87.5	16	11	68.7
ปราจีนบุรี	25	17	68	25	12	48
ระยอง	19	11	57.9	19	12	63
สระแก้ว	21	14	66.7	21	14	66.6
รวม	170	124	72.9	170	113	66.5

2. การประชุมกลุ่มเป้าหมาย (Focus Group Discussion)

มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับบริการวิชาการกับการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนของครูบรรณารักษ์ด้วยการเปิดประเด็นคำถามให้ครูบรรณารักษ์ได้อภิปราย แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจดบันทึก การประชุมนี้มุ่งให้กลุ่มเป้าหมายมาร่วมการประชุมมากที่สุด จึงดำเนินการโดยจัดการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “ การจัดห้องสมุดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัชฌาศัย ” ซึ่งเป็นหัวข้อที่กำลังอยู่ในความสนใจ มีบรรณารักษ์ดีเด่นจากห้องสมุดโรงเรียน

อัสสัมชัญ กรุงเทพมหานคร ซึ่งได้รับพระราชทานรางวัลห้องสมุดดีเด่นจากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย เป็นวิทยากร และเชิญครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 จังหวัด มาเข้าร่วมการอบรมสัมมนา โดยผู้เข้าร่วมการอบรมไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการลงทะเบียน และแทรกกิจกรรมการประชุมกลุ่มเป้าหมายเป็นหัวข้อสุดท้ายของการอบรมสัมมนา การจัดการอบรมสัมมนานี้ แยกจัดเป็น 3 ครั้ง เพื่อให้ทั่วถึงทุกพื้นที่ และกลุ่มเป้าหมายสามารถเดินทางมาเข้าร่วมอบรมได้สะดวกและมากที่สุด ดังนี้

ครั้งที่ 1 จัดที่มหาวิทยาลัยบูรพา ในวันที่ 9 ธันวาคม 2548 สำหรับครูบรรณารักษ์ในเขตจังหวัด ชลบุรี และฉะเชิงเทรา กลุ่มเป้าหมายจำนวน 69 คน มาร่วมสัมมนาและประชุมกลุ่มเป้าหมายจำนวน 33 คน

ครั้งที่ 2 จัดที่วิทยาเขตสารสนเทศสระแก้ว มหาวิทยาลัยบูรพา จ. สระแก้ว ในวันที่ 27 มกราคม 2549 สำหรับครูบรรณารักษ์ในเขตจังหวัดสระแก้ว และปราจีนบุรี กลุ่มเป้าหมายจำนวน 55 คน แต่เนื่องจากมีผู้ตอบรับจำนวนน้อยมาก จึงจัดและแจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมสัมมนาไปสมทบกับการสัมมนาครั้งที่ 3 แทน

ครั้งที่ 3 จัดที่วิทยาเขตสารสนเทศจันทบุรี มหาวิทยาลัยบูรพา จ. จันทบุรี ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2549 สำหรับครูบรรณารักษ์ในเขตจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด กลุ่มเป้าหมายจำนวน 46 คนมาร่วมสัมมนาและประชุมกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 34 คน ในจำนวนนี้มีกลุ่มเป้าหมายจากจังหวัดสระแก้ว 2 คน

จำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมกลุ่มเป้าหมาย จำแนกเป็นครูบรรณารักษ์จากจังหวัดต่างๆ รวม 7 จังหวัด ดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนกลุ่มเป้าหมายและผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มเป้าหมาย จำแนกตามจังหวัด

จังหวัด	จำนวน/คน	เข้าร่วมประชุม/คน	ร้อยละ
ชลบุรี	34	20	58.82
จันทบุรี	24	16	66.66
ฉะเชิงเทรา	31	13	41.93
ตราด	16	7	43.75
ปราจีนบุรี	25	-	0
ระยอง	19	9	47.36
สระแก้ว	21	2	9.53
รวม	170	67	39.41

การประชุมกลุ่มเป้าหมาย ทำโดยการตั้งคำถามหลักเพื่อระดมความคิดและอภิปรายในประเด็นบริการวิชาการกับการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน ใช้เวลาประมาณครั้งละ 2 ชั่วโมง ดังนี้

1. รูปแบบและเนื้อหาของบริการวิชาการที่ต้องการ
2. การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาให้เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ
3. มหาวิทยาลัยบูรพาจะช่วยท่านพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนได้อย่างไร

การเก็บข้อมูลจากการประชุมกลุ่มเป้าหมาย ใช้การจดบันทึกโดยคณะทำงาน ฝ่ายเลขานุการของการอบรมสัมมนา แล้วสรุปผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้ มีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม และข้อมูลเชิงคุณภาพจากคำถามแบบเปิดและการประชุมกลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยการมุ่งตอบคำถามของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ คือ

1. สถานภาพของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นอย่างไร
2. คุรุบรรณารักษ์ต้องการบริการวิชาการลักษณะใดเพื่อช่วยพัฒนาห้องสมุด
3. ผู้บังคับบัญชาให้การสนับสนุนคุรุบรรณารักษ์การเข้าร่วมบริการวิชาการอย่างไร

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมดมาแยกเป็น 2 ชุด คือ ชุดของผู้บริหารโรงเรียน และชุดของคุรุบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน ตรวจสอบความสมบูรณ์ คัดฉบับที่ไม่สมบูรณ์ออก แล้วนำฉบับที่สมบูรณ์มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับโรงเรียนและห้องสมุดโรงเรียน วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 3 ระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร และระดับความต้องการบริการวิชาการของคุรุบรรณารักษ์

1. ให้คะแนนสำหรับการประมาณค่าตามแบบ Likert Scale แก่คำตอบ มากที่สุด มากปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เป็น 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับ

2. คำนวณหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของคำตอบแต่ละด้าน และแต่ละข้อ แล้วแปลผลตามเกณฑ์ของเบสท์และคาห์น (Best & Kahn, 1993) ซึ่งมีค่าคะแนนดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย	3.51 - 4.50	หมายถึง	ระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.51 - 3.50	หมายถึง	ระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.51 - 2.50	หมายถึง	ระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.50	หมายถึง	ระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จากแบบสอบถามแบบเปิด วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกการประชุมกลุ่มเป้าหมาย

ข้อมูลที่จดบันทึกจากการประชุมกลุ่มเป้าหมาย มีลักษณะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์ตามประเด็นคำถามหลักที่ตั้งไว้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution)
2. การหาค่าร้อยละ (Percentage)
3. การหาค่าเฉลี่ย (Mean)
4. การหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Diviation)
5. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (t- test, F – test)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง ความต้องการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการแปลความหมาย ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
SD	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
T	แทน	การทดสอบค่าที (t-test)
p	แทน	ค่าแสดงความแตกต่าง

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลนโยบายสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน (แบบสอบถามชุดที่ 1)

- 1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม
- 1.2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับโรงเรียน
- 1.3 นโยบายสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ
- 1.4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2. การวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดโรงเรียน (แบบสอบถามชุดที่ 2)

- 2.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม
- 2.2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียน
- 2.3 ความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ
- 2.4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3. ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มเป้าหมาย (Focus Group Discussion)

การวิเคราะห์ข้อมูลนโยบายสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ ของผู้บริหารโรงเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 3 สถานภาพผู้บริหารโรงเรียนที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

สถานภาพ	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน/คน	ร้อยละ	จำนวน/คน	ร้อยละ	จำนวน/คน	ร้อยละ
1. อายุ/ปี						
31-40	2	2.1	6	21.4	8	6.5
41-50	34	35.4	11	39.3	45	36.3
50-60	60	62	11	39.3	71	57.3
รวม	96	100.0	28	100.0	124	100.0
2. ระดับการศึกษา						
ปริญญาตรี	26	27.1	10	35.7	36	29.0
ปริญญาโท	70	72.9	18	64.3	88	71.0
รวม	96	100.0	28	100.0	124	100.0
3. ระยะเวลาดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนแห่งนี้/ปี						
น้อยกว่า 1	11	11.5	6	21.4	17	13.7
1-2	28	29.2	2	7.1	30	24.2
3-4	10	10.4	7	25.0	17	13.7
มากกว่า 4	47	49.0	13	46.4	60	48.4
รวม	96	100.0	28	100.0	124	100.0

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 124 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 77.4 ส่วนเพศหญิง มีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 22.6

ด้านอายุ ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 50 - 60 ปี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 57.3 รองลงมา มีอายุระหว่าง 41- 50 ปี จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 36.3 และอายุระหว่าง 31- 40 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5 ตามลำดับ

ด้านระดับการศึกษา พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 71.0 รองลงมาจบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 29.0

ส่วนระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารของโรงเรียนแห่งนี้ พบว่า ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งมากกว่า 4 ปี จำนวน 60 คนคิดเป็นร้อยละ 48.4 รองลงมา ดำรงตำแหน่งเป็นเวลา 1-2 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 24.2 ส่วนผู้บริหารที่ดำรงตำแหน่งเป็นเวลา 3-4 ปีและน้อยกว่า 1 ปี มีจำนวน 17 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 13.7

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับห้องสมุด โรงเรียน

ตารางที่ 4 สถานภาพห้องสมุด จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

สถานภาพห้องสมุด	ขนาดใหญ่		ขนาดกลาง		ขนาดเล็ก		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การแบ่งส่วนงานห้องสมุดในโครงสร้างการบริหารโรงเรียน								
แบ่งส่วนงาน	34	28.8	53	44.9	31	26.3	118	95.2
ขาดเงิน								
ไม่ได้แบ่งส่วน	0	0	4	66.7	2	33.3	6	4.8
งานขาดเงิน								
รวม	34	100.0	57	100.0	33	100.0	124	100.0
2. หน่วยงานต้นสังกัดของห้องสมุดโรงเรียน								
ฝ่ายบริหาร	3	8.8	5	8.8	2	20	10	81
ฝ่ายวิชาการ	22	64.7	42	73.7	23	69.7	87	70.2
ฝ่ายอื่นๆ	9	26.5	10	17.5	8	24.2	27	21.8
รวม	34	100.0	57	100.0	33	100.0	124	100.0

จากตารางที่ 4 พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 124 โรง ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 57 โรง คิดเป็นร้อยละ 46 ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็กมีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ 34 และ 33 โรง คิดเป็นร้อยละ 27.4 และ 26.6 ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่จำนวน 118 โรง คิดเป็นร้อยละ 95.2 มีการแบ่งส่วนงานห้องสมุดขาดเงินในโครงสร้างการบริหารโรงเรียน ส่วนน้อยเพียง 6 โรง คิดเป็นร้อยละ 4.8 ที่ไม่ได้แบ่งส่วนงานห้องสมุดขาดเงิน

ในด้านหน่วยงานต้นสังกัดของห้องสมุด พบว่า ส่วนใหญ่สังกัดฝ่ายวิชาการ จำนวน 87 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 70.2 รองลงมาคือฝ่ายอื่น ๆ จำนวน 27 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 21.8 ส่วนที่สังกัดฝ่ายบริหาร มีจำนวน 10 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 8.0

ตอนที่ 3 การสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ

ตารางที่ 5 การสนับสนุนของผู้บริหารให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ
ด้านบุคลากร

การสนับสนุนด้านบุคลากร	N = 124			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์และปรับวุฒิให้หลังสำเร็จการศึกษา				
ระดับปริญญาตรี	3.40	1.348	ปานกลาง	6
ระดับปริญญาโท	3.10	1.328	ปานกลาง	7
ระดับปริญญาเอก	2.25	1.304	น้อย	8
2. ส่งเสริมให้เข้าร่วมประชุมทางวิชาการ ฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน	4.24	8.20	มาก	1
3. ส่งเสริมให้เข้ารับคำปรึกษาจากศูนย์ให้คำปรึกษาทาง วิชาการ	3.94	0.948	มาก	2
4. จัดบุคลากรอื่นปฏิบัติงานแทนระหว่างครูบรรณารักษ์เข้า ร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ	3.86	1.077	มาก	3
5. บันทึกข้อมูลการเข้าร่วมกิจกรรมในแฟ้มประวัติ	3.81	0.949	มาก	4
6. บันทึกแฟ้มประวัติและถือเป็นความดีความชอบ	3.59	1.028	มาก	5
รวม	3.32	0.771	ปานกลาง	

จากตารางที่ 5 ผู้บริหาร โรงเรียนสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการ
วิชาการ ด้านบุคลากร โดยภาพรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.32) โดยส่งเสริมให้เข้าร่วมประชุมทาง
วิชาการ ฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน ในระดับมากเป็นลำดับ 1 (ค่าเฉลี่ย 4.25) รองลงมา ได้แก่
ส่งเสริมให้เข้ารับคำปรึกษาจากศูนย์ให้คำปรึกษาทางวิชาการ (ค่าเฉลี่ย 3.94) จัดบุคลากรอื่น
ปฏิบัติงานแทนระหว่างครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 3.86) บันทึกข้อมูลการเข้าร่วม
กิจกรรมในแฟ้มประวัติ (ค่าเฉลี่ย 3.81) บันทึกแฟ้มประวัติและถือเป็นความดีความชอบ (ค่าเฉลี่ย
3.59) ตามลำดับ ส่วนการส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
และปรับวุฒิให้หลังสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีและโท อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.40
และ 3.10 ตามลำดับ) โดยส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องระดับปริญญาเอกอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย
2.25)

ตารางที่ 6 การสนับสนุนของผู้บริหารให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ
ด้านงบประมาณ

การสนับสนุนด้านงบประมาณ	N = 124			
	\bar{X}	SD	ระดับ	ลำดับที่
1. สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรมตลอดหลักสูตร	3.91	1.028	มาก	1
2. สนับสนุนค่าใช้จ่ายบางส่วน	3.29	1.274	ปานกลาง	3
3. สนับสนุนทุนการศึกษาทั้งหมดตลอดหลักสูตร	2.54	1.352	ปานกลาง	5
4. สนับสนุนทุนการศึกษาบางส่วน	2.74	1.312	ปานกลาง	4
5. สนับสนุนค่าหนังสือ ตำราเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ	3.67	1.110	มาก	2
รวม	3.23	0.85	ปานกลาง	

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ ด้านงบประมาณ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.23) โดยสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการทั้งหมดตลอดหลักสูตร ในระดับมากเป็นอันดับ 1 (ค่าเฉลี่ย 3.91) รองลงมา ได้แก่ สนับสนุนค่าหนังสือ ตำรา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ (ค่าเฉลี่ย 3.67)

ตารางที่ 7 การสนับสนุนของผู้บริหารให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ ด้านเวลา

การสนับสนุนด้านเวลา	N = 124			
	\bar{X}	SD	ระดับ	ลำดับที่
1. ให้ลาศึกษาต่อเต็มเวลาราชการตลอดหลักสูตร	3.19	1.110	ปานกลาง	4
2. ให้ลาศึกษาต่อโดยใช้เวลาราชการบางส่วน	3.35	1.383	ปานกลาง	3
3. ให้ลาศึกษาต่อในวันเสาร์- อาทิตย์	3.92	1.320	มาก	2
4. ให้เวลาเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการตลอดหลักสูตร	4.15	0.960	มาก	1
รวม	3.65	0.92	มาก	

จากตารางที่ 7 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ ด้านเวลา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.65) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า

ผู้บริหารสนับสนุน โดยใช้เวลาเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการตลอดหลักสูตร และให้ลาศึกษาต่อในวันเสาร์-อาทิตย์ ในระดับมาก ส่วนการสนับสนุนเวลาในด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบการสนับสนุนทั้ง 3 ด้านของผู้บริหารโรงเรียน

การสนับสนุน	N=124			
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	ลำดับที่
1. ด้านบุคลากร	3.52	0.77	มาก	2
2. ด้านงบประมาณ	3.23	0.85	ปานกลาง	3
3. ด้านเวลา	3.65	0.92	มาก	1
รวม	3.47	0.85	ปานกลาง	

จากตารางที่ 8 เมื่อเปรียบเทียบการสนับสนุนทั้ง 3 ด้านของผู้บริหารโรงเรียน พบว่าผู้บริหารโรงเรียนให้การสนับสนุนด้านเวลาเป็นลำดับที่ 1 (ค่าเฉลี่ย 3.65) ด้านบุคลากรเป็นลำดับที่ 2 (ค่าเฉลี่ย 3.52) และด้านงบประมาณ เป็นลำดับที่ 3 (ค่าเฉลี่ย 3.23)

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบการสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียน ที่มีอายุแตกต่างกัน

	อายุ 31-40		อายุ 41-50		อายุ 50 ปีขึ้นไป		t	p
	ปี (N=8)		ปี (N=45)		(N=71)			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1. ด้านบุคลากร	3.41	0.68	3.38	0.78	3.63	0.77	1.54	0.22
2. ด้านงบประมาณ	2.80	0.71	3.0	0.93	3.43	0.77	4.81	0.01*
3. ด้านเวลา	3.19	0.79	3.52	0.87	3.79	0.95	2.36	0.09
รวม	3.13	0.73	3.30	0.86	3.62	0.83		

* $p < .05$

จากตารางที่ 9 เมื่อเปรียบเทียบการสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียน ที่มีอายุแตกต่างกัน พบว่าผู้บริหารทุกช่วงอายุ ให้การสนับสนุนด้านบุคลากรและด้านเวลาไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านงบประมาณ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.01 โดยผู้บริหารโรงเรียนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ให้การสนับสนุนด้านนี้มากกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีอายุ 31-40 ปี ในระดับค่าเฉลี่ย 3.43 กับ 2.80

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบการสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียน ที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน

การสนับสนุน	ปริญญาตรี (N=36)		ปริญญาโท (N=88)		t	p
	\bar{X}	SD	\bar{X}	S.D.		
1. ด้านบุคลากร	3.41	0.77	3.57	0.77	-1.02	0.31
2. ด้านงบประมาณ	3.23	0.88	3.23	0.84	-0.02	0.98
3. ด้านเวลา	3.38	0.95	3.77	0.89	-2.12	0.04*
รวม	3.34	0.87	3.52	0.83		

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 10 เมื่อเปรียบเทียบการสนับสนุนของผู้บริหารซึ่งมีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน พบว่า ผู้บริหารทั้งวุฒิปริญญาตรีและปริญญาโทให้การสนับสนุนด้านบุคลากรและด้านงบประมาณ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านเวลา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.05 โดยผู้บริหารโรงเรียนที่มีวุฒิปริญญาโท ให้ความสำคัญกับด้านนี้มากกว่าผู้บริหารที่มีวุฒิปริญญาตรี ในระดับค่าเฉลี่ย 3.77 กับ 3.38

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบการสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียน ที่มีช่วงเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารแตกต่างกัน

การสนับสนุน	ช่วงเวลาในตำแหน่งผู้บริหาร								t	p
	น้อยกว่า 1 ปี (N=17)		1-2 ปี (N=30)		3-4 ปี (N=17)		4 ปีขึ้นไป (N=60)			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1. ด้านบุคลากร	3.24	0.82	3.64	0.81	3.74	0.68	3.49	0.75	1.53	0.21
2. ด้านงบประมาณ	2.81	0.82	3.35	0.96	3.44	0.83	3.23	0.79	1.93	0.13
3. ด้านเวลา	3.68	0.87	3.58	0.93	3.53	0.90	3.72	0.96	0.25	0.86
รวม	3.24	0.84	3.52	0.90	3.57	0.80	3.48	0.83		

จากตารางที่ 11 เมื่อเปรียบเทียบการสนับสนุนระหว่างผู้บริหารที่มีช่วงเวลาการดำรงตำแหน่งผู้บริหารแตกต่างกัน พบว่า ผู้บริหารที่มีช่วงเวลาการดำรงตำแหน่งผู้บริหารแตกต่างกันทั้ง 4

ช่วงเวลา ให้การสนับสนุนไม่แตกต่างกันทุกด้าน โดยด้านบุคลากรและด้านเวลาอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านงบประมาณอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบการสนับสนุนของผู้บริหาร ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน

ระดับนโยบาย	ขนาดใหญ่ (N=34)		ขนาดกลาง (N=57)		ขนาดเล็ก (N=33)		t	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1. ด้านบุคลากร	3.82	0.71	3.45	0.66	3.35	0.94	3.70	0.03*
2. ด้านงบประมาณ	3.48	0.93	3.20	0.73	3.03	0.93	2.50	0.09
3. ด้านเวลา	3.91	0.81	3.62	0.90	3.45	1.03	2.24	0.11
รวม	3.74	0.82	3.42	0.76	3.28	0.97		

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 12 เมื่อเปรียบเทียบการสนับสนุนของผู้บริหาร โรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 3 ขนาด มีการสนับสนุนด้านงบประมาณและด้านเวลาไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านบุคลากรพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.05 โดยผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ ให้การสนับสนุนด้านนี้มากกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ในระดับค่าเฉลี่ย 3.82 กับ 3.35

ตารางที่ 13 ความคิดเห็นอื่น ๆ เพิ่มเติมของผู้บริหาร

ลำดับที่	ประเด็นความคิดเห็น	จำนวน/ คน
1	ควรพัฒนาระบบบริการคั่นคว่าและการยืม-คืนหนังสือด้วยคอมพิวเตอร์ พัฒนาด้าน ICT พัฒนาระบบสืบค้นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และอินเทอร์เน็ต เพิ่มจุดให้บริการคอมพิวเตอร์ พัฒนาให้เป็นห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ เป็นศูนย์การเรียนรู้แบบดิจิทัล ศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมและออนไลน์ด้วยตนเอง	40
2	ควรมีครูที่มีความรู้ด้านบรรณารักษ์โดยตรงทุกโรงเรียน เพื่อให้บริการห้องสมุดและด้านวิชาการอื่นๆ แก่นักเรียนและบุคลากรตลอดทั้งชุมชนได้ โรงเรียนขาดแคลนครูเอกบรรณารักษ์ ทำให้การจัดการห้องสมุดไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ถ้าได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงกับงานห้องสมุด จะสามารถพัฒนางานได้อย่างเต็มที่	24
3	ควรเพิ่มงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือวิชาการ หนังสืออ่านประกอบ เอกสารตำรา คู่มือ ตลอดจน E-book ให้มีสื่อที่ให้ความรู้หลากหลายสาขา/ประเภทและรูปแบบ เพื่อประโยชน์แก่ครู-นักเรียนได้ค้นคว้าเพิ่มเติมในวิชาที่เรียน โดยให้ครูมีส่วนในการเสนอแนะ	21

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ลำดับที่	ประเด็นความคิดเห็น	จำนวน/ คน
4	จัดการศึกษาฐานห้องสมุดดีเด่น/ห้องสมุดที่ได้มาตรฐานตามสถานศึกษา จัดสัมมนาให้ความรู้แก่บรรณารักษ์ ด้านการส่งเสริมการใช้บริการห้องสมุด แนวคิด/ทฤษฎี การบริหารจัดการห้องสมุดให้ประสบความสำเร็จ ให้ทันสมัยเป็นสากลตามแนวคิดใหม่ พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในด้านเทคโนโลยี มีการติดตามผลหลังการอบรม	17
5	ควรพัฒนาห้องสมุดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต ขยายขอบเขตให้กว้างขวาง ก้าวหน้า ทันสมัยต่อความเปลี่ยนแปลงทางวิชาการ เน้นกิจกรรมที่ดีและมีประสิทธิภาพ สนุก ทำหายและดึงดูดความสนใจ ประชาสัมพันธ์ให้เห็นคุณค่า ที่นักเรียนและครู รวมทั้งชุมชน จะเข้าไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้	16
6	โรงเรียนได้สนับสนุนการพัฒนาห้องสมุดรวมทั้งพัฒนาครูบรรณารักษ์อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมกิจกรรมรักการอ่านในรูปแบบต่างๆ ตามศักยภาพที่มีอยู่ จัดสรรงบประมาณเพิ่มเติม ส่งเสริมให้ผู้ใช้บริการใช้ประโยชน์จากห้องสมุดสำหรับการค้นคว้าและสนับสนุนการเรียน/การสอน ร่วมมือกับโรงเรียนในเครือข่าย และให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา โรงเรียนขาดแคลนงบประมาณที่จะพัฒนาห้องสมุดในด้านต่างๆ	16
7	ด้านสถานที่ ควรออกแบบและตกแต่งห้องสมุดให้มีความกว้างขวาง สะดวกสบาย สะอาด จัดบรรยากาศให้สดใส โปร่ง เย็นสบาย มีอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ที่จำเป็นอย่างเพียงพอและมีสภาพดี มีอาคารเป็นเอกเทศแยกจากห้องเรียน	14
8	ควรจัดหลักสูตรการอบรมครูบรรณารักษ์ที่ไม่ได้จบด้านนี้โดยตรงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กไม่มีครูบรรณารักษ์ จำเป็นต้องจัดครูผู้สนใจและมีใจรักหนังสือ มาดำเนินกิจกรรมห้องสมุด	11
9	ควรให้บริการ ในวันเสาร์-อาทิตย์ แก่ชุมชน ผู้ปกครอง องค์กรบริหารส่วนตำบล	11
10	สนับสนุนให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการอ่าน สนับสนุนและปลูกฝังให้บุตรหลานรักการอ่าน ให้บ้านและโรงเรียนไปในทางเดียวกัน ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าค้นคว้าในห้องสมุด ส่งเสริมการอ่านและกิจกรรมห้องสมุดอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ พัฒนาคุณภาพทางวิชาการ และคุณลักษณะของความเป็นผู้ใฝ่รู้	9
11	ต้องการให้มีบรรณารักษ์เต็มเวลา ไม่มีภาระงานสอน บรรณารักษ์มีชั่วโมงสอนมาก ไม่สามารถพัฒนาห้องสมุดได้เต็มศักยภาพ	8
12	ควรมีผู้เชี่ยวชาญตรงสาขามาให้คำแนะนำ ปัจจุบันรัฐมนตรีนโยบายพัฒนาห้องสมุดแบบให้พึ่งตนเอง ขาดหน่วยงานที่ให้บริการ โรงเรียนต้องช่วยตัวเองเท่านั้น โรงเรียนขนาดเล็กในชนบทยากจนจึงพัฒนาห้องสมุดได้ยาก	7
13.	ให้มีเอกสารประชาสัมพันธ์สารสนเทศแก่บุคลากร และแจ้งข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานห้องสมุด สนับสนุนข้อมูลใหม่ๆ ให้บุคลากรพัฒนาตนเอง ส่งไปยังโรงเรียน	7
14	พัฒนาและสร้างความตระหนักให้แก่บรรณารักษ์ ปลูกจิตสำนึกการเป็นผู้ให้บริการ	4

ตารางที่ 13 (ต่อ)

ลำดับที่	ประเด็นความคิดเห็น	จำนวน/ คน
15	ต้องการผู้ให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาระบบห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ และ ICT	4
16	ควรมีการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการจัดทำสื่อ นวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดย นารายวิชาที่สอนมาจัดเป็นหลักสูตรการอบรมสัมมนา	3
17	ต้องการนักศึกษามาร่วมพัฒนาหรือฝึกประสบการณ์ห้องสมุดช่วงปิดภาคเรียน	2
18	ควรจัดแข่งขัน/ประกวดความสามารถทางวิชาการ	2
19	ให้มีการวิจัยการใช้และการยืมหนังสือของนักเรียน	1
รวม		217

การวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 14 สถานภาพของครูบรรณารักษ์ จำแนกตามเพศ

สถานภาพ	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สถานภาพ						
ข้าราชการ	8	88.9	83	79.8	91	80.5
อัตราจ้าง	1	11.1	21	20.2	22	19.5
รวม	9	100.0	104	100.0	113	100.0
2. ภาระงานในตำแหน่งอื่น						
มี	8	89.9	85	81.7	93	82.3
ไม่มี	1	11.1	19	18.3	20	17.7
รวม	9	100.0	104	100.0	113	100.0
3. อายุปี						
21-30	2	22.2	23	22.1	25	22.1
31-40	3	33.3	26	25.0	29	25.7
41-50	2	22.2	48	46.2	50	44.2
มากกว่า 50 ปี	2	22.2	7	6.7	9	8.0
รวม	9	100.0	104	100.0	113	100.0

ตารางที่ 14 (ต่อ)

4. คุณวุฒิการศึกษา						
ด้านบรรณารักษศาสตร์ฯ	7	77.8	42	40.4	49	43.4
ด้านอื่นๆ	2	22.2	62	96.9	64	56.6
รวม	9	100.0	104	100.0	113	100.0
5. ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในตำแหน่ง/ปี						
1-5	3	33.3	51	49.0	54	47.8
6-10	1	11.1	10	9.6	11	9.7
11-15	3	33.3	13	12.5	16	14.2
16-20	2	22.2	6	5.8	8	7.1
มากกว่า 20 ปี	0	0.0	24	23.1	24	21.2
รวม	9	100.0	104	100.0	113	100.0
6. จำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์						
ไม่มีชั่วโมงสอน	0	0	4	3.8	4	3.5
1-10	1	11.1	19	18.3	20	17.7
11-20	5	55.6	41	39.4	46	40.7
21-30	3	33.3	40	38.5	43	38.1
รวม	9	100.0	104	100.0	113	100.0
7. ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์						
มีประสบการณ์	7	77.8	75	72.1	82	72.6
ไม่มีประสบการณ์	2	22.2	29	27.9	31	27.4
รวม	9	100.0	104	100.0	113	100.0

จากตารางที่ 14 พบว่า ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมที่ตอบแบบสอบถามรวมทั้งสิ้น 113 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 92.0 ส่วนเพศชายมีเพียง 9 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 เมื่อจำแนกตามสถานภาพ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 80.5 และเป็นอัตราจ้าง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 19.5 โดยส่วนใหญ่จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 82.3 มีภาระงานในตำแหน่งอื่นด้วยนอกเหนือจากตำแหน่งครูบรรณารักษ์ มีเพียง 20 คน คิดเป็นร้อยละ 17.7 ที่มีตำแหน่งครูบรรณารักษ์อย่างเดียว

ด้านอายุ พบว่า ครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41- 50 ปี จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 44.2 รองลงมามีอายุระหว่าง 31- 40 ปี จำนวน 29 คนคิดเป็นร้อยละ 25.7 อายุระหว่าง 21- 30 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 22.1 และน้อยที่สุด อายุมากกว่า 50 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0

ส่วนด้านคุณวุฒิการศึกษา ส่วนใหญ่มีคุณวุฒิการศึกษาด้านอื่นๆ จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 56.6 รองลงมามีคุณวุฒิการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 43.4

ด้านระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งบรรณารักษ์ พบว่า ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานระหว่าง 1- 5 ปี จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8 รองลงมาปฏิบัติงานมากกว่า 20 ปี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 21.2 ปฏิบัติงานระหว่าง 11- 15 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 14.2 ปฏิบัติงานระหว่าง 6- 10 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 9.7 และน้อยที่สุดปฏิบัติงานระหว่าง 16- 20 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7.1 ตามลำดับ

ด้านจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ของบรรณารักษ์ พบว่า ส่วนใหญ่มีชั่วโมงสอนระหว่าง 11- 20 ชั่วโมง จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 40.7 รองลงมาระหว่าง 21- 30 ชั่วโมง จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 38.1 และ ระหว่าง 1- 10 ชั่วโมง จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 17.7 ส่วนบรรณารักษ์ที่ไม่มีชั่วโมงสอน มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 บรรณารักษ์ส่วนใหญ่จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 72.6 มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ส่วนอีก 31 คน คิดเป็นร้อยละ 27.4 ไม่มีประสบการณ์ดังกล่าว

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียน

ตารางที่ 15 สถานภาพของห้องสมุด จำแนกตามขนาดของห้องสมุด

สถานภาพของห้องสมุด	ขนาดเล็ก		ขนาดกลาง		ขนาดใหญ่		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. บุคลากร								
มีผู้ช่วยงาน	22	43.1	26	60.5	16	84.2	64	56.6
ทำงานคนเดียว	29	56.9	17	39.5	3	15.8	49	43.4
รวม	51	100.0	43	100.0	19	100.0	113	100.0
2. แหล่งงบประมาณหลัก								
งบประมาณแผ่นดิน	40	78.4	37	86.0	14	73.7	91	80.6
งบประมาณรายได้	9	17.6	3	7.0	5	26.3	17	15.0
แหล่งอื่นๆ	2	3.9	3	7.0	0	0.0	5	4.4
รวม	51	100.0	43	100.0	19	16.8	113	100.0

จากตารางที่ 15 พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นห้องสมุดขนาดเล็ก จำนวน 51 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 45.1 รองลงมาเป็นห้องสมุดขนาดกลาง จำนวน 43 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38.1 ส่วน

ห้องสมุดขนาดใหญ่มีเพียง 19 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 16.8 โดยห้องสมุดที่มีผู้ช่วยงานครุบรรณารักษ์ มีจำนวน 64 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 56.6 ส่วนห้องสมุดที่มีครุบรรณารักษ์ทำงานเพียงคนเดียว มีจำนวน 49 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 43.4

ในด้านแหล่งงบประมาณหลักของห้องสมุด พบว่า ส่วนใหญ่ 91 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 80.6 ใช้งบประมาณแผ่นดิน รองลงมาจำนวน 17 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 15 ใช้งบประมาณเงินรายได้ และจำนวน 5 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 4.4 ใช้งบประมาณจากแหล่งอื่นๆ เป็นหลัก

ตอนที่ 3 ความต้องการบริการวิชาการของครุบรรณารักษ์

ตารางที่ 16 ความต้องการบริการวิชาการของครุบรรณารักษ์ ด้านรูปแบบของกิจกรรม

รูปแบบ	N=113			ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	ระดับความต้องการ	
1. การเข้าชมนิทรรศการ	3.82	0.918	มาก	3
2. การฟังบรรยาย-เสวนา	3.56	0.999	มาก	4
3. การฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น (1-2 วัน)	3.96	0.935	มาก	2
4. การฝึกอบรมหลักสูตรระยะยาว(1-2 สัปดาห์)	2.81	1.106	ปานกลาง	8
5. การศึกษาดูงานห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน	4.35	0.894	มาก	1
6. การประชุม สัมมนา ทางวิชาการ	3.53	0.877	มาก	6
7. การขอรับคำปรึกษาทางวิชาการ	3.54	0.887	มาก	5
8. การศึกษาต่อเนื่องด้านบรรณารักษศาสตร์และ สารสนเทศศาสตร์	2.95	1.238	มาก	7
รวม	3.56	0.627	มาก	

จากตารางที่ 16 พบว่า ครุบรรณารักษ์มีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการทั้ง 8 รูปแบบ โดยเฉลี่ยในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.56) โดยรูปแบบที่มีค่าเฉลี่ยความต้องการมากเป็นลำดับที่ 1 คือ การศึกษาดูงานในห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน (ค่าเฉลี่ย 4.35) รองลงมาคือการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น 1-2 วัน (ค่าเฉลี่ย 3.96) และ การเข้าชมนิทรรศการ (ค่าเฉลี่ย 3.82) ตามลำดับ

ตารางที่ 17 ความต้องการบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์ ด้านเนื้อหาหลักสูตร

เนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรมบริการวิชาการ	N=113			
	\bar{X}	S.D.	ระดับความต้องการ	ลำดับที่
1. การจัดหาทรัพยากรห้องสมุด	3.81	0.892	มาก	16
2. การวิเคราะห์หมวดหมู่ทรัพยากร	3.73	1.002	มาก	19
3. การทำรายการและการให้หัวเรื่อง	3.69	1.027	มาก	20
4. การซ่อมหนังสือและวัสดุห้องสมุด	3.87	1.039	มาก	14
5. บริการยืม-คืน	3.61	1.004	มาก	22
6. บริการสอนวิธีใช้ห้องสมุด	3.85	0.947	มาก	15
7. บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า	3.76	0.957	มาก	18
8. บริการโสตทัศนวัสดุ	3.80	0.974	มาก	17
10. บริการข่าวสารทันสมัย	4.05	0.924	มาก	7
11. บริการคัดเลือกสารสนเทศเพื่อเผยแพร่เฉพาะบุคคล	3.81	0.969	มาก	16
12. บริการสืบค้นสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์	4.19	0.934	มาก	5
13. บริการสำหรับผู้ใช้เฉพาะกลุ่ม	3.69	1.004	มาก	21
14. กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน	4.49	0.599	มาก	1
15. การจัดนิทรรศการ	4.19	0.762	มาก	5
16. การปฐมนิเทศการใช้ห้องสมุด	3.88	0.908	มาก	13
17. การนำระบบห้องสมุดอัตโนมัติมาใช้	4.28	0.955	มาก	3
18. การใช้อินเทอร์เน็ตในงานห้องสมุด	4.35	1.016	มาก	2
19. การจัดทำโฮมเพจห้องสมุด	4.18	1.096	มาก	6
20. การสืบค้นแหล่งสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต	4.24	1.020	มาก	4
21. อาคาร สถานที่ห้องสมุด	3.88	0.898	มาก	12
22. งบประมาณ	3.96	0.963	มาก	10
23. บุคลากร	3.98	1.085	มาก	9
24. วัสดุครุภัณฑ์	3.89	0.967	มาก	11
25. การประชาสัมพันธ์ห้องสมุด	4.01	0.940	มาก	8
รวม	3.98	0.599	มาก	

จากตารางที่ 17 พบว่า ครูบรรณารักษ์มีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการที่มีเนื้อหาหลักสูตรทั้ง 25 ด้าน โดยเฉลี่ยในระดับมากทุกด้าน (ค่าเฉลี่ย 3.98) โดยเนื้อหาหลักสูตรที่มี

ความต้องการมากเป็นลำดับ 1 คือ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน (ค่าเฉลี่ย 4.49) รองลงมาคือ การจัดบริการส่งเสริมการอ่าน (ค่าเฉลี่ย 4.35) และ การนำระบบห้องสมุดอัตโนมัติมาใช้ (ค่าเฉลี่ย 4.28) ตามลำดับ

ตารางที่ 18 ความต้องการบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์ ด้านผู้สอน/วิทยากรในโครงการอบรม/สัมมนา/บรรยาย

ด้านผู้สอน/วิทยากร	N=113			
	\bar{X}	S.D.	ระดับความต้องการ	ลำดับที่
1. อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา	3.96	0.896	มาก	2
2. บรรณารักษ์ผู้มีประสบการณ์เชี่ยวชาญ	4.53	0.695	มากที่สุด	1
รวม	4.26	0.651		

จากตารางที่ 18 พบว่าครูบรรณารักษ์มีความต้องการให้บรรณารักษ์ผู้มีประสบการณ์เชี่ยวชาญมาเป็นผู้สอน/วิทยากร ในโครงการอบรมสัมมนา ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.53) ส่วนความต้องการให้อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษามาเป็นผู้สอน/วิทยากร อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.96)

ตารางที่ 19 ความต้องการบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์ ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรม/สัมมนา/บรรยาย

ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์	N=113			
	\bar{X}	SD	ระดับความต้องการ	ลำดับ
1. ใช้ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์	4.23	0.771	มาก	3
2. ใช้สื่อเทคโนโลยีทันสมัย	4.33	0.749	มาก	2
3. ใช้สถานที่/สถานการณ์จริง	4.38	0.742	มาก	1
รวม	4.31	0.639	มาก	

จากตารางที่ 19 พบว่า ครูบรรณารักษ์มีความต้องการด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์ ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรม/สัมมนา/บรรยาย ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน (ค่าเฉลี่ย 4.31) โดยลำดับแรก

ต้องการให้ใช้สถานที่/สถานการณ์จริง (ค่าเฉลี่ย 4.38) รองลงมา ต้องการให้ใช้สื่อเทคโนโลยีทันสมัย (ค่าเฉลี่ย 4.33) และต้องการให้ใช้ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ (ค่าเฉลี่ย 4.23) ตามลำดับ

ตารางที่ 20 ความต้องการบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์ ด้านสถานที่จัดกิจกรรม

ด้านสถานที่	N=113			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตในพื้นที่	3.88	1.103	มาก	2
2. ศูนย์ฝึกอบรม/โรงแรม ในเขตพื้นที่ต้นสังกัด	3.94	1.144	มาก	1
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้นสังกัด	3.81	1.122	มาก	3
รวม	3.87	0.729	มาก	

จากตารางที่ 20 พบว่า ครูบรรณารักษ์มีความต้องการด้านสถานที่จัดกิจกรรมบริการวิชาการโดยเฉลี่ยในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.87) โดยสถานที่ที่มีความต้องการมากเป็นลำดับ 1 คือ ศูนย์ฝึกอบรม / โรงแรม ในเขตพื้นที่ต้นสังกัด รองลงมา ต้องการให้จัดที่มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตในพื้นที่ (ค่าเฉลี่ย 3.88) และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้นสังกัด (ค่าเฉลี่ย 3.81) ตามลำดับ

ตารางที่ 21 เปรียบเทียบความต้องการบริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ของครูบรรณารักษ์

ความต้องการบริการวิชาการ	N=113			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. รูปแบบของกิจกรรมบริการวิชาการ	3.57	0.63	มาก	5
2. เนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรมบริการวิชาการ	3.99	0.60	มาก	3
3. ผู้สอน/วิทยากรในโครงการฝึกอบรม / สัมมนา / บรรยาย	4.26	0.65	มาก	2
4. เครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ใช้ใน โครงการฝึกอบรม สัมมนา / บรรยาย	4.32	0.64	มาก	1
5. สถานที่จัดกิจกรรมบริการวิชาการ	3.88	0.73	มาก	4
รวม	4.00	0.65	มาก	

จากตารางที่ 21 เมื่อเปรียบเทียบความต้องการบริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ของครูบรรณารักษ์ทั้งหมดแล้ว พบว่า ครูบรรณารักษ์มีความต้องการบริการวิชาการทุกด้านในระดับมาก โดยมีระดับความต้องการด้านเครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ใช้ใน โครงการฝึกอบรม สัมมนา/ บรรยาย เป็น

ลำดับแรก (ค่าเฉลี่ย 4.32) รองลงมาคือด้านผู้สอน/ วิทยากรใน โครงการฝึกอบรม/ สัมมนา/ บรรยาย (ค่าเฉลี่ย 4.26) และด้านเนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรมบริการวิชาการ (ค่าเฉลี่ย 3.99) ตามลำดับ

ตารางที่ 22 เปรียบเทียบความต้องการบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์ที่มีสถานภาพแตกต่างกัน

ความต้องการบริการวิชาการ	ข้าราชการ (N=91)		อัตราจ้าง (N=22)		t	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1. รูปแบบของกิจกรรมบริการวิชาการ	3.52	0.61	3.73	0.70	-	0.20
					1.30	
2. เนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรมบริการวิชาการ	3.95	0.59	4.10	0.63	-	0.32
					1.02	
3. ผู้สอน/ วิทยากรในโครงการฝึกอบรม/ สัมมนา/ การบรรยายที่สนใจ	4.24	0.62	4.36	0.77	-	0.48
					0.72	
4. เครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรมสัมมนา/ บรรยาย	4.32	0.62	4.30	0.71	0.10	0.93
5. สถานที่จัดกิจกรรมบริการวิชาการ	3.86	0.72	3.95	0.78	-	0.60
					0.53	
รวม	3.98	0.63	4.09	0.72		

จากตารางที่ 22 เมื่อเปรียบเทียบความต้องการบริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ระหว่างครูบรรณารักษ์ที่มีสถานภาพเป็นข้าราชการกับครูบรรณารักษ์อัตราจ้างแล้ว พบว่า ครูบรรณารักษ์ทั้ง 2 กลุ่ม มีระดับความต้องการบริการวิชาการไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ตารางที่ 23 เปรียบเทียบระดับความต้องการบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์ที่มีอายุแตกต่างกัน

ความต้องการบริการวิชาการ	21 - 30 ปี (N=25)		31 - 40 ปี (N=29)		41 - 50 ปี (N=50)		51 ปีขึ้นไป (N=9)		F	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1. รูปแบบของกิจกรรม	3.65	0.71	3.44	0.66	3.59	0.51	3.60	0.90	0.55	0.65
2. เนื้อหาหลักสูตร	4.12	0.64	3.99	0.47	3.94	0.52	3.77	1.1	0.91	0.44
3. ผู้สอน/วิทยากร	4.30	0.79	4.12	0.61	4.30	0.59	4.39	0.74	0.65	0.59
4. เครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ใช้	4.31	0.82	4.11	0.51	4.37	0.61	4.67	0.50	2.05	0.11
5. สถานที่จัดกิจกรรม	3.85	0.75	3.86	0.66	3.83	0.77	4.26	0.68	0.91	0.44
รวม	4.05	0.74	3.90	0.58	4.01	0.60	4.14	0.78		

จากตารางที่ 23 เมื่อเปรียบเทียบระดับความต้องการบริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ระหว่างครูบรรณารักษ์ที่มีอายุแตกต่างกันแล้ว พบว่า ครูบรรณารักษ์ที่มีอายุแตกต่างกันทั้ง 4 ช่วงอายุ มีระดับความต้องการบริการวิชาการ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ตารางที่ 24 เปรียบเทียบความต้องการกิจกรรมบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน

ความต้องการบริการวิชาการ	วุฒิบรรณารักษ์ ฯ		วุฒิด้านอื่น ๆ		t	p
	(N=49)		(N=64)			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1. รูปแบบของกิจกรรมบริการวิชาการ	3.67	0.60	3.49	0.65	1.50	0.14
2. เนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรมบริการวิชาการ	4.07	0.56	3.91	0.63	1.35	0.18
3. ผู้สอน/วิทยากรในโครงการฝึกอบรม/ สัมมนา/ การบรรยาย	4.41	0.52	4.15	0.72	2.13	0.04*
4. เครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรม สัมมนา/บรรยาย	4.37	0.72	4.28	0.57	0.75	0.45
5. สถานที่จัดกิจกรรมบริการวิชาการ	4.08	0.58	3.72	0.80	2.69	0.01*
รวม	4.12	0.60	3.91	0.67		

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 24 เมื่อเปรียบเทียบความต้องการบริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ระหว่างครูบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ กับครูบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิด้านอื่น แล้ว พบว่า มีความต้องการบริการวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ 2 ด้าน ที่ระดับ 0.05 และ 0.01 คือ ด้านผู้สอน/วิทยากรในโครงการฝึกอบรม/ สัมมนา / การบรรยาย และ ด้านสถานที่จัดกิจกรรมบริการวิชาการ โดยครูบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มีระดับความต้องการบริการวิชาการทั้ง 2 ด้านดังกล่าว สูงกว่าครูบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิด้านอื่น ที่ระดับค่าเฉลี่ย 4.41 กับ 4.15 และ 4.08 กับ 3.72 ตามลำดับ

ตารางที่ 25 เปรียบเทียบความต้องการบริการวิชาการระหว่างครูบรรณารักษ์ที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในตำแหน่งหัวหน้าห้องสมุดแตกต่างกัน

ความต้องการ บริการวิชาการ	1-5ปี (N=50)		6-10ปี (N=11)		11-15ปี (N=16)		16-20ปี (N=8)		20 ปีขึ้นไป (N=28)		F	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1.รูปแบบของ กิจกรรม	3.54	0.69	3.56	0.48	3.61	0.56	3.63	0.50	3.58	0.67	0.07	0.99
2.เนื้อหาหลักสูตร	4.00	0.59	4.02	0.46	4.02	0.40	4.08	0.46	3.88	0.79	0.03	0.87
3. ผู้สอน/วิทยากร	4.19	0.68	4.14	0.50	4.41	0.46	4.50	0.46	4.29	0.79	0.72	0.58
4. เครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ใช้	4.11	0.70	4.30	0.59	4.56	0.51	4.50	0.53	4.49	0.56	2.68	0.04*
5.สถานที่จัด กิจกรรม	3.83	0.78	3.76	0.62	4.13	0.64	3.83	0.69	3.87	0.74	0.58	0.68
รวม	3.93	0.69	3.96	0.53	4.15	0.51	4.11	0.53	4.02	0.71		

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 25 เมื่อเปรียบเทียบระดับความต้องการบริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ระหว่างผู้ที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในตำแหน่งครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดแตกต่างกัน 5 ช่วงเวลาแล้วพบว่า ผู้ที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในตำแหน่งครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดแตกต่างกัน มีระดับความต้องการบริการวิชาการไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านเครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรมสัมมนา/บรรยาย โดยผู้ที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในตำแหน่งครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุด 11- 15 ปี มีความต้องการบริการวิชาการในด้านนี้สูงกว่าผู้ที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในตำแหน่งครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุด 1- 5 ปี อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าเฉลี่ย 4.56 และ 4.11 ตามลำดับ

ตารางที่ 26 เปรียบเทียบความต้องการบริการวิชาการ ระหว่างครูบรรณารักษ์ที่มีจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์แตกต่างกัน

ความต้องการบริการวิชาการ	ไม่มีชั่วโมงสอน (N=4)		1-10 ชั่วโมง (N=20)		11-20 ชั่วโมง (N=46)		21-30 ชั่วโมง (N=43)		F	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
	1. รูปแบบของกิจกรรม	3.53	0.53	3.47	0.73	3.54	0.61	3.64		
2. เนื้อหาหลักสูตร	3.98	0.58	3.73	0.76	4.04	0.57	4.03	0.53	1.47	0.23
3. ผู้สอน/วิทยากรในโครงการ ฝึกอบรม/ สัมมนา/ การบรรยาย	4.25	0.65	4.35	0.80	4.25	0.64	4.23	0.61	0.15	0.93
4. เครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ใช้ใน โครงการฝึกอบรม สัมมนา/ บรรยาย	4.25	0.96	4.47	0.58	4.33	0.56	4.24	0.72	0.58	0.63
5. สถานที่จัดกิจกรรม	3.58	0.50	3.78	0.83	4.10	0.62	3.71	0.77	2.51	0.06
รวม	3.92	0.64	3.96	0.74	4.05	0.60	3.97	0.65		

จากตารางที่ 26 เมื่อเปรียบเทียบความต้องการบริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ระหว่างครูบรรณารักษ์ที่มีจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์แตกต่างกันแล้ว พบว่า ครูบรรณารักษ์ทั้ง 4 กลุ่มมีระดับความต้องการบริการวิชาการไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ตารางที่ 27 เปรียบเทียบความต้องการของครูบรรณารักษ์ที่มีประสบการณ์ด้านบริการ
วิชาการแตกต่างกัน

ความต้องการบริการวิชาการ	มีประสบการณ์ (N=82)		ไม่มีประสบการณ์ (N=31)		t	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1. รูปแบบของกิจกรรมบริการวิชาการ	3.59	0.63	3.50	0.63	0.64	0.53
2. เนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรมบริการวิชาการ	3.96	0.62	4.03	0.55	-0.56	0.58
3. ผู้สอน/วิทยากรใน โครงการฝึกอบรม/ สัมมนา/ บรรยาย	4.30	0.67	4.16	0.60	1.00	0.32
4. เครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ใช้ใน โครงการฝึกอบรม/ สัมมนา/ บรรยาย	4.33	0.64	4.29	0.64	0.26	0.80
5. สถานที่จัดกิจกรรมบริการวิชาการ	3.91	0.69	3.77	0.83	0.91	0.36
รวม	4.02	0.65	3.95	0.65		

จากตารางที่ 27 เมื่อเปรียบเทียบความต้องการบริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ระหว่างครู
บรรณารักษ์ที่มีประสบการณ์กับบรรณารักษ์ที่ไม่มีประสบการณ์ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมบริการ
วิชาการแล้ว พบว่า ครูบรรณารักษ์ทั้ง 2 กลุ่ม มีระดับความต้องการบริการวิชาการไม่แตกต่างกัน
ทุกด้าน

ตารางที่ 28 เปรียบเทียบความต้องการบริการวิชาการระหว่างครูบรรณารักษ์ที่อยู่ในห้องสมุดขนาด
แตกต่างกัน

ความต้องการบริการวิชาการ	เล็ก (N=51)		กลาง (N=43)		ใหญ่ (N=19)		F	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1. รูปแบบของกิจกรรมบริการวิชาการ	3.68	0.53	3.54	0.69	3.31	0.67	2.56	0.08
2. เนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรมบริการวิชาการ	4.03	0.49	4.04	0.64	3.72	0.73	2.15	0.12
3. ผู้สอน/วิทยากรใน โครงการฝึกอบรม/ สัมมนา / การ บรรยายที่	4.26	0.52	4.23	0.71	4.32	0.82	0.11	0.90
4. เครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ใช้ใน โครงการฝึกอบรม สัมมนา/ บรรยาย	4.23	0.71	4.42	0.54	4.32	0.63	1.03	0.36
5. สถานที่จัดกิจกรรมบริการวิชาการ	3.86	0.73	3.93	0.76	3.81	0.69	0.22	0.80
รวม	4.01	0.60	4.03	0.67	3.90	0.71		

จากตารางที่ 28 เมื่อเปรียบเทียบความต้องการบริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ระหว่าง ครูบรรณารักษ์ที่อยู่ในห้องสมุดขนาดแตกต่างกันแล้ว พบว่า ครูบรรณารักษ์ที่อยู่ในห้องสมุดทั้ง 3 ขนาด มีระดับความต้องการบริการวิชาการ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ตารางที่ 29 เปรียบเทียบความต้องการบริการวิชาการระหว่างครูบรรณารักษ์ที่มีจำนวนบุคลากรห้องสมุดแตกต่างกัน

ระดับความต้องการ	ปฏิบัติงานคนเดียว (N=64)		มีส่วนร่วมปฏิบัติงาน (N=49)		t	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1. รูปแบบของกิจกรรมบริการวิชาการ	3.54	0.56	3.59	0.71	-0.43	0.67
2. เนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรมบริการวิชาการ	3.94	0.60	4.03	0.60	-0.76	0.45
3. ผู้สอน/วิทยากรใน โครงการฝึกอบรม/สัมมนา/ การบรรยายที่สนใจ	4.21	0.69	4.33	0.60	-0.93	0.35
4. เครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรม สัมมนา/บรรยาย	4.38	0.60	4.23	0.69	1.23	0.22
5. สถานที่จัดกิจกรรมบริการวิชาการ	3.85	0.76	3.91	0.70	-0.45	0.65
รวม	3.98	0.64	4.02	0.66		

จากตารางที่ 29 เมื่อเปรียบเทียบความต้องการบริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ระหว่าง ครูบรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานคนเดียวกับครูบรรณารักษ์ที่มีผู้ช่วยปฏิบัติงานแล้ว พบว่า ครูบรรณารักษ์ ทั้ง 2 กลุ่ม มีระดับความต้องการบริการวิชาการ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ตารางที่ 30 ความคิดเห็นอื่น ๆ เพิ่มเติมของครูบรรณารักษ์

ลำดับที่	ประเด็นความคิดเห็น	จำนวน/ คน
1	ต้องการ ให้จัดอบรมสัมมนาครูบรรณารักษ์ทุกปี เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ข้อมูลสำคัญๆ ที่ทันสมัย ความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงปรับปรุง ความเคลื่อนไหวด้านเทคนิค ของวงการบรรณารักษ์ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนวทางแก้ปัญหาการทำงาน ของหน่วยงานอื่น รวมทั้งศึกษาดูงานห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน	17
2	ความรู้ทางด้านเทคโนโลยี ที่จะบริหารจัดการห้องสมุดยุคใหม่และสารสนเทศแบบใหม่	9

ตารางที่ 30 (ต่อ)

ลำดับที่	ประเด็นความคิดเห็น	จำนวน/ คน
3	ขาดงบประมาณสนับสนุนการจัดซื้อ หนังสือ ข้อมูลสารสนเทศ สื่อ อุปกรณ์ วัสดุ ครุภัณฑ์ ทางด้านไอที และเทคโนโลยีที่ทันสมัย	7
4	ต้องการให้จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ ปัญหาของบรรณารักษ์กับครูที่ทำหน้าที่ บรรณารักษ์โดยไม่ได้จบทางด้านนี้มา	6
5	ควรมีอาคารสถานที่ที่เหมาะสม ปรับปรุงสภาพ บรรยากาศห้องสมุดให้สวยงาม มีการ ตกแต่งอาคารสถานที่ และตกแต่งภายในให้เอื้อต่อการใช้ประโยชน์	5
6	อยากให้มีหนังสือเพียงพอกับทุกหมวดสาระการเรียนรู้	5
7	ต้องการครูที่จบบรรณารักษ์โดยตรง เพื่อจะได้พัฒนางานห้องสมุดให้ถูกต้องตามหลักวิชา ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ และตอบคำถามในการสืบค้นได้เต็มที่	4
8	อยากให้มีเอกสารเผยแพร่ความรู้มายัง โรงเรียน	4
9	ต้องการอบรมเรื่องการวิเคราะห์หมวดหมู่ การทำบัตรรายการของหนังสือ การให้หัวเรื่อง ให้มีผู้รู้ช่วยตอบปัญหาด้านการ ให้เลขหมู่หนังสือบางเล่มที่ตัดสินใจเองไม่ได้	3
10	ไม่ได้จบด้านบรรณารักษศาสตร์ แต่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานห้องสมุด และไม่คอยได้ เข้ารับการอบรมเท่าที่ควร ศึกษาจากหนังสือด้วยตนเอง และประสบการณ์ ต้องการทราบ ความเคลื่อนไหวด้านเทคนิค ข้อมูลใหม่ๆ ของวงการบรรณารักษ์	3
11	ผู้บริหาร โรงเรียน ไม่เห็นความสำคัญของห้องสมุดและบรรณารักษ์	3
12	มีชั่วโมงสอนมาก อยากให้บรรณารักษ์ไม่มีชั่วโมงสอน	2
13	ขาดวารสารวิชาการเกี่ยวกับห้องสมุด ซึ่งปัจจุบันไม่มี	2
14	อยากทราบแนวปฏิบัติการทำผลงานเพื่อเลื่อนระดับอาจารย์ ด้านงานห้องสมุด	2
15	ห้องสมุด โรงเรียนขนาดเล็ก ควรได้รับการบริการและพัฒนาทุกๆด้าน	2
16	อยากให้หน่วยงานเห็นความสำคัญของห้องสมุด โดยจัดบุคลากรมาช่วยในการดำเนินงาน ห้องสมุดซึ่งมีภาระงานมาก มีครูบรรณารักษ์เพียงคนเดียว	2
17	อยากให้ ม.บูรพา จัดอบรมวิชาการเกี่ยวกับห้องสมุดในวันเสาร์-อาทิตย์ และช่วงฤดูร้อน เพื่อ ไม่เสียเวลาในการสอนนักเรียน	2
18	ให้จัดอบรมการจัดกิจกรรมในห้องสมุด เพื่อจูงใจให้นักเรียนมาใช้บริการมากขึ้น	2
19	ให้มีบริการให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือแก่โรงเรียนที่มีปัญหา	2
20	ให้ความรู้เกี่ยวกับการให้บริการของห้องสมุด	2
21	อยากให้มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาห้องสมุดให้ได้รับการสนับสนุนอย่างเท่าเทียม ปฏิบัติ จัดทำห้องสมุดไปในแนวทางเดียวกันในทุกๆด้าน มีมาตรฐานเดียวกันทุก โรงเรียน	2
22	การพัฒนาห้องสมุดขึ้นอยู่กับผู้บริหารนโยบาย บุคลากรในโรงเรียน เข้าใจเรื่องห้องสมุด	2

ตารางที่ 30 (ต่อ)

ลำดับที่	ประเด็นความคิดเห็น	จำนวน/ คน
23	ม.บูรพาควรเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ความรู้ข่าวสารและสื่อต่างๆที่ทันสมัย เป็น เครือข่ายในด้านข้อมูลต่างๆ เพื่อการพัฒนาห้องสมุด โรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียง	2
24	แก้ปัญหาห้องสมุดและพัฒนาให้เป็นแหล่งค้นคว้าและแหล่งเรียนรู้โดยนำเทคโนโลยี สมัยใหม่ และระบบอัตโนมัติเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ	2
25	การพัฒนาบุคลิกภาพของบรรณารักษ์ หรือผู้ทำงานห้องสมุด	1
26	การดำเนินงานเกี่ยวกับหนังสือเก่าที่ไม่ค่อยมีประโยชน์และไม่ทันสมัย	1
27	มีบริการทางวิชาการ อบรมทาง CD	1
29	จัดสัมมนาเรื่องการจัดสัปดาห์ห้องสมุดให้น่าสนใจ	1
30	ต้องการพัฒนาห้องสมุดให้เป็น E-Library	1
31	ให้มีการพัฒนาโปรแกรมห้องสมุดเพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพโดยใช้ งบประมาณน้อย เพราะทุกวันนี้โปรแกรมที่มีการนำเสนอมีราคาสูงมากเกินความเป็นจริง	1
32	จัดอบรมการดำเนินงานห้องสมุดเพื่อชุมชน	1
33	ควรได้ลงมือฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการซ่อมแซมหนังสือในรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย	1
34	ภาควิชาบรรณารักษ์ ควรได้เข้าสถานศึกษา ไปดูว่าการให้บริการแหล่งการเรียนรู้ปัจจุบัน เป็นอย่างไร และเป็นการกระตุ้นให้โรงเรียนเห็นความสำคัญและส่งเสริม ไม่ใช่เปิดห้อง เก็บหนังสือเอาไว้โชว์	1
35	การเดินทางค่อนข้างไกล เมื่อม.บูรพาจัดอบรมก็อยากเข้าร่วม แต่ผู้บริหาร ไม่อนุญาต	1
36	บรรยากาศในการทำงาน ขาดการประสานงานอย่างเป็นระบบ	1
	รวม	104

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มเป้าหมาย (Focus Group Discussion)

จากคำถามหลัก 3 ประเด็น

1. รูปแบบและเนื้อหาของบริการวิชาการที่ห้องสมุด โรงเรียนต้องการ
2. นโยบายของผู้บริหารในการสนับสนุนให้เข้าร่วมบริการวิชาการ
3. มหาวิทยาลัยบูรพาจะช่วยท่านพัฒนาห้องสมุดได้อย่างไร

ครูบรรณารักษ์ที่เข้าร่วมการประชุมกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 67 คน ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น สรุปประเด็นได้ดังนี้

1. ควรดำเนินการสร้างความเข้าใจกับผู้บริหารสถานศึกษา ให้ตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุด เข้าใจปัญหาของห้องสมุดและภาระงานของบรรณารักษ์ ที่ผ่านมา งานห้องสมุดมีปัญหามากมายหลายด้านแต่ผู้บริหารยังไม่ให้ความสนใจและความสำคัญไม่มากนัก ทั้งที่ครูบรรณารักษ์

ต้องการพัฒนางานห้องสมุดให้ดีขึ้น แต่ไม่ค่อยได้รับการสนับสนุน ทำให้ครูบรรณารักษ์หมดกำลังใจ หลายคนเกิดความท้อแท้ ห้องสมุดโรงเรียนจึงอยู่ในสภาพอย่างที่เราเห็น หากทางมหาวิทยาลัยมีช่องทางที่จะสื่อสารความเข้าใจผ่านไปให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาได้ จะเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาห้องสมุดต่อไป

2. ให้มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมบริการวิชาการที่จะช่วยพัฒนาห้องสมุด ได้แก่ การสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์มาศึกษาความรู้ทางเทคโนโลยีสมัยใหม่สำหรับงานห้องสมุด เป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาดูงานห้องสมุดที่มีคุณภาพ จัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการในหัวข้อต่าง ๆ เช่น การซ่อมหนังสือ การจัดกิจกรรมห้องสมุด การเข้าค่าย ให้คำปรึกษาทางวิชาการและคำแนะนำเกี่ยวกับงานห้องสมุด เช่น การเลือกใช้โปรแกรมอัตโนมัติที่เหมาะสม รวบรวมข้อมูลทางวิชาการ ข่าวสารทันสมัยในวิชาชีพ เผยแพร่ไปยังห้องสมุดโรงเรียน เพื่อจะนำความรู้ไปพัฒนาห้องสมุดได้

3. ให้มหาวิทยาลัยบูรพาส่งนิสิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ไปร่วมจัดกิจกรรมต่าง ๆ กับห้องสมุดโรงเรียน เช่น การเล่านิทาน การแสดงละคร การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน จัดออกร้านขายหนังสือ เป็นต้น สัญจร ไปยัง โรงเรียนต่าง ๆ

4. ให้มหาวิทยาลัยบูรพาจัดการฝึกประสบการณ์นิสิตในห้องสมุดโรงเรียน ทั้งการฝึกงาน การพัฒนาฐานข้อมูลหนังสือ และการจ้างงานนิสิตให้ทำงานห้องสมุดในช่วงปิดภาคการศึกษา

5. ห้องสมุดโรงเรียนยังขาดแนวทางจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ต้องการให้มหาวิทยาลัยจัดประสบการณ์ตรงให้แก่ครูบรรณารักษ์ เพื่อจะได้มีแนวทางจัดกิจกรรมปลูกฝังให้รักการอ่านอย่างถาวร ปัญหาของนักเรียนในวันนี้คือการไม่รักการอ่าน เมื่อจัดกิจกรรมขึ้นก็สนใจเฉพาะในกิจกรรมเสร็จกิจกรรมก็หมดความสนใจ ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะมีความสนใจการอ่านอย่างต่อเนื่องและถาวร

5. ต้องการให้มีระบบอัตโนมัติในลักษณะฐานข้อมูลกลางเผยแพร่บนเว็บไซต์ เพื่อใช้ในการตรวจสอบเลขหมวดหมู่หนังสือ เพื่อให้การวิเคราะห์เลขหมู่และหัวเรื่องมีความถูกต้องเป็นมาตรฐานเดียวกัน และช่วยทำให้บรรณารักษ์ทำงานได้เร็วขึ้น

6. การสนับสนุนจากผู้บริหารให้เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการมีความหลากหลาย ห้องสมุดบางแห่งได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย บางแห่งสนับสนุนให้เข้าร่วมแต่ขาดงบประมาณค่าใช้จ่าย ซึ่งครูบรรณารักษ์บางส่วนยินดีที่จะออกค่าใช้จ่ายเอง บางแห่งผู้บริหารไม่ส่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมให้ครูบรรณารักษ์ทราบ เนื่องจากไม่ต้องการให้ครูบรรณารักษ์มา ทำให้ไม่มีโอกาสมาเข้าร่วมกิจกรรม หากจะให้หน่วยงานที่จัดกิจกรรมส่งข่าวสารโดยตรงถึงครูบรรณารักษ์เพื่อจะนำไปขออนุมัติ ก็จะทำให้เกิดบรรยากาศที่ไม่ดีกับผู้บริหาร อัตราค่าใช้จ่ายมากน้อยในการลงทะเบียน บางแห่งไม่นับเป็นปัญหา แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าผู้บริหารต้องการให้มาหรือไม่

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 124 คน เป็นเพศชาย ร้อยละ 77.4 เพศหญิง ร้อยละ 22.6 อายุระหว่าง 50 - 60 ปี ร้อยละ 57.3 อายุระหว่าง 41- 50 ปี ร้อยละ 36.3 และอายุระหว่าง 31- 40 ปี ร้อยละ 6.5 โดยมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 71 ปริญญาตรี ร้อยละ 29 ดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนแห่งนี้มากกว่า 4 ปี ร้อยละ 48.4 และ 1-2 ปี ร้อยละ 24.2 ส่วน 3-4 ปีและน้อยกว่า 1 ปี ร้อยละ 13.7 เท่ากัน

2. โรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลาง ร้อยละ 46 โรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็กมีจำนวนใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 27.4 และ 26.6 ตามลำดับ ห้องสมุดร้อยละ 95.2 มีการแบ่งส่วนงานห้องสมุดชัดเจนในโครงสร้างการบริหารโรงเรียน มีเพียงร้อยละ 4.8 ที่ไม่ได้แบ่งส่วนงานห้องสมุดชัดเจน โดยสังกัดฝ่ายวิชาการ ร้อยละ 70.2 ฝ่ายอื่นๆ ร้อยละ 21.8 และฝ่ายบริหาร ร้อยละ 8.0

ตอนที่ 2 การสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ

ผู้บริหารโรงเรียนมีการสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ ดังนี้ ด้านบุคลากร โดยภาพรวมในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.32 โดยมีส่งเสริมให้เข้าร่วมประชุมทางวิชาการ ฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน ในระดับมากเป็นลำดับ 1 ค่าเฉลี่ย 4.25 รองลงมา ได้แก่ ส่งเสริมให้เข้ารับคำปรึกษาจากศูนย์ให้คำปรึกษาทางวิชาการ ค่าเฉลี่ย 3.94 จัดบุคลากรอื่นปฏิบัติงานแทนระหว่างครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรม ค่าเฉลี่ย 3.86 บันทึกข้อมูลการเข้าร่วมกิจกรรมในแฟ้มประวัติ ค่าเฉลี่ย 3.81 และบันทึกแฟ้มประวัติและถือเป็นความดีความชอบ ค่าเฉลี่ย 3.59 ส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์และปรับวุฒิให้หลังสำเร็จการศึกษา ในระดับปริญญาตรีและโท อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.40 และ 3.10 ตามลำดับ ส่วนการส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องระดับปริญญาเอกอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.25

ด้านงบประมาณ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.23 โดยสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการทั้งหมดตลอดหลักสูตร ในระดับมาก เป็นอันดับ 1 ค่าเฉลี่ย 3.91 รองลงมา ได้แก่ สนับสนุนค่าหนังสือ ตำรา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ ค่าเฉลี่ย 3.67

ด้านเวลา ผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมให้การสนับสนุนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.65 โดยใช้เวลาเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการตลอดหลักสูตร และให้ลาศึกษาต่อในวันเสาร์-อาทิตย์ ในระดับมาก ส่วนการสนับสนุนเวลาในด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบระดับการสนับสนุน

1. เมื่อเปรียบเทียบการให้ความสนับสนุนทั้ง 3 ด้านแล้ว พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนให้ความสำคัญกับด้านเวลาเป็นลำดับที่ 1 ค่าเฉลี่ย 3.65 ด้านบุคลากรเป็นลำดับที่ 2 ค่าเฉลี่ย 3.52 และด้านงบประมาณ เป็นลำดับที่ 3 ค่าเฉลี่ย 3.23

2. เปรียบเทียบการให้ความสนับสนุนของผู้บริหารซึ่งมีช่วงอายุแตกต่างกัน 4 ช่วง พบว่า ผู้บริหารทุกช่วงอายุ มีระดับนโยบายด้านบุคลากรและด้านเวลาไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านงบประมาณ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.01 โดยผู้บริหารโรงเรียนที่มีอายุ 50 ปี ขึ้นไป ให้ความสำคัญกับด้านนี้มากกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีอายุ 31-40 ปี ในระดับค่าเฉลี่ย 3.43 กับ 2.80

3. เปรียบเทียบการให้ความสนับสนุนของผู้บริหารซึ่งมีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน 2 กลุ่ม พบว่า ผู้บริหารทั้งวุฒิปริญญาตรีและปริญญาโทให้การสนับสนุนด้านบุคลากรและด้านงบประมาณ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านเวลา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.05 โดยผู้บริหารโรงเรียนที่มีวุฒิปริญญาโท ให้ความสำคัญกับด้านนี้มากกว่าผู้บริหารที่มีวุฒิปริญญาตรี ในระดับค่าเฉลี่ย 3.77 กับ 3.38

4. เปรียบเทียบการให้ความสนับสนุนทั้ง 3 ด้าน ระหว่างผู้บริหารที่มีช่วงเวลาการดำรงตำแหน่งผู้บริหารแตกต่างกันทั้ง 4 ช่วงเวลา พบว่าให้การสนับสนุนไม่แตกต่างกันทุกด้าน โดยด้านบุคลากรและด้านเวลาอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านงบประมาณอยู่ในระดับปานกลาง

5. เปรียบเทียบการให้ความสนับสนุนของผู้บริหารที่โรงเรียนมีขนาดแตกต่างกัน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 3 ขนาด สนับสนุนด้านงบประมาณและด้านเวลาไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านบุคลากรพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.05 โดยผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ ให้ความสำคัญกับด้านนี้มากกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ในระดับค่าเฉลี่ย 3.82 กับ 3.35

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นอื่นๆ เพิ่มเติม ผู้บริหารได้ให้ความเห็นเพิ่มเติม 19 ประเด็น รวมจำนวน 217 คน โดยสรุปประเด็นที่มีผู้เสนอมากที่สุด 3 อันดับ ดังนี้

1. ควรพัฒนาระบบบริการคั่นคว่าและการยืม-คืนหนังสือด้วยคอมพิวเตอร์ พัฒนาด้าน ICT พัฒนาระบบสืบค้นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และอินเทอร์เน็ต เพิ่มจุดให้บริการคอมพิวเตอร์ พัฒนาให้เป็นห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ เป็นศูนย์การเรียนรู้แบบดิจิทัล ศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมและออนไลน์ด้วยตนเอง 40 คน

2. ควรมีครูที่มีความรู้ด้านบรรณารักษ์โดยตรงทุกโรงเรียน เพื่อให้บริการห้องสมุดและด้านวิชาการอื่นๆ แก่นักเรียนและบุคลากรตลอดทั้งชุมชนได้ โรงเรียนขาดแคลนครูเอกบรรณารักษ์ ทำให้การจัดการห้องสมุดไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ถ้าได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงกับงานห้องสมุด จะสามารถพัฒนางานได้อย่างเต็มที่ 24 คน

3. ควรเพิ่มงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือวิชาการ หนังสืออ่านประกอบ เอกสารตำรา คู่มือ ตลอดจน E-book ให้มีสื่อที่ให้ความรู้หลากหลายสาขา / ประเภทและรูปแบบ เพื่อประโยชน์แก่นักเรียนได้ค้นคว้าเพิ่มเติมในวิชาที่เรียน โดยให้ครูมีส่วนในการเสนอแนะ 21 คน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลจากครูบรรณารักษ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับครูบรรณารักษ์

ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมที่ตอบแบบสอบถามรวมทั้งสิ้น 113 คน เป็นเพศหญิง ร้อยละ 92.0 เพศชายร้อยละ 8.0 โดยมีสถานภาพเป็นข้าราชการ ร้อยละ 80.5 อัตราจ้าง ร้อยละ 19.5 ในจำนวนนี้ ร้อยละ 82.3 มีภาระงานในตำแหน่งอื่นด้วยนอกเหนือจากตำแหน่งครูบรรณารักษ์ มีเพียงร้อยละ 17.7 ที่มีตำแหน่งครูบรรณารักษ์อย่างเดียว ครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41- 50 ปี ร้อยละ 44.2 อายุระหว่าง 31- 40 ปี ร้อยละ 25.7 อายุระหว่าง 21- 30 ปี ร้อยละ 22.1 และ มากกว่า 50 ปี ร้อยละ 8.0 โดยมีคุณวุฒิการศึกษาด้านอื่นๆ ร้อยละ 56.6 และคุณวุฒิด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ร้อยละ 43.4 ปฏิบัติงานในตำแหน่งครูบรรณารักษ์ระหว่าง 1- 5 ปี ร้อยละ 47.8 มากกว่า 20 ปี ร้อยละ 21.2 ระหว่าง 11- 15 ปี ร้อยละ 14.2 ระหว่าง 6- 10 ปี ร้อยละ 9.7 และ 16- 20 ปี ร้อยละ 7.1 ครูบรรณารักษ์มีจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ ระหว่าง 11- 20 ชั่วโมง ร้อยละ 40.7 ระหว่าง 21- 30 ชั่วโมง ร้อยละ 38.1 และ ระหว่าง 1- 10 ชั่วโมง ร้อยละ 17.7 ไม่มีชั่วโมงสอน ร้อยละ 3.5 ร้อยละ 72.6 มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ส่วนอีกร้อยละ 27.4 ไม่มีประสบการณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับห้องสมุด

ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นห้องสมุดขนาดเล็ก ร้อยละ 45.1 ขนาดกลาง ร้อยละ 38.1 และขนาดใหญ่ร้อยละ 16.8 โดยมีห้องสมุดที่มีผู้ช่วยงานครูบรรณารักษ์ ร้อยละ 56.6 ส่วนห้องสมุดที่มีครูบรรณารักษ์ทำงานเพียงคนเดียว ร้อยละ 43.4 โดยร้อยละ 80.6 ใช้งบประมาณแผ่นดิน ร้อยละ 15 ใช้งบประมาณเงินรายได้ และร้อยละ 4.4 ใช้งบประมาณจากแหล่งอื่น ๆ เป็นหลัก

ตอนที่ 3 ความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์

1. ด้านรูปแบบของกิจกรรม ครูบรรณารักษ์มีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการทั้ง 8 รูปแบบโดยเฉลี่ยในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.56 โดยรูปแบบที่มีค่าเฉลี่ยความต้องการมากเป็น

ลำดับที่ 1 คือ การศึกษาฐานในห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน ค่าเฉลี่ย 4.35 รองลงมาคือการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น 1-2 วัน ค่าเฉลี่ย 3.96 และ การเข้าชมนิทรรศการ ค่าเฉลี่ย 3.82 ตามลำดับ

2. ด้านเนื้อหาหลักสูตร ครูบรรณารักษ์มีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการที่มีเนื้อหาทั้ง 25 ด้าน โดยเฉลี่ยในระดับมากทุกด้าน ค่าเฉลี่ย 3.98 โดยเนื้อหาที่มีความต้องการมากเป็นลำดับ 1 คือ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ค่าเฉลี่ย 4.49 รองลงมาคือการจัดบริการส่งเสริมการอ่าน ค่าเฉลี่ย 4.35 และ การนำระบบห้องสมุดอัตโนมัติมาใช้ ค่าเฉลี่ย 4.28 ตามลำดับ

3. ในด้านการจัดกิจกรรมบริการวิชาการ ครูบรรณารักษ์มีความต้องการให้บรรณารักษ์ผู้มีประสบการณ์เชี่ยวชาญมาเป็นผู้สอน/ วิทยากร ในโครงการอบรมสัมมนา ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.53 ส่วนความต้องการให้อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษามาเป็นผู้สอน/ วิทยากร อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.96 ด้านเครื่องมือ/ อุปกรณ์ ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรม/ สัมมนา/ บรรยาย ลำดับแรกมีความต้องการให้ใช้สถานที่/ สถานการณ์จริง ค่าเฉลี่ย 4.38 รองลงมา ต้องการให้ใช้สื่อเทคโนโลยีทันสมัย ค่าเฉลี่ย 4.33 และต้องการให้ใช้ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ค่าเฉลี่ย 4.23 ตามลำดับ โดยมีความต้องการอยู่ในระดับมากทุกด้าน ค่าเฉลี่ย 4.31 ส่วนด้านสถานที่จัดกิจกรรมบริการวิชาการ มีความต้องการโดยเฉลี่ยในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.87 โดยสถานที่ที่มีความต้องการมากเป็นลำดับ 1 คือ ศูนย์ฝึกอบรม/ โรงแรม ในเขตพื้นที่ต้นสังกัด รองลงมา ต้องการให้จัดที่มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตในพื้นที่ ค่าเฉลี่ย 3.88 และ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้นสังกัด ค่าเฉลี่ย 3.81 ตามลำดับ

ตอนที่ 4 เปรียบเทียบระดับความต้องการบริการวิชาการ

1. เปรียบเทียบระดับความต้องการบริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ของครูบรรณารักษ์ พบว่าครูบรรณารักษ์มีความต้องการบริการวิชาการทุกด้านในระดับมาก โดยมีระดับความต้องการด้านเครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรม สัมมนา/ บรรยาย เป็นลำดับแรก ค่าเฉลี่ย 4.32 รองลงมาคือด้านผู้สอน/วิทยากรในโครงการฝึกอบรม/ สัมมนา/ บรรยาย ค่าเฉลี่ย 4.26 และด้านเนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรมบริการวิชาการ ค่าเฉลี่ย 3.99 ตามลำดับ โดยระดับความต้องการบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์เพศชายกับเพศหญิงไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้าน เครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรม สัมมนา/ บรรยาย มีความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยเพศชายมีระดับความต้องการด้านนี้สูงกว่าเพศหญิงในระดับค่าเฉลี่ย 4.75 กับ 4.28 ทั้งนี้ ครูบรรณารักษ์ที่มีสถานภาพแตกต่างกันและครูบรรณารักษ์ที่มีอายุแตกต่างกันทั้ง 4 ช่วงอายุ มีระดับความต้องการบริการวิชาการ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

2. เปรียบเทียบระดับความต้องการบริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ระหว่างครูบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ กับครูบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิด้านอื่น แล้วพบว่า ครูบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิต่างกัน มีระดับความต้องการบริการวิชาการแตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญ 2 ด้าน ที่ระดับ 0.05 และ 0.01 คือ ด้านผู้สอน/ วิทยากรในโครงการฝึกอบรม/ สัมมนา/ การบรรยาย และ ด้านสถานที่จัดกิจกรรมบริการวิชาการ โดยครูบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิด้าน บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มีระดับความต้องการบริการวิชาการทั้ง 2 ด้านดังกล่าว สูงกว่าครูบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิด้านอื่น ที่ระดับค่าเฉลี่ย 4.41 กับ 4.15 และ 4.08 กับ 3.72 ตามลำดับ

3. เปรียบเทียบระดับความต้องการบริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ระหว่างผู้ที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในตำแหน่งครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดแตกต่างกัน 4 ช่วงระยะเวลา พบว่า ผู้ที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในตำแหน่งครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดแตกต่างกัน มีระดับความต้องการบริการวิชาการไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านเครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรม สัมมนา/ บรรยาย โดยผู้ที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในตำแหน่งครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุด 11- 15 ปี มีความต้องการบริการวิชาการในด้านนี้สูงกว่าผู้ที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานในตำแหน่งครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุด 1- 5 ปี อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าเฉลี่ย 4.56 และ 4.11 ตามลำดับ

4. เปรียบเทียบระดับความต้องการบริการวิชาการในด้านต่าง ๆ ระหว่างครูบรรณารักษ์ที่มีจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์แตกต่างกันทั้ง 4 กลุ่ม ระหว่าง ครูบรรณารักษ์ที่มีประสบการณ์กับ บรรณารักษ์ที่ไม่มีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ ระหว่าง ครูบรรณารักษ์ที่อยู่ในห้องสมุดขนาดแตกต่างกัน ทั้ง 3 ขนาด และ ระหว่าง ครูบรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานคนเดียวกับครูบรรณารักษ์ที่มีผู้ช่วยปฏิบัติงาน แล้ว พบว่า มีระดับความต้องการบริการวิชาการไม่แตกต่างกัน ทุกด้าน

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นเพิ่มเติม ครูบรรณารักษ์ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมจำนวน 36 ประเด็น รวมจำนวน 104 คน โดยสรุปประเด็นที่มีผู้ให้ความคิดเห็นมากที่สุด 3 อันดับ ดังนี้

1. ต้องการให้จัดอบรมสัมมนาครูบรรณารักษ์ทุกปี เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ข้อมูลสำคัญๆ ที่ทันสมัย ความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงปรับปรุง ความเคลื่อนไหวด้านเทคนิคของวงการบรรณารักษ์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวทางแก้ปัญหาการทำงานของหน่วยงานอื่น รวมทั้งศึกษาดูงานห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน จำนวน 17 คน

2. ต้องการความรู้ทางด้านเทคโนโลยี ที่จะบริหารจัดการห้องสมุดยุคใหม่และสารสนเทศแบบใหม่ จำนวน 9 คน

3. ขาดงบประมาณสนับสนุนการจัดซื้อ หนังสือ ข้อมูลสารสนเทศ สื่อ อุปกรณ์ วัสดุ ครุภัณฑ์ ทางด้านไอที และเทคโนโลยีที่ทันสมัย จำนวน 7 คน

ตอนที่ 6 สรุปประเด็นจากการประชุมกลุ่มเป้าหมาย

ครูบรรณารักษ์ต้องการให้มหาวิทยาลัยช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. ควรดำเนินการสร้างความเข้าใจกับผู้บริหารสถานศึกษา ให้ตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุด เข้าใจปัญหาของห้องสมุดและภาระงานของบรรณารักษ์
2. ให้มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมบริการวิชาการที่จะช่วยพัฒนาห้องสมุด
3. ให้มหาวิทยาลัยบูรพาส่งนิสิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ไปร่วมจัดกิจกรรมต่าง ๆ กับห้องสมุดโรงเรียน
4. ให้มหาวิทยาลัยบูรพาจัดการฝึกประสบการณ์นิสิตในห้องสมุดโรงเรียน
5. ห้องสมุดโรงเรียนยังขาดแนวทางจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
6. ต้องการให้มีระบบอัตโนมัติในลักษณะฐานข้อมูลกลางเผยแพร่บนเว็บไซต์

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องความต้องการบริการวิชาการ ปรากฏข้อค้นพบที่สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. สถานภาพโดยภาพรวม

1.1 โรงเรียนและห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นโรงเรียนขนาดกลาง (จำนวนนักเรียน 500-1,200 คน) ในโครงสร้างการบริหารโรงเรียนมีการแบ่งส่วนงานห้องสมุดไว้ชัดเจน ห้องสมุดส่วนใหญ่เป็นห้องสมุดขนาดเล็ก (1-2 ห้องเรียน) และสังกัดฝ่ายวิชาการ ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่าขนาดของโรงเรียนและขนาดของห้องสมุดยังไม่มีความสัมพันธ์กัน แต่การแบ่งสายการบังคับบัญชาทำให้ห้องสมุดสังกัดฝ่ายวิชาการนั้น นับเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่ดีและสอดคล้อง เนื่องจากภารกิจหลักอย่างหนึ่งของคณะกรรมการฝ่ายวิชาการคือการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ห้องสมุดถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญลำดับแรก คณะกรรมการฝ่ายวิชาการซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนงานวิชาการของโรงเรียนจะมีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ โดยครูบรรณารักษ์เป็นหนึ่งในคณะกรรมการดังกล่าวด้วย การพัฒนางานวิชาการของโรงเรียนหากมีประเด็นใดที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด ก็สามารถมอบหมายให้ห้องสมุดดำเนินการได้โดยตรง การที่ห้องสมุดสังกัดฝ่ายวิชาการทำให้เกิดความคล่องตัวในการประสานงาน โรงเรียนจะสามารถพัฒนาแหล่งเรียนรู้ได้อย่างครบวงจรและเต็มที่ ห้องสมุดจะเกิดการพัฒนาตลอดเวลาควบคู่ไปกับการทำงานวิชาการ ทำให้การส่งเสริมการเรียนรู้การสอนตามหลักสูตรเป็นไปได้ด้วยดี (สุคนธ์ คงประดิษฐ์, 2550)

ประเด็นนี้แตกต่างจากห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาใน 14 จังหวัดภาคใต้ที่ มณีรัตน์ พรหมสุวรรณศิริ (2541) พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมส่วนหนึ่งสังกัดฝ่ายบริการและบางส่วนสังกัดฝ่ายบริหาร ทำให้ครูบรรณารักษ์ปฏิบัติงานห้องสมุดได้ไม่เต็มที่ ความร่วมมือกับฝ่ายวิชาการอยู่

ในระดับค่อนข้างต่ำ ส่งผลให้คุณภาพของห้องสมุดด้านบริการและกิจกรรมเพื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำไปด้วย ดังนั้น การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาวันออกจึงมีข้อได้เปรียบในประเด็นสายการบังคับบัญชา ซึ่งนับเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่ดี

1.2 ครูบรรณารักษ์ ครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ไม่มีคุณวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มีภาระงานในตำแหน่งอื่นนอกเหนือจากงานห้องสมุด รวมทั้งงานสอนสัปดาห์ละ 11-20 ชั่วโมงอีกด้วย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วันทนีย์ ฤกษ์ประพตติ (2540) มณีรัตน์ พรหมสุวรรณศิริ (2541) สุมิตรา สังฆมานนท์ (2530) และ สง่า พิษณุวสิน (2540)

มณีรัตน์ พรหมสุวรรณศิริ (2541) กล่าวว่า สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้นั้น ปัญหาเรื่องอัตรากำลังและชั่วโมงสอนของครูบรรณารักษ์นี้มีมาช้านานแล้ว และมีได้มีสาเหตุมาจากการคุมอัตรากำลังข้าราชการเท่านั้น แต่เป็นปัญหาในระดับกรมฯ อันเนื่องมาจากนโยบายจากการที่กรมสามัญศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูที่ยกเลิกตำแหน่งครูสายสนับสนุนการสอน (ซึ่งรวมถึงครูบรรณารักษ์) ให้ครูทุกคนมีภาระงานสอนตามปกติ จึงจะได้รับการพิจารณาความดีความชอบ ครูบรรณารักษ์จึงต้องมีภาระงานสอนเช่นเดียวกับครูอื่น ๆ ส่วนปัญหาระดับโรงเรียน ผู้บริหารส่วนใหญ่จะขออนุมัติอัตราสำหรับการบรรจุแต่งตั้งครูผู้สอนวิชาทั่วไปมากกว่าที่จะขออัตราครูบรรณารักษ์ อีกทั้งยังบรรจุแต่งตั้งครูผู้สอนวิชาทั่วไปแทนเมื่อครูบรรณารักษ์โยกย้าย รวมทั้งปัญหาอันเนื่องมาจากครูบรรณารักษ์และครูผู้ช่วยงานห้องสมุดที่ย้ายมาจากโรงเรียนอื่น ไม่ยอมแสดงตนที่จะทำงานห้องสมุดอันหนักหน่วงที่ตนเคยรับผิดชอบมาก่อน ทำให้ขาดแคลนครูบรรณารักษ์และครูบรรณารักษ์ปฏิบัติงานได้ไม่เต็มที่

ประเด็นนี้ ผู้บริหารห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาภาคตะวันออกค่อนข้างมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า กรมสามัญศึกษาควรจัดสรรอัตรากำลังครูที่มีความรู้ด้านบรรณารักษศาสตร์โดยตรงให้แก่ทุกโรงเรียน เพื่อสามารถให้บริการห้องสมุดและวิชาการด้านอื่นๆ แก่นักเรียนและบุคลากรตลอดจนชุมชนได้ โรงเรียนขาดแคลนครูเอกบรรณารักษ์ ทำให้การจัดการห้องสมุดไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ถ้าได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงกับงานห้องสมุด จะสามารถพัฒนางานได้อย่างเต็มที่

2. การสนับสนุนของผู้บริหาร

2.1 ระดับการสนับสนุน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ โดยภาพรวมในระดับมาก สอดคล้องกับ สุกัญญา ธาราวัชรศาสตร์ (2534) ภารดี รัตนอุดม (2527) และอนงค์ วรคุณพิเศษ (2528) ที่พบว่า ผู้บริหารเห็นว่าการศึกษาต่อเนื่องมีความจำเป็นและสำคัญต่อบรรณารักษ์ ช่วยเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ช่วยปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงให้การสนับสนุนในระดับมาก

และหากจะพิจารณาจากข้อมูลเบื้องต้นของผู้บริหาร จะพบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ ร้อยละ 71 ได้ผ่านการศึกษาระดับปริญญาโทมาแล้ว ผลการวิจัยจึงสะท้อนถึงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารยุคใหม่ที่ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรบุคคล นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากผู้ที่ผู้บริหารจำนวนถึง 40 คน ได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาห้องสมุดว่า ควรพัฒนาระบบบริการค้นคว้าและการยืม-คืนด้วยคอมพิวเตอร์ การนำ ICT เข้ามาพัฒนาระบบสืบค้นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และอินเทอร์เน็ต ให้เป็นห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์และศูนย์การเรียนรู้แบบดิจิทัลเพื่อการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมและออนไลน์ นั้น เป็นปัจจัยให้ระดับการสนับสนุนเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้บริหารเองก็ตระหนักว่าความรู้เหล่านี้มีความซับซ้อน หลากหลาย กว้างขวาง และลึกซึ้ง สมควรที่บรรณารักษ์จะได้ศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติม โดยคาดหวังว่าบรรณารักษ์จะได้พัฒนาตนเองและนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาห้องสมุดต่อไป

2.2 การสนับสนุนด้านบุคลากร ผู้บริหารสนับสนุนให้บรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการในระดับมาก แต่ส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์และปรับวุฒิให้หลังสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีและโทในระดับปานกลาง แสดงถึงแนวทางการสนับสนุนของผู้บริหารที่ต้องการให้บรรณารักษ์พัฒนาตนเองโดยการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ มากกว่าการศึกษาต่อเนื่องในระบบเพื่อเพิ่มคุณวุฒิ ซึ่งเมื่อพิจารณาด้านคุณวุฒิ การศึกษาของบรรณารักษ์แล้ว กลับพบว่า บรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิด้านอื่น มีจำนวนมากถึงร้อยละ 56.6 ซึ่งให้เห็นว่าบรรณารักษ์มีคุณวุฒิไม่ตรงตามสาขาวิชาของงานที่ต้องรับผิดชอบ ประกอบกับบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ร้อยละ 82.3 มีภาระงานในตำแหน่งอื่นด้วยนอกเหนือจากงานห้องสมุด อาจทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะพัฒนาตนเองแบบนอกระบบ อีกทั้งบรรณารักษ์ส่วนใหญ่จำนวนถึงร้อยละ 44.2 มีอายุระหว่าง 41- 50 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีมาเป็นเวลานาน ควรจะได้เพิ่มเติมความรู้และประสบการณ์ให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีด้วยการศึกษาต่อเนื่องในระบบ ดังนั้น แนวทางในการสนับสนุนของผู้บริหารจึงไม่สอดคล้องกับสถานภาพด้านคุณวุฒิการศึกษาของบรรณารักษ์เท่าที่ควร

2.3 การสนับสนุนด้านงบประมาณ ผู้บริหารโรงเรียนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนด้านงบประมาณในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการตลอดหลักสูตรมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีอายุน้อยกว่า ซึ่งก่อนหน้านี้ ภาดติ รัตนอุดม (2527) พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องของบรรณารักษ์ คือ การไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ ผลการวิจัยนี้สะท้อนความคิดเห็นของผู้บริหารอาวุโสซึ่งผ่านประสบการณ์ในชีวิตราชการมายาวนาน จะตระหนักว่า ในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการต้องมีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พัก ค่าลงทะเบียน และอื่น ๆ ซึ่งเป็นภาระหนักพอสมควรสำหรับบุคลากรชั้นผู้น้อย

ผู้บริหารเห็นว่าหน่วยงานต้นสังกัดควรจะได้ให้การสนับสนุน จึงจะเป็นสิ่งจูงใจให้บุคลากรเกิดขวัญ กำลังใจในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ สุคนธ์ คงประดิษฐ์ (2550) กล่าวว่า ในแต่ละปี โรงเรียนจะจัดสรรงบประมาณสำหรับพัฒนาบุคลากรไม่เกินร้อยละ 30 ซึ่งไม่เพียงพอ ผู้บริหารมักจะ ต้องจัดหางบประมาณนอกระบบไว้รองรับ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาตนเองของบุคลากร

2.4 การสนับสนุนด้านเวลา ผู้บริหารโรงเรียนที่มีวุฒิปริญญาโท สนับสนุนด้านเวลา ในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการตลอดหลักสูตรมากกว่าผู้บริหารที่มีวุฒิปริญญาตรี ผลการวิจัย นี้สะท้อนให้เห็นมุมมองของผู้บริหารที่เคยผ่านประสบการณ์การศึกษาต่อมาแล้ว จะให้ความสำคัญ ทั้งเรื่องการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและเรื่องเวลา โดยเห็นว่าเวลาเป็นปัจจัยสำคัญมากในการร่วม กิจกรรม ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนก็ยากที่จะมีโอกาสไปเข้าร่วมทำกิจกรรมใดได้ เพราะครู บรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีภาระงานสอนระหว่าง 11- 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อีกทั้งยังมีภาระงานอื่น ๆ นอกเหนือจากงานสอนอีก รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะจัดในเวลาราชการ การที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ จึงต้องได้รับอนุญาตจากผู้บังคับบัญชาให้ไปในเวลาราชการได้ ผู้บริหารที่เคยผ่านการ ศึกษาต่อมาแล้วจึงเห็นความสำคัญของการสนับสนุนด้านเวลา อีกประการหนึ่ง ห้องสมุด โรงเรียนส่วนใหญ่มีครูผู้ช่วยงานห้องสมุด ผู้บริหารจึงเห็นว่าหากให้ครูบรรณารักษ์จะไปเข้าร่วม กิจกรรมภายนอกบ้างในบางโอกาส ก็จะไม่ผลกระทบต่องานห้องสมุดมากนัก ซึ่งต่างจากช่วงเวลา ที่ผ่านมาที่ครูบรรณารักษ์ประสบปัญหาในในระดับมาก ดังปรากฏในผลการวิจัยของ อนงค์ วรคุณ พิเศษ (2528) และเนล (Neal,1980) ที่พบว่า ปัญหาหรืออุปสรรคที่สำคัญในการศึกษาต่อเนื่องของ บรรณารักษ์ห้องสมุดคือ ไม่มีผู้ปฏิบัติงานแทนและไม่มีเวลา ทำให้ไม่มีโอกาสที่จะไปเข้าร่วม กิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองได้

3. ความต้องการบริการวิชาการของครูบรรณารักษ์

3.1 ด้านระดับความต้องการ ครูบรรณารักษ์มีความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการ วิชาการทุกด้านในระดับมาก สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้บริหารที่ให้ความสนับสนุนในระดับ มากเช่นเดียวกัน เมื่อเปรียบเทียบความต้องการของครูบรรณารักษ์ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งด้าน เพศ อายุ คุณวุฒิ จำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ ขนาดห้องสมุด จำนวนบุคลากรห้องสมุด และ ระยะเวลาปฏิบัติงานในตำแหน่ง แล้ว พบว่า ครู บรรณารักษ์มีระดับความต้องการบริการวิชาการไม่แตกต่างกันทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย ของ สิริพันธ์ เฉลยพลกรัง และคนอื่น ๆ (2543) ที่พบว่า บรรณารักษ์โรงเรียนมัธยมศึกษาใน 14 จังหวัดภาคใต้ มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการในระดับปานกลาง และเห็นด้วยในระดับ มากที่สุดว่าการศึกษาต่อเนื่องมีผลต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพที่จะช่วยพัฒนา ความสามารถเพิ่มขึ้น และเพื่อแสวงหาความรู้มาเพิ่มพูนศักยภาพในการปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงาน

ห้องสมุด ไม่ว่าจะเป็นเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน หรือตำแหน่งใด ต่างก็เห็นด้วยในระดับมากที่สุดว่าการศึกษาต่อเนื่องมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรและต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพที่จะช่วยพัฒนาความสามารถเพิ่มขึ้น

3.2 ด้านรูปแบบกิจกรรม ครูบรรณารักษ์มีความต้องการศึกษาดูงานในห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน มากเป็นลำดับแรก ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นแนวคิดในการทำงานของครูบรรณารักษ์ที่พยายามจะศึกษาตัวอย่างการดำเนินงานห้องสมุดที่ดีเพื่อเป็นต้นแบบในการทำงาน เพราะการศึกษาดูงานจากหน่วยงานอื่นเป็นวิธีการเรียนลัด ทำให้รู้เขา รู้เรา สามารถนำสิ่งที่ได้รู้ ได้เห็นมาเปรียบเทียบกับการทำงานของตน เพื่อรักษาคุณภาพจุดแข็งของตนไว้ และแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาจุดอ่อนให้ดีขึ้น (ผ่องพรรณ แยมแจใจ และประกายดาว ศรีโมรา, 2547, หน้า 59) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อนงค์ วรคุณพิเศษ (2528) พิศเพลิน มณีวรรณ (2534) รุ่งทิพย์ เหลืองอ่อน (2541) เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง (2542) และสมใจ พรหมศาสตร์ (2544) ที่พบว่า ครูบรรณารักษ์ต้องการศึกษาดูงานห้องสมุด/ศูนย์สารนิเทศทั้งภายในและต่างประเทศ และห้องสมุดที่ได้รับรางวัล ประเด็นนี้ ครูบรรณารักษ์ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า นอกจากการศึกษาดูงานในห้องสมุดที่ได้มาตรฐานแล้ว ต้องการให้จัดอบรมสัมมนาครูบรรณารักษ์ทุกปี เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ข้อมูลสำคัญที่ทันสมัย ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงปรับปรุง ความเคลื่อนไหวด้านเทคนิคของวงการบรรณารักษ์ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวทางแก้ปัญหาการทำงานกับหน่วยงานอื่น

ส่วนการฝึกอบรมหลักสูตรระยะยาว 1-2 สัปดาห์ เป็นรูปแบบที่มีความต้องการลำดับท้ายสุด สอดคล้องกับข้อมูลสถานภาพของครูบรรณารักษ์ ที่ส่วนใหญ่มีภาระงานสอนระหว่าง 11-20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และมีภาระงานอื่น ๆ นอกเหนือจากงานสอนอีก ผลการวิจัยของสุมิตรา สังฆมานนท์ (2530) และ สง่า พิชญวสิน (2540) ก็พบว่าบรรณารักษ์มีภาระงานต้องปฏิบัติมากเกินไปจนมีเวลาทำงานห้องสมุดน้อย ดังนั้น หากจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการที่ต้องใช้เวลาต่อเนื่องยาวนาน อาจต้องละทิ้งภาระหน้าที่ หรือฝากให้ผู้อื่นรับหน้าที่แทน จึงไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมกิจกรรม เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลการวิจัยประเด็นนี้ไม่สอดคล้องกับ สุกัญญา ธาราวัชรศาสตร์ (2534) ที่พบว่า นักเอกสารสนเทศต้องการการศึกษาในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ โดยการอบรมมากที่สุด

3.3 ด้านเนื้อหา ครูบรรณารักษ์มีความต้องการบริการวิชาการที่มีเนื้อหาด้านส่งเสริมการอ่าน มากเป็นลำดับแรก แสดงให้เห็นถึงการขานรับนโยบายภาครัฐของครูบรรณารักษ์ จากผลการวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพการอ่านของคนไทยที่พบว่าปีหนึ่ง ๆ คนไทยอ่านหนังสือน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนไทย จนรัฐบาลต้องประกาศนโยบายเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คนไทยมีนิสัยรักการอ่านมากขึ้น โดยกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ปีพุทธศักราช 2546 เป็นปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ให้โรงเรียนทั่วประเทศจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน “วางทุกงาน อ่าน

ทุกคน” หรือ “หยุดทุกอย่างเพื่อการอ่าน” ขึ้น (ฉวีวรรณ คูหาภินันท์, 2546, หน้า 12) ซึ่งครู บรรณารักษ์ต่างก็พยายามที่จะตอบสนองนโยบายภาครัฐด้วยการหาข้อมูล ตัวอย่าง เพื่อจัดกิจกรรม และบริการส่งเสริมการอ่าน

เนื้อหาที่ครูบรรณารักษ์มีความต้องการในระดับรองลงมาคือเรื่องการนำระบบอัตโนมัติ มาใช้ ในงานห้องสมุด ซึ่งให้เห็นถึงความตื่นตัวของครูบรรณารักษ์ที่จะพัฒนาตนเองและห้องสมุดให้ สอดรับกับโครงการคอมพิวเตอร์เพื่อโรงเรียนไทย (SchoolNet) บนระบบเครือข่ายกาญจนาภิเษก ซึ่งเป็นศูนย์เชื่อมต่อออนไลน์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วประเทศกว่า 1,000 โรงเรียน (จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์, 2546, หน้า 27) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Smith and Nielson (1984) ที่พบว่า ผู้บริหารห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดที่เป็นสมาชิกของ Association of Research มีความเห็นว่าบรรณารักษ์ควรศึกษาเกี่ยวกับการใช้เครื่องจักรกลและการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ใน ห้องสมุดมากที่สุด

3.4 ด้านเครื่องมือ/ อุปกรณ์ ครูบรรณารักษ์ให้ความสำคัญกับเรื่อง เครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ใช้ ในโครงการฝึกอบรม สัมมนา/ บรรยาย มากกว่าด้านอื่น ๆ โดยต้องการให้ใช้สถานที่/ สถานการณ์ จริง ใช้สื่อเทคโนโลยีทันสมัย และใช้ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ในการจัดกิจกรรมบริการวิชาการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญเชิด หนูอ้อม (2541) ที่พบว่า เครื่องมือ อุปกรณ์ ในการจัดกิจกรรม บริการวิชาการ จะต้องทันสมัยและสอดคล้องกับการนำไปปฏิบัติได้จริง

3.5 ด้านผู้สอน/ วิทยากร ครูบรรณารักษ์มีความต้องการให้บรรณารักษ์ผู้มี ประสบการณ์เชี่ยวชาญมาเป็นผู้สอน/ วิทยากรใน โครงการอบรมสัมมนาในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญเชิด หนูอ้อม (2541) ที่พบว่า ผู้สอน/วิทยากรควรเป็นผู้ที่มีความรู้จริง มีประสบการณ์โดยตรง มีหลักการสอนที่สอดคล้องกับวิชาการสาขานั้น สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4. ความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะ

นอกจากความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องบริการวิชาการแล้ว ผู้บริหารและครูบรรณารักษ์ ได้ให้ความคิดเห็นอื่น ๆ ที่สะท้อนปัญหาด้านการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดอย่างชัดเจนสอดคล้อง กัน โดยผู้บริหารมีข้อเสนอแนะว่าควรเพิ่มงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือวิชาการ หนังสืออ่าน ประกอบ เอกสาร ตำรา คู่มือ ตลอดจน E-book ให้มีสื่อที่ให้ความรู้หลากหลายสาขาวิชา/ ประเภท และรูปแบบ เพื่อประโยชน์แก่ครู-นักเรียนได้ค้นคว้าเพิ่มเติมในวิชาที่เรียนโดยให้ครูมีส่วนในการ เสนอแนะ ส่วนครูบรรณารักษ์กล่าวถึงปัญหาว่า ขาดงบประมาณสนับสนุนการจัดซื้อ หนังสือ ข้อมูล สารสนเทศ สื่อ อุปกรณ์ วัสดุ ครุภัณฑ์ ทางด้านไอที และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ประเด็นปัญหานี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วันทนีย์ มีเครือ (2538) ที่พบว่า ปัญหาของครูและนักเรียนโรงเรียน

มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปทุมธานี พบมากที่สุด คือ หนังสือมีไม่พอ หนังสือเก่า และชำรุดมาก จารุวรรณ จันทราศรี (2540) พบว่า ครูในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตอำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี มีปัญหาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุดโรงเรียนในเรื่อง ทรัพยากรสารสนเทศ ไม่มีความสอดคล้องด้านเนื้อหาเกี่ยวกับหลักสูตร และขาดความทันสมัย และสง่า พิชญวสิน (2540) พบว่า ปัญหาของห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดลำพูน คือ วัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ไม่เพียงพอ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ศิษยานิเทศก์กรมสามัญศึกษา กล่าวว่า แต่ละปีกรม จะมิงบประมาณจัดสรรให้โรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งละ 80,000 บาท แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ (จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์, 2546)

ข้อเสนอแนะ

สำหรับมหาวิทยาลัยบูรพา

1. โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาควรมีห้องสมุดที่ดีมีคุณภาพตามมาตรฐาน เพื่อเป็น องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ใน โรงเรียน นักเรียนที่จบการศึกษาตามหลักสูตรจึงจะมีความเข้มแข็งทางวิชาการ พร้อมทั้งจะเข้าสู่ระบบการศึกษาในชั้นอุดมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มหาวิทยาลัยบูรพามีภารกิจโดยตรงส่วนหนึ่งคือการรับนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าเป็นนิสิตในระบบโควต้า ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาห้องสมุด โรงเรียนควบคู่ไปด้วย เพื่อจะได้แก่นักเรียนที่มีความเข้มแข็งทางวิชาการเข้ามาเป็นนิสิต ซึ่งจะเป็ต้นทุนที่ดีในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพต่อไป
2. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ในฐานะที่เป็นหน่วยงานวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ถือเป็นหน่วยงานหลักที่ห้องสมุดโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคาดหวังว่าจะให้ความช่วยเหลือทางวิชาการได้ ควรจะนำผลการวิจัยนี้ไปกำหนดเป็นนโยบายและแผนในการให้บริการวิชาการแก่ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน โดยกำหนดโครงการบริการวิชาการด้านและสารสนเทศศาสตร์เพื่อพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนไว้ในแผนปฏิบัติการทุกปี โดยจัดหลักสูตรที่มีลักษณะและเนื้อหาหลากหลาย ตอบสนองตามลำดับความต้องการของครูบรรณารักษ์
3. สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยบูรพา ควรจัดทำข้อตกลงความร่วมมือกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จัดทำโครงการบริการวิชาการในลักษณะต่อเนื่องและเชิงรุก ขยายเข้าสู่พื้นที่ให้ทั่วถึงกลุ่มเป้าหมายเป็นรายจังหวัด เพื่อช่วยพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนอย่างจริงจังและเป็นระบบ โดยใช้ทรัพยากรที่มหาวิทยาลัยมีอยู่ และร่วมมือกับแหล่งทรัพยากรอื่น

4. จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีนโยบายสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมประชุมทางวิชาการ ฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน สอดคล้องกับความต้องการของครูบรรณารักษ์ที่ต้องการศึกษาดูงานในห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน จึงควรจัดบริการวิชาการในลักษณะนี้ก่อนเป็นลำดับแรก แล้วค่อยขยายไปสู่กิจกรรมที่มีลักษณะและเนื้อหาในเชิงลึกเฉพาะด้าน โดยอาจจัดเป็นคลินิกให้คำปรึกษา เพื่อช่วยให้คำแนะนำแก่ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดเฉพาะราย

สำหรับโรงเรียน

1. ผู้บริหารโรงเรียน ควรให้การส่งเสริมสนับสนุนครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการทุกรูปแบบอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้ครูบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิในสาขาอื่นได้ศึกษาต่อเนื่องในระดับสูงขึ้นในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ เพื่อให้ครูบรรณารักษ์มีพื้นฐานในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องก่อน ควบคู่ไปกับการสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ เพื่อให้มีความทันสมัย ทันท่วงทีความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพ สามารถประยุกต์ความรู้ในศาสตร์นั้นมาพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ครูบรรณารักษ์ควรติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมบริการวิชาการของหน่วยงานต่าง ๆ ผ่านสื่อทุกชนิด แล้วประชาสัมพันธ์ต่อในกลุ่มครูบรรณารักษ์ เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการในหัวข้อที่สนใจ และได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน อันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการทำงาน และก่อให้เกิดความเข้มแข็งแก่วงวิชาชีพ

3. ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ครูบรรณารักษ์ไม่มีผู้ช่วยปฏิบัติงาน ควรพิจารณาจัดบุคลากรช่วยงาน เพื่อเพิ่มโอกาสให้ครูบรรณารักษ์ได้เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ โดยไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับงานห้องสมุด รวมทั้งจะได้มีเวลาเพิ่มขึ้นสำหรับการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองให้ทันกับความก้าวหน้าในเรื่องต่าง ๆ เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาห้องสมุด

4. โรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีภาระงานด้านต่าง ๆ มาก ควรพิจารณาให้ครูบรรณารักษ์ช่วยงานด้านอื่นให้น้อยลง หรือให้ช่วยเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้อง เพราะงานห้องสมุดต้องให้บริการตลอดเวลาทำการ ประกอบกับบรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีชั่วโมงสอนสัปดาห์ละประมาณ 11-20 ชั่วโมง จึงเหลือเวลาสำหรับพัฒนาตนเองและพัฒนาห้องสมุดน้อยมาก

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาศักยภาพความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต้นสังกัดของห้องสมุด โรงเรียนกับภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ในการจัดกิจกรรมบริการวิชาการแก่ครูบรรณารักษ์

2. ควรจัดเวทีระดมความคิด (Focus Group Discussion) ระหว่างผู้บริหาร ครูบรรณารักษ์ และหน่วยวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มี โอกาสแลกเปลี่ยนและเสนอแนะความคิดเห็นในการพัฒนาห้องสมุด

3. ศึกษาปัญหาห้องสมุด โรงเรียนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2536). คู่มือการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา.
กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กำจร อุทัยจนพันธ์. (2544). การศึกษาความต้องการพัฒนาบุคลากรของครู อาจารย์โรงเรียน
มัธยม สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพังงา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- กิตติมา วงศ์ไทย. (2545). การบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองเชียงรายให้
สอดคล้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงราย.
- กุหลาบ ปิ่นลาชนาค. (2540). การปฏิบัติงานในห้องสมุดโรงเรียน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
สุวีริยาสาส์น.
- โกศล มีคุณ และคนอื่น ๆ. (2539). การสำรวจความต้องการด้านวิชาการในงานพัฒนาบุคคลและ
สังคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จันทร์เพ็ญ กล่อมใจขาว. (2544). การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใน
ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาในภาคตะวันตก. นครปฐม: หอสมุดพระราชวัง
สนามจันทร์ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จารุวรรณ จันทราศรี. (2541). การใช้ทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดโรงเรียนเพื่อประกอบ
การสอนของครูในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตอำเภอบ้านฝ่อ จังหวัดอุดรธานี.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จินดา ศรีญาณลักษณ์. (2536). สภาพและปัญหาการปฏิบัติงานบริการวิชาการตามบทบาทหน้าที่
ของอาจารย์มหาวิทยาลัยบูรพา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์. (2546). ห้องสมุดโรงเรียน. วารสารสารสนเทศ, 4(1), 17 – 30.
- เฉลียว พันธุ์สีดา. (2539). คู่มือการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน. กรุงเทพฯ: ดันอ้อ แกรมมี.
- ชุติมา สัจจามันท์. (2544). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กับผลกระทบต่อ
ห้องสมุดโรงเรียน. วิทยาจารย์, 100 (3), 18-23.

- ชูชีพ พุทฺธประเสริฐ. (2533). การพัฒนารูปแบบการบริการวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยครูภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ไชยา ภาวะบุตร. (2536). ปัญหาการจัดห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- เด่นดวง คำตรง. (2545). ความต้องการการพัฒนาของครูและอาจารย์ของวิทยาลัยในสังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทรงศักดิ์ ศรีกาพลินธุ์, นิมนวล ศรีจาด และชาติรี นนทศักดิ์. (2541). การบริการวิชาการแก่สังคม : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และ Indiana University Kokomo. วารสารวิชาการ *Aphet journal*, 4 (2), 1 - 12.
- เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง. (2542). ความต้องการการศึกษาต่อเนื่องของครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทิยา ฐ์ปัญญา. (2541). ความต้องการพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 9. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิตยา สุขศิริสันต์. (2535). การสอน โดยใช้ห้องสมุดของอาจารย์ โรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล. ปริญญาบัตรการศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- บุญช่วย บุญอาจ. (2546). การศึกษาความต้องการในการพัฒนาพนักงานครูของเทศบาลจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญเชิด หนูอิม. (2541). การศึกษารูปแบบความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยบูรพา หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน ในการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน กรณีศึกษาเมืองพัทยา. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุปผา สุขเสริม. (2542). การศึกษาการบริการวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ภาคกลาง. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เบญจวรรณ ระงับภัย. (2547). ความต้องการเพิ่มพูนความรู้ของบรรณารักษ์ฝ่ายพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผ่องพรรณ เข้มแจ๋ และประกายดาว ศรีโมรา. (2547). สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กับงานบริการวิชาการแก่สังคม. วารสารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 10-11, 57- 60.
- พรรณี อินทยศ. (2538). สภาพและปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พิศเพลิน มณีวรรณ. (2534). ความต้องการเพิ่มพูนความรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับอำเภอและตำบล. ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เพชรสุดา ภูมิพันธ์. (2549). รูปแบบการบริหารสถาบันเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เฟื่องฟ้า จิววงษ์. (2542). การใช้เวลาในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 10. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มณีรัตน์ พรหมสุวรรณศิริ. (2541). การประเมินคุณภาพของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา 14 จังหวัดภาคใต้. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 4 (3), 265 – 286.
- รัชนิภรณ์ ทรัพย์กรานนท์ และคนอื่นๆ. (2547). ความคาดหวังของสังคมต่อการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี: สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รุ่งทิพย์ เหลืองอ่อน. (2541). การศึกษาความต้องการและการสนองตอบในการพัฒนาบุคลากรของครู-อาจารย์โรงเรียนโสตศึกษาในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รุ่งฤดี ภูชมศรี. (2545). การบริการวิชาการแก่ชุมชนของสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วารสารสารสนเทศ, 9(1-2), 96-100.

- รุจิรัตน์ อภัยโรจน์. (2534). *สภาพห้องสมุดและปัญหาในการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2534*. ปรินญาณิพนธ์การศึกษา มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เรืองกิตต์ เหลืองสกุลทอง. (2525). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพชุมชนกับความต้องการในการรับบริการทางวิชาการ : กรณีศึกษาของชุมชนในเขตจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วนิดา ซาติกิจอนันต์. (2536). *การสอนโดยการใช้ห้องสมุดของครูโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ที่ห้องสมุดได้รับรางวัล*. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วราพร พลอยประเสริฐ. (2537). *การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความคาดหวังของผู้บริหาร และวิทยากรเกี่ยวกับการให้บริการวิชาการแก่สังคม ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันที มีเครือ. (2538). *การใช้ห้องสมุดของครูและนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกริก.
- วันที นามสวัสดิ์. (2530). *ตัวบ่งชี้ความต้องการรับบริการทางวิชาการของประชาชนในหมู่บ้านยากจนจังหวัดบุรีรัมย์*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วันที ฤกษ์ประพฤติดี. (2540). *การจัดการห้องสมุดโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิไลวรรณ รัตนพันธ์. (2547). *การสนับสนุนของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาวิชาชีพของบรรณารักษ์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สง่า พิชญวสิน. (2540). *แนวทางพัฒนาการบริหารงานห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำพูน*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สมจิต พรหมเทพ. (2542). *ห้องสมุดโรงเรียน*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมใจ พรหมศาสตร์. (2544). *ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการ โรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- สิริพันธ์ เดชพลกรัง. (2543). การสำรวจความต้องการการศึกษาต่อเนื่องของบรรณารักษ์ใน 14 จังหวัดภาคใต้. *ว. สงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 6(2), 161-170.
- สุกัญญา ธาราวัจจรศาสตร์. (2534). *ความต้องการความรู้ทางสารนิเทศศาสตร์ของนักเอกสารสนเทศ ใน ห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- สุนนท์ คงประดิษฐ์. (2550, 17 พฤษภาคม). *ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนหัวถนนวิทยา จ. ชลบุรี. สัมภาษณ์.*
- สุทิน ประเสริฐสุนทร. (2537). *วิเคราะห์โครงการบริการวิชาการแก่สังคมของสถาบันอุดมศึกษา : กรณีสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ. วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- สุนทรภรณ์ สกุลหงส์โสภณ. (2540). *การศึกษาความต้องการเพิ่มพูนความรู้ด้าน เทคโนโลยีสารนิเทศของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- สุมาลี สังข์ศรี. (2544). *การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21: รายงาน การวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.*
- สุมิตรา สังฆมานนท์. (2530). *การศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการปฏิบัติงานห้องสมุด ของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 11 ปีการศึกษา 2528. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.*
- สุริสา กาญจนเกตุ. (2541). *ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12. วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- สุรีย์พร พานิช. (2535). *แนวโน้มการจัดการงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

- อังสนา ธเนศานนท์. (2546). *สภาพห้องสมุด โรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนในกลุ่มภาคกลาง: การพัฒนาเว็บเพจบนอินเทอร์เน็ต*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อาทิตย์ สังข์วรรณะ. (2539). *การศึกษาความต้องการการพัฒนาบุคลากรและการได้รับการตอบสนองของพนักงานครู โรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อารีย์ กอเข้ม .(2546). *การศึกษาความต้องการพัฒนาบุคลากรของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กิ่งอำเภอนิคมพัฒนา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อารีย์ สนั่นดี.(2549). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนางานห้องสมุด โรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- อุทิน รวยอารี. (2522). *การศึกษาความต้องการเพิ่มพูนความรู้บรรณารักษศาสตร์ของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ไอที 2000: นโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.
- Allan, M. (1976). *The School Library Resource Center*. London : Crosby Lockwood Staples.
- Bacon, P. S. (2000). *100 Library Lifesavers: A Survival Guide for School Library Media Specialists*. Englewood, Colo.: Libraries Unlimited.
- Jones, P. J. (1998). Academic Graduate Work in Academic Librarianship: Historicizing ACRL's Terminal Degree Statement. *The Journal of Academic Librarianship*, 24 (6), 437 – 43.
- Moeckel, D. L. (1997). *Negotiating 'problem space': Student Needs Assessment in a Community College Academic Support center As a Basic for Reflective Practice for Learning Specialists*. [CD-ROM]. Doctoral Dissertation. University of Pennsylvania. Abstract from: ProQuest UMI, Dissertation Abstract Ondisc. September, Item: AAT9727262.
- Neal, J.G. (1980). Continuing Education: Attitudes and Experiences of The Academic Librarian. *College and Research Libraries*, 41(2):128-133.

- Ranganathan, S. R. (1985). *New Education and School Library: Experience of Half a Century*. New Delhi: Vikas.
- Salmon, S. (1996). *Power Up Your Library : Creating The New Elementary School Library Program*. Englewood, Colorado: Libraries Unlimited.
- Smith, N., Marchant, M., & Nielson, L. (1984). Education for Public and Academic Librarians: A View from the Top. *Journal of Education for Librarianship*, 24(4), 233-246.
- Tilke, A. (2002). *Title Managing Your School Library and Information Service: a Practical Handbook*. London: Facet.
- Woolls, B. (1999). *Title The School Library Media Manager (2nd ed.)*. Englewood, Colorado: Libraries Unlimited.

ภาคผนวก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ความต้องการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ 31-40 ปี 41-50 ปี 51 ปีขึ้นไป
3. ระดับการศึกษา ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก
4. ดำรงตำแหน่งผู้บริหารของโรงเรียนนี้ เป็นเวลา
 น้อยกว่า 1 ปี 1-2 ปี
 3-4 ปี 4 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับโรงเรียน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

1. ขนาดของโรงเรียน ขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียนมากกว่า 1,200 คน)
 ขนาดกลาง (จำนวนนักเรียน 500-1,200 คน)
 ขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียนไม่เกิน 500 คน)
2. สถานภาพของห้องสมุดโรงเรียน
 มีการแบ่งส่วนงานห้องสมุดชัดเจนในโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียน
 ไม่ได้แบ่งส่วนงานห้องสมุดชัดเจน
3. หน่วยงานต้นสังกัดของห้องสมุด
 ฝ่ายบริหาร
 ฝ่ายวิชาการ
 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 3 การสนับสนุนให้ครูบรรณารักษ์เข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการของผู้บริหาร
 คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับระดับนโยบาย

ลำดับ ที่	รายการ	ระดับการสนับสนุน				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	ด้านบุคลากร 1.1 ส่งเสริมให้ศึกษาต่อเนื่องด้านบรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์และปรับวุฒิให้หลังจากสำเร็จการศึกษา 1.1.1 ระดับปริญญาตรี 1.1.2 ระดับปริญญาโท 1.1.3 ระดับปริญญาเอก 1.2 ส่งเสริมให้เข้าร่วมประชุมทางวิชาการ ฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน 1.3 ส่งเสริมให้เข้ารับคำปรึกษาจากศูนย์ให้คำปรึกษาทาง วิชาการ 1.4 จัดบุคลากรอื่นปฏิบัติงานห้องสมุดแทนระหว่างครู บรรณารักษ์ไปเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ 1.5 บันทึกข้อมูลการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการในแฟ้ม ประวัติบุคลากร 1.6 บันทึกข้อมูลการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการในแฟ้ม ประวัติบุคลากร และถือเป็นความดีความชอบ 1.7 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....		1	1	1	
2	ด้านงบประมาณ 2.1 สนับสนุนค่าใช้จ่ายสำหรับบุคลากรในการเข้าร่วมกิจกรรม บริการวิชาการ 2.1.1 ค่าใช้จ่ายทั้งหมดตลอดหลักสูตร 2.1.2 ค่าใช้จ่ายบางส่วน 2.2 สนับสนุนทุนการศึกษาในหลักสูตรต่อเนื่อง 2.2.1 ทุนการศึกษาทั้งหมดตลอดหลักสูตร 2.2.2 ทุนการศึกษาบางส่วน 2.1 สนับสนุนค่านั่งสือ ตำรา ให้บุคลากรศึกษาเพื่อเพิ่มพูน ความรู้ทางวิชาการ 2.2 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....		2	2	2	

ลำดับ ที่	รายการ	ระดับการสนับสนุน				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
3	ด้านเวลา					
	3.1 ให้ลาศึกษาต่อเต็มเวลาราชการตลอดหลักสูตร
	3.2 ให้ลาศึกษาต่อโดยใช้เวลาราชการบางส่วน
	3.3 ให้ลาศึกษาต่อในวันเสาร์ – อาทิตย์
	3.4 ให้เวลาเข้าร่วมประชุมทางวิชาการ ฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาดูงานตลอดหลักสูตร
	3.5 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับความต้องการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาห้องสมุด

4.1 ด้านบริการวิชาการ

.....

.....

.....

4.2 ด้านการพัฒนาห้องสมุด

.....

.....

.....

4.3 ด้านอื่น ๆ

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

ขอความกรุณาส่งคืนภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2548

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ความต้องการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

1. เพศ ชาย หญิง

2. ภาระงานอื่น ๆ ในโรงเรียน นอกเหนือจากงานห้องสมุด มี ไม่มี

3. สถานภาพ ข้าราชการ อัตรากำลัง

4. อายุ 21 - 30 ปี 31 - 40 ปี
 41 - 50 ปี 50 ปีขึ้นไป

5. คุณวุฒิการศึกษา

- สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
 สาขาอื่นๆ

6. ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งครูบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดแห่งนี้

- 1 - 5 ปี 6 - 10 ปี
 11 - 15 ปี 16 - 20 ปี
 20 ปีขึ้นไป อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

7. จำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ (โดยเฉลี่ย)

- ไม่มีชั่วโมงสอน
 1 - 10 ชั่วโมง 11 - 20 ชั่วโมง
 21 - 30 ชั่วโมง มากกว่า 30 ชั่วโมง

8. ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
ในระหว่าง ปี พ.ศ. 2546 ถึง พ.ศ. 2548 เฉพาะช่วงที่ปฏิบัติงานที่ห้องสมุดแห่งนี้

- มี ไม่มี

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียน

1. ขนาดของห้องสมุด

- ขนาดเล็ก (1 – 2 ห้องเรียน)
 ขนาดกลาง (3 – 4 ห้องเรียน)
 ขนาดใหญ่ (5 ห้องเรียนขึ้นไป)

2. บุคลากรห้องสมุด ทำงานคนเดียว มีผู้ช่วยบรรณารักษ์

3. แหล่งงบประมาณหลักของห้องสมุด

- งบประมาณแผ่นดิน
 งบประมาณเงินรายได้
 แหล่งอื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 3 ความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมบริการวิชาการ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับระดับความต้องการของท่าน

ลำดับ ที่	รายการ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1	รูปแบบของกิจกรรมบริการวิชาการ		1	1	1	1
	1.1 การเข้าชมนิทรรศการ				
	1.2 การฟังบรรยาย – เสวนาในประเด็นที่น่าสนใจ				
	1.3 การฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น (1 – 2 วัน)				
	1.4 การฝึกอบรมหลักสูตรระยะยาว (1 – 2 สัปดาห์)				
	1.5 การศึกษาดูงานในห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน				
	1.6 การประชุมสัมมนาทางวิชาการ				
	1.7 การเข้ารับบริการให้คำปรึกษาทางวิชาการ				
	1.8 การศึกษาต่อเนื่องด้านบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์				
	1.9 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....				

ลำดับ ที่	รายการ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
2	เนื้อหาหลักสูตรของกิจกรรม					
	2.1 งานเทคนิคห้องสมุด					
	2.1.1 การจัดหาทรัพยากรห้องสมุด
	2.1.2 การวิเคราะห์หมวดหมู่ทรัพยากร
	2.1.3 การทำรายการและการให้หัวเรื่อง
	2.1.4 การซ่อมหนังสือและวัสดุห้องสมุด
	2.1.5 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
	2.2 งานบริการห้องสมุด					
	2.2.1 บริการยืม-คืน
	2.2.2 บริการสอนวิธีใช้ห้องสมุด
	2.2.3 บริการตอบคำถามช่วยการค้นคว้า
	2.2.4 บริการโสตทัศนวัสดุ
	2.2.5 บริการส่งเสริมการอ่าน
	2.2.6 บริการข่าวสารทันสมัย
	2.2.7 บริการคัดเลือกสารนิเทศเพื่อเผยแพร่เฉพาะบุคคล
	2.2.8 บริการสืบค้นสารนิเทศอิเล็กทรอนิกส์
	2.2.9 บริการสำหรับผู้ใช้เฉพาะกลุ่ม
	2.2.10 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
	2.3 กิจกรรมห้องสมุด					
	2.3.1 กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
	2.3.2 การจัดนิทรรศการ
	2.3.3 การปฐมนิเทศการใช้ห้องสมุด
	2.3.4 กิจกรรมอื่น ๆ (โปรดระบุ).....
	2.4 งานเทคโนโลยีห้องสมุด					
	2.4.1 การนำระบบห้องสมุดอัตโนมัติมาใช้
	2.4.2 การใช้อินเทอร์เน็ตในงานห้องสมุด
	2.4.3 การจัดทำโฮมเพจห้องสมุด
	2.4.4 การสืบค้นแหล่งสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต
	เพื่อให้บริการ
	2.4.5 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ลำดับ ที่	รายการ	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	2.5 งานบริหารห้องสมุด 2.5.1 อาคาร สถานที่ 2.5.2 งบประมาณ 2.5.3 บุคลากร 2.5.4 วัสดุครุภัณฑ์ 2.5.5 การประชาสัมพันธ์ 2.5.6 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
3	ผู้สอน/วิทยากรในโครงการฝึกอบรม/สัมมนา/บรรยาย ที่ท่านสนใจ 3.1 อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา 3.2 บรรณารักษ์ผู้มีประสบการณ์เชี่ยวชาญ 3.3 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
4	เครื่องมือ/อุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการฝึกอบรม สัมมนา/ บรรยาย 4.1 ใช้ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ 4.2 ใช้สื่อเทคโนโลยีทันสมัย 4.3 ใช้สถานที่/สถานการณ์จริง 4.4 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
3	สถานที่จัดกิจกรรมบริการวิชาการ 5.1 ภายในมหาวิทยาลัยบูรพา 5.2 ศูนย์ฝึกอบรม/โรงแรมในเขตพื้นที่ต้นสังกัด 5.3 สำนักงานพื้นที่เขตการศึกษาต้นสังกัด 5.4 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับความต้องการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาห้องสมุด

3.1 ด้านบริการวิชาการ

3.2 ด้านการพัฒนาห้องสมุด

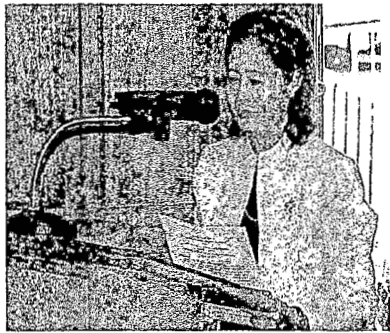
3.3 ด้านอื่น ๆ

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

ขอความกรุณาส่งคืนภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2548

การฝึกอบรมการจัดห้องสมุดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย
และการประชุมระดมความคิดเห็นเรื่อง มหาวิทยาลัยบูรพาจะช่วยท่านพัฒนาห้องสมุดได้อย่างไร

วันศุกร์ที่ ๑ ธันวาคม 2548 ณ ห้องบรรยายวิทยุสงคราม
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ทิพภา ปรีหะจินดา
ผู้รับผิดชอบโครงการ

อาจารย์มนทิรา พานิชยิ่ง
วิทยากร

ครูบรรณารักษ์ ผู้เข้ารับการอบรม

ผศ.ดร.จรัส ฤกษ์รงค์ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ได้ให้เกียรติเป็นประธานเปิดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การจัดห้องสมุดให้เป็นศูนย์การ
เรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2550

อาจารย์ทิพภา ปรีหะจินดา อาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ ผู้รับผิดชอบ
โครงการ ได้กล่าวว่า การจัดอบรมดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่อให้ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนได้รับ
ความรู้ ประสบการณ์จากการศึกษากรณีตัวอย่าง และเกิดแนวคิดที่สามารถนำไปดำเนินการได้จริง
ในห้องสมุดโรงเรียนต่อไป รวมทั้งจะได้มีโอกาสเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาห้องสมุดใน
รูปแบบการระดมความคิดเห็น ภายใต้นามหลักที่ว่า มหาวิทยาลัยบูรพาจะช่วยท่านพัฒนาห้องสมุดได้
อย่างไร

อาจารย์มนทิรา พานิชยิ่ง บรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนอัสสัมชัญ บรรณารักษ์ดีเด่น
พ.ศ. 2530 ห้องสมุดโรงเรียนดีเด่น พ.ศ. 2530 และ บุคคลดีเด่นทางวิชาชีพบรรณารักษ์ พ.ศ. 2546
จากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ให้เกียรติเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้แก่ครูบรรณารักษ์
นิสิต และผู้สนใจที่เข้าร่วมการอบรม